

מתוך הקדמת המחבר: ועיניכם תראינה בנינים בני כשתילי זתים סביב לשלחנם,
חכמים ונבונים, ובתים מלאים כל טוב, גם עושר גם כבוד לא יסופו מזרעכם

גליון

זרע שמשון המבואר

פרשת חיי שרה

אות א

דרוש מתוך הספר המסוגל 'זרע שמשון' שחברו הגאון המקובל

האלוקי חסידא קדישא רבנו שמשון חיים ב"ר

נחמן מיכאל נחמני זלה"ה

מח"ס 'זרע שמשון' ו'תולדות שמשון'

שחי לפני ב-300 שנה בתקופת האור החיים ומקום קברו לא נודע

והבטיח שהלומד בחידושויו וספריו יזכה לישועות בבני חיי ומזוני

נלב"ע ו' אלול תקל"ט

דרוש מנוקד ומבואר בתוספת ציונים והארות

יו"ל על ידי מוסדות זרע שמשון

שע"י האיגוד העולמי להפצת תורת זרע שמשון

הוצאת והפצת קונטרס
'זרע שמשון העבואר'

נתרם
לזכות והצלחת

דניאל אורי
בן רג'נה מלכה

שיראה הצלחה וברכה
בלי גבול ובלי עדה בעסקיו
בכל העולם
ויתקיים בו הפסוק
"ופרצת יעה וקדעה"
צפונה ונגבה"

לשיתופיות של ברכה בכל עת
מוקד זרע שמשון

ארץ ישראל 02-80-80-500
ארה"ב 347-496-5657

יו"ל ע"י האיגוד העולמי
להפצת תורת
"זרע שמשון"

לקבלת הגליון נא לשלוח למייל:
zera277@gmail.com

ארה"ב

הרב מנחם בנימין פאשקס
ZERA SHIMSHON
C/O B PASKESZ 1645 48 ST
BROOKLYN NY 11204
347-496-5657
mbpaskesz@gmail.com

ארה"ק

הרב ישראל זילברברג
05271-66450

ניתן לשלוח תרומות והנצחות
לזכות ולע"נ ולקחת חלק בהוצאות
והפצת הגליונות והספרים.

ניתן להפקיד בבנק מרבנטיל (17) סניף 635
מספר החשבון 71713028 ע"ש זרע שמשון,
כמו כן ניתן לתרום בכרטיס אשראי

וזכות הצדיק ודבריו תורתו הקדושים וכן מכל
צדה וצוקתו, ויושפע על הלומדים ועל המטייעים
בני חיי ומוזני ועל טוב סלה
כהבטחתו
בהקדמת ספריו.

הודעה ובקשה!

השתדלנו להעניק בדבריו רבנו ולבארם כראוי עד הוכן שמשנת ידנו, אולם דבריו רבנו עמוקים מני ים ואין בכוונתנו כלל להתגדר ולומר שהשגנו את עומק דבריו ודעונו, ובראי לא לקבוע במה שנכתב שזה הפירוש המוחלט בדבריו, ולכן אנו פונים אל כל הלומדים ו"ו, שבאם תמצאו דברים שאינם כראוי ואינם עולים בקנה אחד עם דברי חז"ל או רבותינו הקדושים, בודאי לא על רבינו הקדוש וז"ע ויהיה תלונתכם בו אם עלינו, ובקשתנו שטוהה לסי מהלומדים אשר יכן וימצא פירושים ודרכים יותר ראויים בהבנת דבריו, רבנו, אא מננו שמיציאם לדינו כבדי שנוכל לתקנם ולשלכם במהירות הבאות, ובוה יהיה חלקו עמנו בזיכוי הדברים.

כמו כן נשמח לקבל הערות והארות לשיפורים מכל סוג שהוא לתועלת הלומדים, וכן באם תמצאו טעות ושגיאה מכל סוג שהוא, אנא תיידעו אותנו על כך ותבואו על הברכה.

פרשת חיי שרה

א

'אִשָּׁה יִרְאֵת ה' היא תתהלל' (משלי לא, ל), **'אִשֶּׁת חַיִּל עֹמֶרֶת בַּעֲלָה'** (שם יב, ד), זו שרה (במדב"ר יח, כא), בעלה נתעטר בה (ב"ר מז, א), וברוח הקדש שבה

(רש"י בראשית כא, יב). ולכבודה נפרש כל פרשת אשת חיל (משלי לא), פיר ה' המוכה עלינו, ואחר כך נבוא לבאור הפרשה.

זרע שמישון המבאר

א

דרוש בפרק 'אשת חיל'

ולכבודה של שרה אמנו, נפרש כל פרשת אשת חיל (משלי לא) כרמז על מעלותיה של שרה, וכמבואר במדרש תנחומא (אות ד)¹, שכשהספיד אברהם את שרה, דרש עליה כל פרשה זו, פיר ה' המוכה עלינו - כפי אשר תהיה עזרתו של הקב"ה עמנו להצליחנו בזה, ואחר כך נבוא לבאור הפרשה - פרשת חיי שרה.

הקדמה

'אִשָּׁה יִרְאֵת ה' היא תתהלל' (משלי לא, ל)², **'אִשֶּׁת חַיִּל עֹמֶרֶת בַּעֲלָה'** (שם יב, ד)³, זו שרה (במדב"ר יח, כא)⁴, והיינו שאברהם אבינו, בעלה של שרה, נתעטר בה - החשיבה כאילו היא העטרה שלו (ב"ר מז, א)⁵, וברוח הקדש שבה - וכן נתעטר אברהם ברוח הקודש שהיתה לשרה, שהוא היה טפל לה כנביאות (רש"י בראשית כא, יב)⁶.

ציונים ומקורות

(בראשית יז, טו), כתיב (משלי יב) 'אשת חיל עטרת בעלה', אמר רבי אחא, בעלה נתעטר בה, והיא לא נתעטרה בבעלה. רבנן אמרי, מרתא דבעלה, בכל מקום האיש גזור, ברם הכא (בראשית כא, יב) 'כל אשר תאמר אליך שרה שמע בקולה'. ה. פירוש, על הפסוק הנ"ל 'כל אשר תאמר אליך שרה שמע בקולה', פירש רש"י, שמע בקולה, בקול רוח הקודש שבה, ע"כ. והואיל והתבאר ששרה היתה עטרה לבעלה, בכך שאברהם נצטווה לשמוע בקולה, ו'בקולה' היינו קול רוח הקודש שבה, נמצא שאברהם נתעטר בה וברוח הקודש שבה. והיינו כמו שכתב רש"י (שם) שאברהם היה טפל לשרה כנביאות [וכן מבואר במדרש (שמו"ר א, א)]. ו. לשון המדרש תנחומא, זה שאמר הכתוב 'אשת חיל עטרת בעלה', זה אברהם שהיה מקונן על שרה, מה כתיב למעלה מן הענין 'ותמת שרה' וגו' (בראשית כג, ב), התחיל אברהם לבכות עליה ולומר 'אשת חיל מי ימצא בטח בה לב בעלה' וכו', ע"כ. ועיין שם שדורש את כל הפרשה. ז. ע"פ

א. לשון הפסוק, 'שקר החן והכל היפי אשה יראת ה' היא תתהלל'. ב. לשון הפסוק, 'אשת חיל עטרת בעלה' וקרב בעצמותיו מבישה'. ג. לשון המדרש, 'אשת חיל עטרת בעלה', זו שרה. אמנם מדברי רבנו שהקדים את הפסוק 'אשה יראת ה' היא תתהלל', נראה שהבין, שגם מה שכתוב 'אשה יראת ה' היא תתהלל' בסוף פרשת 'אשת חיל', הכוונה לשרה. ואכן בילקוט שמעוני (משלי יז, מז) תתקסד) דרשו 'אשת חיל מי ימצא', זו שרה, דכתיב בה (בראשית יב, יא) 'הנה נא ידעתי כי אשה יפת מראה את'. [וכן במדרש תנחומא (אות ד) דרשו, 'אשת חיל עטרת בעלה' זה אברהם שהיה מקונן על שרה, מה כתיב למעלה מן הענין 'ותמת שרה' וגו', התחיל אברהם לבכות עליה, ולומר 'אשת חיל מי ימצא בטח בה לב בעלה'. וכן נדרש כל שאר המזמור, על שרה]. ואם כן, כל הפרשה והמעלות המנויות שם מתפרשות על שרה, וזהו מה שממשיך רבנו לפרש במתיקות בהמשך המאמר. ד. לשון המדרש, 'ויאמר אלוקים שרי אשתך' וגו'.

באור פסוקי
'אשת חיל'
עד סוף
משלי

מאמר ז"ל
פי נסיב
איניש
איתתא,
מצא או
מוצא

'אִשֶּׁת חֵיל מִי יִמְצָא' (משלי לא, י) וכו',
קִשָּׁה, דְּמָמָה נִפְשָׁה, אִם יֵשׁ
אִשֶּׁת חֵיל בְּעוֹלָם, אִיזָה אָדָם יִמְצָאָנָה.
וְאִם לֹא יֵשׁ בְּעוֹלָם אִשֶּׁת חֵיל, פְּשִׁיטָא
שְׂאֵי אֲפֻשָּׁר לְהִמְצֹא.

וּבִפְרָק ו' דִּיבְמֹת (סג, ב) אֲמַרִּינָן,
בְּמַעֲרָבָא כִּי נָסִיב אִינִישׁ
אֲתַתָּא אֲמַרִּי לִיהּ הָכִי, 'מִצָּא' (שם יח, כב)
או 'מוצא' (קהלת ז, כו). וְהִקְשָׁה שָׁם
הָרִי"ף (על עין יעקב ד"ה כיון), שְׂזוּ לְכַאוּרָה

שְׂאֵלָה בְּלִי טַעַם, דְּאִיד אֲפֻשָּׁר לְחַתֵּן בִּין
לִילָה אַחַד סְמוּךְ לְנִשְׁוֹאִיו, שְׂיִהִיה יוֹדַע
אִם מִצָּא אִשָּׁה טוֹבָה אוֹ רָעָה, שְׂזָה לֹא
יִבְחֵן אֵלָא בְּהַמְשָׁךְ הַזֶּמֶן. וְעוֹד, מַה
תּוֹעֵלַת יֵשׁ בְּשִׂאֲלָתָם, דְּמָמָה נִפְשָׁה,
שְׂאִם הִיא אִשָּׁה טוֹבָה, גַּם בְּלֹא דְבָרֶיהֶם
הִיא טוֹבָה, וְאִם מִצָּא אִשָּׁה רָעָה, מַה
בִּידוֹ שֶׁל זֶה לַעֲשׂוֹת, וְאִתּוֹ לְנַחוּמִי,
צְעוּרִי קָא מְצַעְרִי לִיהּ. וְעֵינֵי שָׁם שְׂתַרְץ
מַה שְׂתַרְץ.

זרע שמשון המבאר

תמיהה האם שייך למצוא אשת חיל

'אִשֶּׁת חֵיל מִי יִמְצָא וְכוּ' וְרַחֵק מִפְּנִינִים
מְכָרָה' (משלי לא, י). קִשָּׁה - יֵשׁ לְהַקְשׁוֹת עַל
הַלְשׁוֹן 'אִשֶּׁת חֵיל מִי יִמְצָא', שִׁפְירוּשׁוֹ מִי
הוּא אֲשֶׁר יוֹכֵל לְמַצּוֹא 'אִשֶּׁת חֵיל' - אִשָּׁה
כְּשִׁירָה, שֶׁמְזַדְרֹזֶת בְּעִשִּׂית מִצְוֹת וּבִמְעִשִׁים
טוֹבִים, שֶׁהוּא דָּבָר שְׂאִינוּ מְצוּיִם, דְּמָמָה
נִפְשָׁה, אִם יֵשׁ בְּנִמְצָא אִשֶּׁת חֵיל בְּעוֹלָם, הִרִי
שִׁבְעַל כְּרַחֵךְ אִיזָה אָדָם יִמְצָאָנָה, וְלִמָּה אִמַּר
'מִי יִמְצָא', שֶׁמִּשְׁמַע שֶׁלֹּא שֵׁיךְ כֻּלָּל לְמַצּוֹא
אוֹתָהּ וְאִין מִי שִׁמְצָא אוֹתָהּ. וְאִם לֹא יֵשׁ
בְּעוֹלָם שׁוֹם אִשֶּׁת חֵיל, הִרִי פְּשִׁיטָא שְׂאֵי
אֲפֻשָּׁר לְהִמְצֹא - לֹא יִתְכֵּן שְׂאִיזָה אִישׁ
יִמְצָאָנָה, וְלֹא הוֹצֵרֵךְ הַפְּסוּק לְהַשְׁמִיעֵנוּ זֹאת.

דקדוקים בדברי הגמרא ששאלו לחתן אם אשתו טובה

וְנִרְאָה לְתַרְץ, בְּהַקְדָם מַה שֶׁבִּגְמָרָא בְּפִרְקָא
ו' דִּיבְמֹת (סג, ב) ^ו אֲמַרִּינָן, בְּמַעֲרָבָא כִּי
נָסִיב אִינִישׁ אֲתַתָּא - בִּארְץ יִשְׂרָאֵל, כְּשִׂאִישׁ
נִשָּׂא אֶת אִשְׁתּוֹ, לְמַחֲרַת הַנִּשְׁוֹאִין אֲמַרִּי לִיהּ
הָכִי - הִיוּ בְּנֵי אָדָם שׁוֹאֲלִים אוֹתוֹ כֵּךְ, מִצָּא
אוֹ מוֹצָא - הָאֵם אִשְׁתֵּךְ טוֹבָה, בְּבַחֲנִית

'מִצָּא', כְּתוּב (משלי יח, כב) 'מִצָּא אִשָּׁה מִצָּא
טוֹב', או שְׂמָא הִיא אִשָּׁה רָעָה, בְּבַחֲנִית
'מוֹצָא', כְּתוּב (קהלת ז, כו) 'וּמוֹצָא אֲנִי מֵר
מָמוֹת אֶת הָאִשָּׁה'.

וְהִקְשָׁה שָׁם הָרִי"ף (על עין יעקב ד"ה כיון),
שְׂזוּ לְכַאוּרָה שְׂאֵלָה בְּלִי טַעַם - שְׂאֵלָה שְׂאִין
רְאוּי לְשִׂאוֹל אוֹתָהּ, דְּאִיד אֲפֻשָּׁר לְחַתֵּן בִּין
לִילָה אַחַד סְמוּךְ לְנִשְׁוֹאִיו - הַעוֹמֵד לְאַחַר
הַלִּילָה הָרִאשׁוֹן לְנִשְׁוֹאִיו, שְׂיִהִיה יוֹדַע אִם
מִצָּא אִשָּׁה טוֹבָה אוֹ רָעָה, שְׂהִרִי זֶה לֹא יִבְחֵן
- לֹא יִתְבָּרַר לוֹ אֵלָא בְּהַמְשָׁךְ הַזֶּמֶן שִׁדּוּר
עִמָּה לְאַחַר הַנִּשְׁוֹאִין.

וְעוֹד הִקְשָׁה, מַה - אִיזוֹ תּוֹעֵלַת יֵשׁ לְחַתֵּן
בְּשִׂאֲלָתָם שֶׁל בְּנֵי מַעֲרָבָא, דְּלִכְאוּרָה מָמָה
נִפְשָׁה אִין בַּה תּוֹעֵלַת, שְׂאִם הִיא אִשָּׁה
טוֹבָה, הִרִי גַם בְּלֹא דְבָרֶיהֶם הִיא טוֹבָה,
וְהוּא יִשְׁמַח עִמָּה גַם בְּלֹא דְבָרֶיהֶם. וְאִם
מִצָּא אִשָּׁה רָעָה, מַה בִּידוֹ שֶׁל זֶה שֶׁנִּשָּׂא
אוֹתָהּ לַעֲשׂוֹת, וְכִי אֲפֻשָּׁר לוֹ לְהַפּוֹךְ אוֹתָהּ
לְאִשָּׁה טוֹבָה, וְאִתּוֹ לְנַחוּמִי, צְעוּרִי קָא
מְצַעְרִי לִיהּ (כְּתוּבוֹת ח, ב), וְכִי בִזְמַן שְׂאִדָם

ציונים ומקורות

אִשָּׁה מִצָּא טוֹב, מוֹצָא דְּכֹתִיב 'וּמוֹצָא אֲנִי מֵר מִמּוֹת
אֶת הָאִשָּׁה'. י. כֵּךְ הוּא פִּירוּשׁ דְּבִרֵי הַגְּמָרָא
בְּפִשְׁטוּת, וְכִפִּי שֶׁהַבִּינָם הָרִי"ף שְׂרַבִּינוּ מְבִיא בְּסִמּוּךְ.
אֲךְ רַבִּינוּ מְבָאֵר בְּהַמְשָׁךְ אֶת דְּבִרֵי הַגְּמָרָא בְּאוֹפֵן אַחֵר.

לְשׁוֹן הַפְּסוּק (עוֹרָא ח, יח) 'כִּיד אֲלוֹקֵינוּ הַטּוֹבָה עֲלֵינוּ',
וּפִירוּשׁ רִשְׁ"י שָׁם. ח. ע"פ מִצְוֹת דּוּד.
ט. לְשׁוֹן הַגְּמָרָא, בְּמַעֲרָבָא כִּי נָסִיב אִינִישׁ אִיתַתָּא,
אֲמַרִּי לִיהּ הָכִי, מִצָּא אוֹ מוֹצָא, מִצָּא דְּכֹתִיב 'מִצָּא

וּלְדִידָן קָשִׁיָא מַעֲיָקְרָא לִיתָא, דְּכִי נָסִיב אִישׁ אִיתָתָא, אִינּוּ רֹצֵחַ לִזְמַר לְאַחַר שְׁנִכְנָסָה עֲמֹו לְחַפָּה, כְּמֹו שְׁפָתַב הָרַב ז"ל, אֶלָּא כְּשָׂבָא מִתְחַלָּה בְּשַׁעַת שְׁדוּכִין לְשַׁדְּךָ לֹא אִשָּׁה, כְּדִי לַעֲשׂוֹת עִמָּה אַרְוִסִין וְקִדּוּשִׁין וְלִקְחַת אוֹתָהּ לֹא לְאִשָּׁה, הָיוּ שׁוֹאֲלִים לֹא, 'מִצָּא' אוּ 'מוֹצָא'.

וּבִנְיָנָתָם הֵיחָה לְשָׂאֵל לְאוֹתוֹ הַחֲתָן, אִם זֹאת הָאִשָּׁה בְּאִתָּהּ לֹא בְּלִי תַפְלָה וּבְלִי שׁוּם הַפְּצָרָה שְׁלֹו, בּוֹדָאִי הִיא הִיא הַמְּזֹל שְׁלֹו וּבֵת זִוְגָתוֹ. וְזֵהוּ 'מִצָּא' לְשׁוֹן עֵבֶר, לְרַמּוֹ לְאַרְבָּעִים יוֹם קֹדֶם יְצִירַת הַזָּלָד, שְׂאֹו יוֹצֵאת הַבֵּת קוֹל, בֵּת פְּלוֹנִי לְפְלוֹנִי (סוּטָה ב, א). אִן אִם זֹאת הָאִשָּׁה בְּאִתָּהּ לֹא עַל יְדֵי

זרע שמשון המבאָר

לְאִשָּׁה - שְׁתִּינְשָׂא לֹא וִידוּר עֲמָה, אִזְ הָיוּ שׁוֹאֲלִים לֹא בְּנֵי מַעֲרַבָא, הָאִם שִׁדּוּךְ זֶה הוּא בְּבַחֲיִנַת 'מִצָּא' אוּ בְּבַחֲיִנַת 'מוֹצָא'. וּבִנְיָנָתָם הֵיחָה לְשָׂאֵל לְאוֹתוֹ הַחֲתָן, אִם זֹאת הָאִשָּׁה שָׂבָא לְהַשְׁתַּדֵּךְ עִמָּה, בְּאִתָּהּ לֹא בְּלִי תַפְלָה וּבְלִי שׁוּם הַפְּצָרָה שְׁלֹו - שְׁלֹא תַפְלַל אוּ הִרְבָּה בְּבִקְשׁוֹת מֵאֵת הַקַּב"ה שֶׁתִּסְכִּים אִשָּׁה זֹו לְהַשְׁתַּדֵּךְ עִמּוֹ, שְׂאֹו בּוֹדָאִי הִיא הִיא הַמְּזֹל שְׁלֹו וּבֵת זִוְגָתוֹ - שְׁקוֹדֶם שְׁנוּלָד, גִּזְרוּ בְּשָׁמַיִם שְׁהֵם יִינְשְׂאוּ זֶה עִם זֶה". וְזֵהוּ 'מִצָּא', שֶׁהוּא לְשׁוֹן עֵבֶר, שֶׁלִּשׁוֹן זֶה בֹא לְרַמּוֹ לְאַרְבָּעִים יוֹם קֹדֶם יְצִירַת הַזָּלָד, שְׂאֹו כִּבְר מִצָּא אוֹתָהּ, שְׁהָרִי אִזְ יוֹצֵאת הַבֵּת קוֹל וְאוֹמֶרֶת, בֵּת פְּלוֹנִי תִהְיֶה לְאִשָּׁה לְפְלוֹנִי, כִּמְבוּאֵר בְּגִמְרָא (סוּטָה ב, א) ⁷.

אוּ אִם - שְׁמָא זֹאת הָאִשָּׁה שֶׁהַשְׁתַּדֵּךְ עִמָּה, בְּאִתָּהּ לֹא עַל יְדֵי תַפְלָתוֹ וְיִשְׁתַּפְּלֵל עַלֶיהָ, שֶׁלְּפַעֲמִים אָדָם מוֹצָא אִשָּׁה לִישְׁאָנָה

שְׁרׁוּי בַּצֶּעַר, כְּגוֹן כְּשֶׁמִּתְבַּרֵּר לֹא שֶׁהָאִשָּׁה שֶׁלָּקַח אִינָה אִשָּׁה טוֹבָה, שְׂאֹו הִיָּה רָאוּי לְאַחֲרִים לִנְחֵם אוֹתוֹ עַל צִרְתּוֹ, הָאִם רָאוּי שְׁבִנִי מַעֲרַבָא יַעֲשׂוּ אֶת הַהִיפֵךְ וַיַּצְעֲרוּהוּ יוֹתֵר, עַל יְדֵי דִיבּוּרֶם שֶׁאִשָּׁה הִרְעָה הִיא יוֹתֵר מִרְּמָהוֹת. וְעִינֵין שְׁם בְּרִי"ף, שְׁתַּרְיָן מַה שְׁתַּרְיָן ⁸.

בִּיאור הַשְּׁאֵלָה אִם הַשִּׁדּוּךְ נִגְזַר לִפְנֵי יְצִירַתוֹ אוּ שְׂבָא בִּכְחַת הַתַּפְלָה וּלְדִידָן, קָשִׁיָא מַעֲיָקְרָא לִיתָא - לְדַעַתְנוּ הַקּוֹשִׁיָא אִינָה קִיַּיִמַת מִתְחִילָתָה ⁹, דְּמָה שֶׁאִמְרוּ בְּגִמְרָא כִּי נָסִיב אִישׁ אִיתָתָא, אִינּוּ רֹצֵחַ לִזְמַר, שְׁלֹאֲחַר שְׁנִכְנָסָה עֲמֹו לְחַפָּה וּכְבֵר נִישְׂאוּ זֶה לְזֶה, הָיוּ שׁוֹאֲלִים אוֹתוֹ 'מִצָּא אוּ מוֹצָא', כְּמֹו שְׁפָתַב הָרַב - הַרִי"ף ז"ל. אֶלָּא רֹצֵחַ לִזְמַר, כְּשָׂבָא הָאִישׁ מִתְחַלָּה בְּשַׁעַת שְׁדוּכִין לְשַׁדְּךָ לֹא אִשָּׁה - הֵינִינּוּ קוֹדֶם שֶׁמִּשְׁתַּדֵּךְ עִם אִשָּׁה פְּלוֹנִית, כְּדִי לַעֲשׂוֹת עִמָּה אַרְוִסִין וְקִדּוּשִׁין וְלִקְחַת אוֹתָהּ לֹא

ציונים ומקורות

שֶׁהִיא הַזִּיוּג שֶׁהוֹכֵר לֹא מְקוֹדֶם, וְאִם נִזְדַּמְנָה לֹא רַק בְּכַח תַּפְלִילָה, הָרִי זֶה סִימָן שֶׁאִין זֶה הַזִּיוּג שֶׁהוֹכֵר לֹא קוֹדֶם לְיִצְרָתוֹ. יֵד. לְשׁוֹן הַגְּמָרָא, אִמֵּר רַבָּה בֵּר בֵּר חֲנָה אִמֵּר רַבִּי יוֹחָנָן, וְקָשִׁין לְזוּגָן כְּקִרְיַעַת יֵם סוּף שֶׁנֶּאֱמַר (תְּהִלִּים סח, ז) 'אֱלוֹקִים מוֹשִׁיב יִחִידִים בֵּיתָה מוֹצֵא אִסְרִים כְּבוֹשֶׁרוֹת', אִינִי, וְהָא אִמֵּר רַב יְהוּדָה אִמֵּר רַב, אֲרַבְעִים יוֹם קוֹדֶם יְצִירַת הַזָּלָד בֵּת קוֹל יוֹצֵאת וְאוֹמֶרֶת, בֵּת פְּלוֹנִי לְפְלוֹנִי, בֵּית פְּלוֹנִי לְפְלוֹנִי, שְׁדָה פְּלוֹנִי לְפְלוֹנִי. לֹא קָשִׁיָא, הָא בְּזוּג רֵאשׁוֹן, הָא בְּזוּג שֵׁנִי.

יא. שֶׁאִף שֶׁהַחֲתָן נִמְחָלִין לֹא עוֹוֹנוֹתָיו, מְכַל מְקוֹם הֵם כְּמוֹנָחִים בְּקוֹפְסָא, וְאִם לְאַחַר הַנִּישׁוּאִין הוּא מִתְחַלֵּךְ בַּצְדָּקוֹת, הֵם מְחוּלִים לְגַמְרִי, וְהַזְדוֹנוֹת נַחֲשָׁבִים לֹא כֹזְבוֹת. אֲבָל אִם חִזִּי יוֹשֵׁב לְכִסְלָה וַיַּחֲטֵא, מְגַלְגִּין עָלָיו אֶת כָּל חֲטָאֵיו שֶׁנִּמְחָלוּ קוֹדֶם הַנִּישׁוּאִין. וְהָאִרְיָן לְבָאֵר בִּזָּה אֶת דְּבָרֵי הַגְּמָרָא וַיִּישׁוּב דְּקוֹקִיּוֹ. יב. רָאָה חֲתָם סוֹפֵר (בְּפִרְשֵׁתִינוּ ד"ה וַיִּסְפֹּר) שֶׁכָּתַב בְּשֵׁם רַבּוֹ, כָּל דְּבָרֵי רַבְּנֵינוּ. [וַעֲיִי"ש בַּהֲעֲרוֹת, מִי הוּא רַבּוֹ זֶה]. יג. רַבִּינוּ מַחֲדָשׁ, שֶׁאִם נִזְדַּמְנָה לֹא אִשְׁתּוֹ בְּלִי תַפְלָה, הָרִי זֶה סִימָן

דְּשִׁמְעִיהָ לְהֵהוּא גִבְרָא דְקָאֲמַר,
רַחֲמָנָא לְיִדְדֵּמֶן לִי פְלִנִיתָא וְכוּ', וְאִי
לֹא, כְּפַרְתָּ בָּהּ.

וְכִנְנָתָם הִיתָה לְהִזְהִירוֹ שְׁאֵם זָכָה בָּהּ
מִחֲמַת תְּפִלָּתוֹ, אֲף עַל גַּב

תְּפִלּוֹתָיו שֶׁהִתְפַּלֵּל עָלֶיהָ, וְכִמּוֹ שְׁאֲמָרוּ
(מו"ק יח, ב), שְׁמָא יְקַדְּמֵנוּ אַחֵר בְּרַחֲמִים.
וְהוּא 'מוֹצֵא' לְשׁוֹן הַזֶּה, שְׁמַצָּאָה
עָתָה. וְאִזּוּ אֵין זְוֹגוּ עוֹלָה יָפָה, בְּהֵחִיא
דְּרָבָא בְּפֶרֶק ג' דְּמוֹעֵד קָטָן (שס),

זרע שמשון המבאד

ידי תפילותיו, אין זיווג עולה יפה - חיינו
עמה אינם מצליחים כראוי, בְּהֵחִיא דְּרָבָא
- כהמעשה שאירע אצל רבא, כמובא
בגמרא בְּפֶרֶק ג' דְּמוֹעֵד קָטָן (שס)^{טו},
דְּשִׁמְעִיהָ לְהֵהוּא גִבְרָא דְקָאֲמַר, רַחֲמָנָא
לְיִדְדֵּמֶן לִי פְלִנִיתָא - ששמע שאיש אחד
ביקש בתפילתו שהקב"ה יזמין לו שיתארס
עם אשה פלונית וכו', ואמר לו רבא, אל
תבקש כן, לפי שממה נפשך, אם אשה זו
ראויה לך על פי הבת קול, הרי אף שלא
תרבה בתפלה, היא לא תלך ממך ותינשא
לאדם אחר^{טז}. וְאִי לֹא, כְּפַרְתָּ בָּהּ^{טז} - באשתך,
שאם אינה בת מזלך, ומכל מקום תזכה בה
בכח תפילותיך, לאחר זמן תתחרט על מה
שנישאת לה, לפי שחיך עמה לא יצליחו^{טז}.

וְכִנְנָתָם - מה שבני ארץ ישראל שאלו אם
האשה שהוא בא להשתדך עמה, היא 'מצא'
על פי הבת קול, או 'מוצא' על ידי
תפילותיו, הכוונה בזה הִיתָה לְהִזְהִירוֹ^{טז},
שְׁאֵם זָכָה בָּהּ מִחֲמַת תְּפִלָּתוֹ אֲף עַל גַּב

בכח התפילה, אף שלא הכריזו הבת קול
עליה, וְכִמּוֹ שְׁאֲמָרוּ בגמרא (מו"ק יח, ב)^{טו},
שמותר לארס אשה בחולו של מועד, ואין
לעכב את האירוסין עד אחרי החג, מפני
שחוששים שְׁמָא יְקַדְּמֵנוּ איש אחר בְּרַחֲמִים
- בתפילה, ויתארס עמה לפניו, כלומר, שמא
איש אחר יתפלל שאשה זאת תזדמן לו
להנשא לו, ותפילתו תתקבל והיא תתארס
עמו, אף שהבת קול הכריז שהיא ראויה
להנשא לאיש אחר. ומבואר, שאפשר
שתפילת מי שאינו בן זוגה תועיל לזכות בה,
ולהפסידה מבן זוגה. וְהוּא מַה שֶּׁשָּׁאֲלוּ אֵת
הַחֲתָן 'אוּ מוֹצֵא' לְשׁוֹן הַזֶּה, האם היא אשה
שְׁמַצָּאָה עָתָה על ידי תפילותיו, ולא היתה
מזומנת לו כבר מקודם על ידי הבת קול
שלפני הלידה.

הנושא אשה שלא על פי הבת קול,
אין זיווג עולה יפה, והתפילה מועילה בכך

וְאִזּוּ - אם הוא משתדך עם אשה שלא
הכריז הבת קול עבורו, אלא זכה בה רק על

ציונים ומקורות

שזיווגם לא יעלה יפה. יז. יש לבאר, שאף
שבגמרא משמע ששייך שהיא תלך להינשא לאיש
אחר, ע"י שהאיש ההוא ירבה בתפילה, מכל
מקום, איש זה לא היתה תפילתו כך שלא יקח
ממנו, אלא שיזכה בה. יח. כן היא הגירסא
בדפוס ראשון, וראה בהערה לעיל בסמוך, שתי
הגירסאות שבגמרא. יט. ע"פ רש"י מכת"י
(ד"ה ואי לא). כ. היינו, שלפי פירוש רבינו
מיושבות קושיותיו על פירוש הרי"ף, שכיון
ששאלוהו אם מצאה בתפילה או על ידי בת קול, אין
שייך כלל הקושיא, שאינה מכירה בן לילה אחד.
וכמו כן, כיון שהיו שואלים אותו קודם שנשתדך
עמה, ולא לאחר הנישואין, איך שייך להקשות מה

זו. לשון הגמרא, אמר שמואל, מותר לארס אשה
בחולו של מועד שמא יקדמנו אחר וכו', ומי אמר
שמואל שמא יקדמנו אחר, והאמר רב יהודה אמר
שמואל, בכל יום ויום בת קול יוצאת ואומרת, בת
פלוני לפלוני, שדה פלוני לפלוני. אלא שמא
יקדמנו אחר ברחמים. זו. לפנינו בגמרא, כי
הא דרבא שמעיה להווא גברא דבעי רחמי ואמר,
תזדמן לי פלניתא. אמר ליה, לא תיבעי רחמי הכי,
אי חזיא לך, לא אזלא מינך. ואי לא, כפרת בה
[מתוך שתראה שלא נתקבלה תפלתך, תבא ח"ו
לכפור בהקב"ה]. אך בפירוש רש"י מכת"י גרס,
כפרת בה, והכוונה שתתחרט על מה שלקחת אשה
זאת. וכך נראה בכוונת רבינו, ממה שביאר באורך,

סימן רע לה. ולכן אי אפשר שיזדמנו אלה המקרים באשת חיל, הואיל שרוב זכותה.

ומשום הכי, אמר הכתוב 'אשת חיל מי ימצא' בלשון עתיד, דהינו, על ידי תפלותיו, בודאי זה אי אפשר, ולא יעילו כלום תפלותיו נגדה אם אינה בת מזל וראויה לו.

שאינה בת מזל, יתחזק נמי בתפלתו, שפא תועיל לו לראות סימן יפה בזוגו, בראיתא בזהר פרשת וילך (רפד, א).

וידוע, שפשאין הזוג עולה יפה, אם באים לידי עניות, הם חיים של צער אף לאשה, ואם תמות היא, יש לה צער למות קדם זמנה. ואם ימות הוא, יש לה צער לישוב אלמנה, שהוא

זרע שמשון המבאד

קדם זמנה. ואם ימות הוא תחילה, יש לה צער לישוב אלמנה, שמה שבעלה מת בחייה קודם זמנו, הוא סימן רע לה¹². ולכן אי אפשר שיזדמנו אלה המקרים באשת חיל - אשה כשירה, הואיל שרוב זכותה - מרובים זכויותיה מחמת המצוות שמקיימת, ואינה ראויה להצטער. ולכן לאשה כשירה, בודאי לא יארע לה להנשא למי שאינה בן זוגה, אלא הקב"ה יזמין לה רק את בן זוגה שעל ידי הבת קול, כדי שהזיווג יעלה יפה, ולא תחיה חיי צער.

ומשום הכי - ועל כן אמר הכתוב 'אשת חיל מי ימצא' בלשון עתיד, דהינו מי הוא אשר יוכל למצוא על ידי תפלותיו, אשה צדקנית שאינה בת זוגו ולא הוכרזה בבת קול עבורו, זה בודאי זה אי אפשר, ולא יעילו כלום תפלותיו נגדה - להתארס עמה, אם אינה בת מזל וראויה לו על פי הבת

שאינה בת מזל, ולא הכריז הבת קול עליה עבורו, צריך הוא לחשוש שמא חיי עמה לא יהיו מוצלחים, ולכך עתה אחר שהשתדך עמה יתחזק נמי עוד בתפלתו שיוסיף עוד להתפלל גם על הצלחת הזיווג, שפא תועיל לו - שאפשר שתפלתו תסייע לו לראות סימן יפה בזוגו, אף על פי שאינה בת זוגו, בראיתא בזהר פרשת וילך (רפד, א)¹³.

¹² אשת חיל לא תזדמן בכח התפילה, והיא תינשא להראוי לה מהבת קול

וידוע¹², שפשאין הזוג עולה יפה, אזי האיש והאשה יהיו עניים, או שהאשה תמות קודם זמנה, או הבעל מת קודם זמנו, כמו ששינוי בברייתא (פסחים מט, א)¹³, ואם באים לידי עניות, הם חיים של צער אף לאשה, שלשניהם אין מזונותיהם ופרנסתם מצויים. ואם תמות היא לפני זמנה, יש לה צער למות

ציונים ומקורות

בת כהן לישראל אין זוגו עולה יפה, מאי היא, אמר רב חסדא, או אלמנה או גרושה או זרע אין לה. במתניתא תנא, קוברת או קוברתו או מביאתו לידי עניות. כד. מפני שיש בזה סימן רע, היא תשב אלמנה זמן רב, ויש לה בזה צער גדול. וענין הסימן רע היינו שנראה בעיני בני אדם שמפני שהיא אשה שאינה כשירה, בעלה מת. ויחששו להנשא לה עוד. ואף שלפי ההלכה נחשבת האשה 'קטלנית' רק כשמתו שני אנשים שנישאו לה (ראה יבמות סד, א), מכל מקום, היא תחשוש שבני אדם יאמרו לאחר מיתת בעלה הראשון, שהיא קטלנית. ועיין בזהר (פרשת משפטים קב, א) שהארין לבאר שרוח הבעל הראשון שמת, מוסיף לעמוד בגוף אלמתו, ומריב

תועלת יש בזה. כא. כתוב בזהר, הנושא אשה שאינה בת זוגו, הוא עלול להיות נדחה מפני בן זוגה, כלומר, שימות קודם זמנו כדי שיוכל בן זוגה לישאנה. אמנם מכל מקום, אם בן זוגה אינו בעל מעשים טובים, לא נדחה בעלה הראשון מפניו [ותא חזי אי האי לא כשרן עובדוי, אף על גב דדיליה היא ההיא אתתא, לא אתדחי האי אחרא מקמיה]. ומסיים הזהר, 'בגין כך, בעי בר נש למבעי רחמי קמיה קודשא בריך הוא, כד יזדווג, דלא יתדחי מפני אחרא' [- משום זה, צריך האדם לבקש רחמים מהקב"ה כשהוא נושא אשה, שלא ידחה מפני אחר]. כב. עתה חוזר רבנו לבאר כוונת הפסוק 'אשת חיל מי ימצא'. כג. לשון הגמרא, דאמר רבי יוחנן,

וְאֵת אִם תִּמְצָא לֹמֶר, שְׁלַפְעָמִים אֶפְשָׁר
שֶׁתִּשָּׂאֵר אִשְׁתְּ חֵיל בְּלִי בֶן זֹוג
שָׁלָה, דְּהֵינּוּ, שְׁמַת בְּעוֹדוֹ קָטָן, עַל חֲמָא
אָבִיו (שבת לב, ב), אוּ עַל יְדֵי אִיזוּ סִבָּה
אַחֲרָת, וְאִזּוּ אֶפְשָׁר שְׂוִיעִילוֹ תַּפְלוּתֵיו שֶׁל
אָדָם זֶה לִקְחַת אוֹתָהּ לֹא לְאִשָּׁה, עִם כָּל
זֶה, אָמַר הַפְּתוּב 'רַחֵק מִפְּנִינִים מִכְּרָה'.

וְכָתַב הַרְמִ"ע (בספרו עשרה מאמרות)
בְּמֵאמַר חֲקוֹר דִּין חֶלֶק ד'
פֶּרֶק י"ז, וְזֶה לְשׁוֹנוֹ, הַמְּבַקֵּשׁ רַחֲמִים עַל
הַזּוּג עֲלִיזוֹן לְפִי הַפְּנִינָה שְׁזַכְּרֵנוּ, וְהוּא
צָרִיךְ לְאוֹתוֹ דְּבָר, הוּא נִעְנֶה תַּחֲלָה (ב"ק
צב, א), לְמַעַן יִזְכֶּה לְאַתְעֲרָא מִתַּתָּא
לְהִיּוֹת שׁוֹשְׁבִין לְעִילָא, עכ"ל. וְהוּא 'רַחֵק

זרע שמשון המבאר

תפילותיו, אף שלא נגזר כן קודם שנולדו. עם כָּל זֶה, אָמַר הַפְּתוּב 'רַחֵק מִפְּנִינִים מִכְּרָה', כלומר, אף אם יארע לפעמים שימצא אשה כזאת, מכל מקום, יוכל לזכות בה רק אם 'רַחֵק מִפְּנִינִים מִכְּרָה', וכפי שיכתבאר להלן.

המתפלל עבור זוג העליין זוכה למצוא זיווג

וְכָתַב הַרְמִ"ע (מפאנו, בספרו עשרה מאמרות)
בְּמֵאמַר חֲקוֹר דִּין חֶלֶק ד' פֶּרֶק י"ז, וְזֶה לְשׁוֹנוֹ¹¹, הַמְּבַקֵּשׁ רַחֲמִים עַל
הַזּוּג עֲלִיזוֹן לְפִי הַפְּנִינָה שְׁזַכְּרֵנוּ - הַזּוּג
שֶׁל הַקְּב"ה וְכִנְסָתָּהּ יִשְׂרָאֵל, שִׁישׁוּבוֹ
וְיִתְאַחֲדוּ, וְתַהֲיִהּ הַגְּאוּלָּה הַשְּׁלִימָה, וְהוּא
עֲצָמוֹ גַּם כֵּן צָרִיךְ לְאוֹתוֹ דְּבָר - שְׁגִם הוּא
מְבַקֵּשׁ לְמַצּוֹא אֶת זִיווּגוֹ, הוּא נִעְנֶה תַּחֲלָה
מִן הַשָּׁמַיִם לְמַצּוֹא אֶת זִיווּגוֹ, וְכַמְבוּאֵר כֵּן
בַּגְּמָרָא (ב"ק צב, א)¹², לְמַעַן יִזְכֶּה לְאַתְעֲרָא
מִתַּתָּא לְהִיּוֹת שׁוֹשְׁבִין לְעִילָא - כְּדֵי שֶׁעַל
יְדֵי הַזּוּג שְׁלֹו לְמַטָּה, יִזְכֶּה לְהִיּוֹת כְּמוֹ
שׁוֹשְׁבִין לְהַזּוּג הָעֲלִיין לְמַעְלָה¹³, עכ"ל.

ציונים ומקורות

של מעלה עד עשרים שנה, וכאן אבדו אף יונקי שדים. כזו לשון העשרה מאמרות, נמצאו לפי זה שני מיני זיווג לאדם, אחד, כרחל ליעקב, שהייתה זוגתו ממש בתולדת הנשמות, מזיווגן של הקב"ה וכנסת ישראל וכו'. ואחד, שלא מדין התולדות אלא ברחמים, כזיווגה של לאה וכו', והמבקש רחמים על הזיווג העליון לפי הכוונה שזכרנו, והוא צריך לאותו דבר, הוא נענה תחילה, למען יזכה לאתערעא מתתא, ולהיות שושבין לעילא. כזו לשון הגמרא, כל המבקש רחמים על חבירו והוא צריך לאותו דבר, הוא נענה תחילה. כח. על פי המבואר מפירוש יד יהודה.

קול שיצאה קודם יצירתו, שהוא לשעבר. אלא לעולם תזכה האשה הצדקנית, שהיא 'אשת חיל', להנשא לבן זוגה הראוי לה מהבת קול, והיינו שאשת חיל תמיד זיווגה יהיה בבחינת 'מצא', ולא 'מוצא', ובכך מתורצת קושיית רבנו בפסוק, כי אכן בודאי יש אשת חיל בעולם, ועיקר כוונת הפסוק לומר, שמי שאינו בן זוגה, לא יתכן לו למצוא אותה ולהנשא לה.

אפשר שימצא אשה כשירה בכח התפילה כשבן זוגה מת

וְאֵת אִם תִּמְצָא לֹמֶר, שְׁלַפְעָמִים אֶפְשָׁר
שֶׁתִּשָּׂאֵר אִשְׁתְּ חֵיל¹⁴ - אִשָּׁה צִדְקִינִית, בְּלִי בֶן
זֹוג שָׁלָה שֶׁהוּכְרוּ עֲלֶיהָ בְּבֵת קוֹל, דְּהֵינּוּ כִּגוֹן
שְׁמַת בֶּן זֹוגָה בְּעוֹדוֹ קָטָן, עַל - מַחֲמַת חֲמָא
שַׁחֲטָא אָבִיו, כַּמְבוּאֵר בַּגְּמָרָא (שבת לב, ב)¹⁵,
שֶׁלַּפְעָמִים הַבָּנִים הַקְּטָנִים מִתִּים מַחֲמַת עוֹנוֹת
אֲבוֹתֵיהֶם, אוּ שְׁמַת בֶּן זֹוגָה עַל יְדֵי אִיזוּ סִבָּה
אַחֲרָת, וְאִזּוּ אֶפְשָׁר שְׂוִיעִילוֹ תַּפְלוּתֵיו שֶׁל
אָדָם זֶה, לִקְחַת אוֹתָהּ לֹא לְאִשָּׁה עַל יְדֵי

עם בעלה השני שנשא אותה. והובאו דברי הזהרה בפירוש רבינו למגילת רות (את א'). ואפשר שמטעם זה יחששו להנשא לאלמנה. כח. לשון הגמרא, תנו רבנן, בעון נדרים בנים מתים, דברי רבי אלעזר ברבי שמעון. רבי יהודה הנשיא אומר, בעון ביטול תורה וכו'. פליגי בה רבי חייה בר אבא ורבי יוסי, חד אמר, בעון מזוזה. וחד אמר, בעון ביטול תורה וכו'. פליגי בה רבי מאיר ורבי יהודה, חד אמר בעון מזוזה, וחד אמר בעון ציצית, ע"כ. וראה עוד ברש"י (במדבר טז, כז) וז"ל, 'ונשיהם ובניהם וטפם' בא וראה כמה קשה המחלוקת, שהרי בית דין של מטה אין עונשין אלא עד שיביא שתי שערות, ובית דין

כמו הפנינים שנקראו כך לפי שינוי שבות לפני ולפנים, אז דוקא יזכה בה. ולאחר שיזכה בה, בטח בה לב בעלה וכו', שבשבילה יהיה לבעלה ברכה ושלוש ועשר, כדאיתא

מפנינים מכרה, שהמכר שלה בא ממקום רחוק שנקרא 'פנינים', שהרי תלוי ועומד בזיווג עליון, ומי שמתפלל על זה הזיווג שהוא זיווג נעלם של הפנימיות לפני ולפנים בקדש הקדשים,

זרע שמשון המבאר

שינוי שבות לפני ולפנים בהיכלי המלכים ובאוצרותיהם, ואינם נמצאים במקום אחר, מחמת חשיבותם³⁵, אז דוקא יזכה בה - באשת חיל זו, אף על פי שאינה הבת זוג שהוכנה לו על פי הבת קול.

בזכות האשה הכשירה יבואו הטובות שנקראו 'שלל' ולאחר שיזכה בה - ב'אשת חיל' באופן זה, אז 'בטח בה לב בעלה וכו' ושלל לא יחסר, בעלה יבטח באשתו, לפי שבזכותה לא יחסר 'שלל' מביתו, כלומר, שבשביעה - בזכות מה שהיא אשה צדקנית, יהיה לבעלה ברכה ושלוש ועשר, כדאיתא בגמרא ביבמות (סב, ב)³⁶.

ציונים ומקורות

דמרגנא, וראה שלמי הגבורים (לרבי אברהם בן דוד זצ"ל, פ"ג דף נח א-ב). ומתוך דברי רבינו נראה ביאר חדש בסוגיית הגמרא בהוריות, שדרשה תיבת 'מפנינים' כמו 'לפני ולפנים', וכבר עמדו המפרשים על כך, שבפסוק כתוב 'פנינים', ולא 'לפני ולפנים'. אמנם לפי דברי רבינו ניתן לבאר, שהגמרא דרשה כך, משום שגם השורש של תיבת 'פנינים' עצמה, הוא 'לפני ולפנים', וכפי שפירש כאן רבנו הכוונה, שנקראו תכשיטין אלו פנינים מלשון לפני ולפנים, מקום ששם מניחים אבנים יקרים אלו, וממילא כל ענין הפנינים רומז לענין לפני ולפנים. ג. לשון הגמרא, אמר רבי תנחום אמר רבי חנילאי, כל אדם שאין לו אשה, שרוי בלא שמחה בלא ברכה בלא טובה. בלא שמחה, דכתיב (דברים יד, כו) 'ושמחת אתה וביתך'. בלא ברכה, דכתיב (יחזקאל מד, ל) 'להניח ברכה אל ביתך'. בלא טובה, דכתיב (בראשית ב, יח) 'לא טוב היות האדם לבדו וכו'. רבא בר עולא אמר, בלא שלום, דכתיב (איוב ה, כד) 'וידעת כי שלום אהלך ופקדת נוך ולא תחטא', ע"כ. ויתכן לומר, שרבינו מפרש ש'טובה' שכתוב בגמרא שם, היינו עושר. ובזוהר חדש (פרשת חוקת סב, א) כתוב, כל השרוי בלא אשה, שרוי בלא טובה וכו' בלא

זיווג הגון שלא על פי בת קול, בא ממקום גבוה בשמים וזהו 'רחק מפנינים מכרה', שה'מכר' - הזיווג שלה - של ה'אשת חיל'³⁷, אם הוא בא על ידי כח התפילה, ולא מחמת הבת קול, הרי הוא בא ממקום 'רחוק' - נשגב וגבוה, שנקרא 'פנינים' שהרי זיווגו תלוי ועומד בזיווג עליון - שזכה לזיווגו רק מחמת שהתפלל על יחוד הזיווג העליון, ולכן נענה תחילה, ומי שמתפלל על זה הזיווג העליון, שהוא זיווג נעלם של הפנימיות לפני ולפנים בקדש הקדשים - שהוא מקום הפנימי מהאולם שהוא נחשב 'בפנים'³⁸, כמו הפנינים - מרגליות יקרות, שנקראו כך לפי

כט. ראה בקידושין (ב, א), שהקידושין נקראים קנין ומקח, וככתוב (דברים כב, יג) 'כי יקח איש אשה'. ר. ראה זוהר (פרשת תזריע מב, ב), וכדין כלה רחיקין מאלין פנינים עלאין קדישין, דלא יהא לון חולקא בהו, הדא הוא דכתיב 'ורחוק מפנינים מכרה'. א. ענין הזיווג שבקודש הקדשים, נזכר בזוהר (אדרא זוטא פרשת האזינו רצו, ב). וראה עין חיים (שער מ"נ ומ"ד דרוש י) שביאר מהות היחוד בין הקב"ה וישראל במשל לזכר ונקיבה, כאשר היחוד השלם נקרא זיווג פנים בפנים, כעין מראה הכרובים שבקודש הקדשים. יתכן שכוונת רבנו לפרש כמו שמצינו בגמרא (הוריות יג, א), שהדין שממזר תלמיד חכם קודם לכהן גדול עם הארץ, נלמד מהפסוק (משלי ג, טו) 'יקרה היא מפנינים', מכהן גדול שנכנס לפני ולפנים. ודרשו תיבת 'מפנינים' מלשון לפני ולפנים, עיי"ש. כך גם בפסוק זה 'ורחוק מפנינים מכרה' פירש רבנו שהכוונה למקום שנקרא פנינים, ושזה בא לו מחמת שעורר את הזיווג במקום עליון לפני ולפנים. ב. על פי עקידת יצחק (שער כב, פרשת חיי שרה). ועוד יש לפרש, שהפנינה מצויה בצדף הנמצא בעומק הים, ונמצא שהפנינה בפנים הצדף, שהוא בפנים הים. ראה שבת (צ, א) 'בנוקבא

ועוד, 'שלל' גימטריא ה' פעמים
'חסד', שזיבה להיות משפע
מכל החמשה חסדים הידועים, הפך
דעת המקטרגים, שכל חפצם הוא
להשטין ולעורר הדין, חס ושלום.
'גמלתהו טוב ולא רע'. קשה, דאם
הוא טוב, פשיטא דאינו

ביבמות (סב, ב), לפי שהמקטרגים לא
 היו רוצים שהאדם יהיה שרוי
 בטובה, כמו שדרשו ז"ל סוד הפסוק
 (דברים כ, יד) 'ואכלת את שלל איביך',
 שיהיה לו ממון הרבה, הפך רצון
 המקטרגים, ויהיה נקרא כאלו זוכה
 בשלל שלהם.

זרע שמשון המבאר

נקראו בפסוק 'שלל', לפי ש'שש' (360), הוא
 בגימטריא ה' פעמים 'חסד' (72), ובא הפסוק
 לרמז בכך, שאיש זה שנשא 'אשת חיל',
 זיבה להיות משפע מכל החמשה חסדים
 הידועים⁷¹, והיינו הפך דעת המקטרגים,
 שכל חפצם הוא להשטין - לקטרג ולעורר
 הדין - לתבוע שיתנהג הקב"ה עם בריותיו
 במדת הדין ויענישם על חטאיהם, שהוא
 היפך החסד, חס ושלום.

הבעל זוכה לברכות בזכות אשתו הנאמנת לו

'גמלתהו טוב ולא רע, קשה - יש
להקשות על כפל לשון הפסוק, שה'אשת
חיל' גומלת לבעלה 'טוב ולא רע', דאם הוא
טוב, פשיטא דאינו רע, ואם כן לכאורה
תיבות 'ולא רע' מיותרות⁷².

ובמה שהטובה והעושר וכו' נקראו
 'שלל', יש לדקדק, שלשון זה שיין למה
 שהאדם לוקח לעצמו מאויבו בעל כרחו,
 ולכאורה לא מדובר כאן בכגון זה. ויש
 לבאר, שהוא לפי שהמקטרגים לא היו
 רוצים שהאדם יהיה שרוי בטובה, כמו
 שדרשו ז"ל סוד הפסוק (דברים כ, יד) 'ואכלת
 את שלל איביך' - מה שתזכה לכל הטובות,
 נקרא 'שלל' שנלקח בעל כרחם של
 המקטרגים⁷³. וכמו כן, זה שישא את ה'אשת
 חיל', יזכה שיהיה לו ממון הרבה, והיינו
 הפך רצון המקטרגים, ויהיה נקרא כאלו
 הוא זוכה בשלל שלהם, ולכן כתוב 'ושלל
 לא יחסר'⁷⁴.

ועוד - טעם נוסף, שהטובות שיזכה בהן

ציונים ומקורות

שלל', גימטריא ה' חסדים, שלקחה חלק בהם בדרך
 שלל וכו', כמבואר באוצרות חיים (דף צו, א) ובעין
 חיים (של"ח פ"ג). ע"כ. ובכתבי האר"י מובא כי
 'חמשה חסדים' היינו חמשה שמות הוי"ה שמצד
 החסד, שמספרם ק"ל. כי הדעת דועיר אנפין יש בו
 חמשה חסדים וחמשה גבורות, והם עשרה הוי"ות,
 בגימטריא ר"ם. ראה עוד בשער מאמרי רשב"י (פרשת
 בראשית ופרשת שלח לך). וכתבו בספרים הקדושים, כי
 החמשה חסדים ממתיקים את החמשה גבורות, ומשם
 נשפע הטוב. ז"ל. כן הקשו בעין החיים (פרשת
 וזאת הברכה ד"ה גמלתהו) ובפני יצחק (פרשת חיי שרה
 דרוש חמישי) ובדרשות רבינו בצלאל (משלי בפסוק
 'גמלתהו') וביעלת חן (פרשת חיי שרה אות יז). ונראה
 שהאלישיך והמצודות דוד כבר נשמרו מקושיא זו,
 שפירשו, בכל ימי חייה כאשר בעלה היטיב עמה
 גמלה לו טוב לעומת הטובה, אבל אם עשה לה בעלה
 רע, לא גמלה לו כמפעלו.

ברכה וכו', בלא עושר, כמה דאת אמר 'בטח בה לב
 בעלה ושלל לא יחסר'. ז"ל. ראה מעין החכמה
 [ספר קבלה קדמון] (ד"ה עוד צירוף, עמוד לג. סוד
 אלופי בני עש, ענין האלופ העשרים ואחד, עמוד נא)
 שמבואר כן בדבריו. ז"ל. וראה עוד מה שכתב
 רבנו בפרשת לך לך (אות כז) וזה לשונו, ודייק לומר
 'שלל', על דרך 'ואכלת את שלל אויביך',
 שהמקטרגים שהם האויבים של אדם, לא היו רוצים
 שיתעשר. ז"ל. ראה בפירוש הרמ"ז [על הזוהר
 (פרשת וארא כב, ב) 'ומאז באתי אל פרעה לדבר בשמך
 הרע לעם הזה והצל לא הצלת את עמך' (שמות ה,
 כג), מאן הוא דיימא כדן, אלא משה דידע דהא דרגא
 אחרא עלאה זמין ליה, אמר רבי יצחק, בשירותא
 דאתיהיב ליה ביתא פקיד לה, כבר נש דפקיד לביתיה
 ואמר כל מאן דבעי בלא דחילון], וז"ל, פקיד ליה,
 פירוש, המשך עליה אור 'פקיד' שזו היתה נבואתו
 וכו', ועל זה נאמר (תהלים סח, יג) 'ונות בית תחלק

מאמרם ז"ל
אין הקדמה
מצויה בתוך
ביתו של
אדם אלא
בשביל
אשתו

זרע

פרשת חיי שרה - א

שמשון

ט

הקדוש ברוך הוא שולח לבטלה ברכות על ידה, ברכתיב (משלי כח, כ) 'איש אמונות רב ברכות', ואמרין במדרש פרשת פקודי (שמו"ר נא, א), כל מי שהוא נאמן, הקדוש ברוך הוא שולח ברכות על ידו. ובסוטה שאינה נאמנת, בתיב (במדבר ה, יב) 'ומעלה בו מעל'.

רע. ויש לומר, דאמרין במציעא פרק ד' (נט, א), שאין הברכה מצויה בתוך ביתו של אדם אלא בשביל אשתו, שנאמר (יחזקאל מד, ל) 'להניח ברכה אל ביתך' [ולאכרם היטיב בעבורה' (בראשית יב, טז)]. והטעם שהברכה באה לאדם דוקא בשביל האשה, הינו לפי שהאשה טובה נאמנת לבטלה, לפיכך

זרע שמשון המבאר

באמונה ואינו מרמה אותם, זוכה להרבה ברכות, ואמרין במדרש פרשת פקודי (שמו"ר נא, א)^{טז} על פסוק זה, כל מי שהוא נאמן, הקדוש ברוך הוא שולח ברכות על ידו לכל הנכסים שהוא מופקד עליהם לשמרם. וגם האשה מופקדת לשמור את נכסי בעלה, וכן צריכה להיות נאמנת לו שלא להתעסק עם אנשים אחרים, ולכן אם היא אשה נאמנת, הקב"ה שולח על ידה ברכה לנכסיו^{טז}.

ובסוטה - המזנה עם אחרים, כיון שאינה נאמנת לבטלה, אלא נבעלת לאנשים אחרים, לכך בתיב (במדבר ה, יב)^{טז} 'ומעלה בו מעל' - שהיא גורמת לו להפסיד את ממנו,

ויש לומר, בהקדם מה דאמרין בגמרא בבא מציעא פרק ד' (נט, א)^{טז}, שאין הברכה מצויה בתוך ביתו של אדם אלא בשביל - בזכות אשתו, שנאמר (יחזקאל מד, ל)^{טז} ('להניח ברכה אל ביתך'), [ולאכרם היטיב בעבורה' (בראשית יב, טז)]^{טז}. והטעם שהברכה באה לאדם דוקא בשביל האשה^{טז}, הינו לפי שהאשה שהיא טובה, הרי היא נאמנת לבטלה - נשמרת מכל עסק עם שאר האנשים, וגם אינה גוזלת את ממון בעלה, ולפיכך הקדוש ברוך הוא שולח לבטלה ברכות על ידה, ברכתיב (משלי כח, כ) 'איש אמונות רב ברכות' - המתעסק עם הבריות

ציונים ומקורות

ברכות ואין להעשיר לא ינקה'. מנ. לשון המדרש, 'ואלה פקודי המשכן' (שמות לח, כא), כך פתח רבי תנחומא בר אבא, 'איש אמונות רב ברכות', אתה מוצא כל מי שהוא נאמן, הקדוש ברוך הוא מביא ברכות על ידיו וכו', 'איש אמונות' זה משה, שהוא נאמנו של הקדוש ברוך הוא, שנאמר (במדבר יב, ז) 'לא כן עבדי משה בכל ביתי נאמן הוא', הוי 'איש אמונות רב ברכות' שכל הדברים שהיה גזבר עליהם היו מתברכים לפי שהוא נאמן. מד. נראה שבכוונה הביא רבינו גם את המדרש, לפי שמהפסוק עצמו 'איש אמונות רב ברכות' מוכח רק שהאיש הנאמן בעצמו זוכה להרבה ברכות בזכות נאמונו. אבל במדרש מבואר שגם הדברים שמה היה רק גזבר עליהם, התברכו בזכותו, וכמו כן נכסי האיש מתברכים בזכות אשתו, שהיא כמו גזבר עליהם. מזה. לשון הפסוק, 'דבר אל בני ישראל ואמרת אליהם איש איש פי תשטה אשתו ומעלה בו מעל'.

לח. לשון הגמרא, אמר רבי חלבו, לעולם יהא אדם זהיר בכבוד אשתו, שאין ברכה מצויה בתוך ביתו של אדם אלא בשביל אשתו, שנאמר (בראשית יב, טז) 'ולאכרם היטיב בעבורה', והיינו דאמר להו רבא לבני מחווא, אוקירו לנשיכו כי היכי דתתעתרו - כבודו את נשותיכם, כדי שתתעשרו. טז. לשון הפסוק, 'וראשית כל פקודי כל וכל תרומת כל מפל תרומותיכם לפנהימים יהיה וראשית ערסותיכם תתנו לפנהי להניח ברכה אל ביתך'. אך נראה שיש כאן טעות סופר, לפי שבגמרא הובא רק הפסוק שנוסף בסוגריים. ובתורת חיים (כ"מ שם ד"ה שאין) ציין שכעין זה מבואר ביבמות, השרוי בלא אשה, שרוי בלא ברכה שנאמר 'להניח ברכה אל ביתך'. ועיין שם שביאר הטעם על פי דברי הוזהר. מ. לשון הפסוק, 'ולאכרם היטיב בעבורה ויהי לו צאן ופקר וחקמים ועבדים ושפחות ואתנות וגמלים'. מא. ראה בדברי רבנו פרשת לך לך (סוף אות יב), שכתב כן. מב. לשון הפסוק, 'איש אמונות רב

אֶשְׁתּוֹ וְלֹא בְּזָכוֹתָיו. מִשּׁוֹם הָכִי, הוֹסִיף
'כָּל יְמֵי חַיֶּיהָ', שֶׁשְּׂתָמוֹת הִיא, תִּפְסֹק
הַבְּרָכָה מִבֵּיתוֹ, כְּמוֹ שֶׁפָּרַשׁ רַש"י עַל
פָּסוּק (בראשית כד, טו) 'וַיִּנָּחֵם יִצְחָק אַחֲרֵי
אָמוֹ, שֶׁשְּׂתָמוֹתָהּ שָׂרָה, פָּסְקָה הַבְּרָכָה מִן
הָעֶפְסָה, וַעֲיִין שָׁם.

'דְּרָשָׁה צֶמֶר וּפְשָׁתִים' וְכו'. קֵתָב

וְקִשְׁר הַפָּסוּק הוּא כָּךְ, 'גִּמְלָתָהּ טוֹב'
דִּהְיִינוּ הַטּוֹב וְהַבְּרָכָה שֶׁבָּאָה
לְבֵית בַּעֲלָהּ עַל יָדָהּ. וְלָמָּה הַבְּרָכָה בָּאָה
דּוֹקָא עַל יָדָהּ, 'וְלֹא רַע', מִשּׁוֹם שֶׁאֵינָהּ
עוֹשָׂה שׁוֹם רַע, וְאֵינָהּ מוֹעֵלֶת בַּבַּעֲלָהּ.
וְאָם תֹּאמַר, וְאֵיךְ יִבְחִין הַבַּעַל
שֶׁהַבְּרָכָה בָּאָה לוֹ בְּשִׁבִּיל

זרע שמשון המבואר

היא שורה רק כל זמן שאשתו חיה,
שֶׁשְּׂתָמוֹת הִיא, תִּפְסֹק הַבְּרָכָה מִבֵּיתוֹ,
כְּמוֹ שֶׁפָּרַשׁ רַש"י עַל הַפָּסוּק (בראשית כד,
טו)^{מז} 'וַיִּנָּחֵם יִצְחָק אַחֲרֵי אָמוֹ, שֶׁשְּׂתָמוֹתָהּ
שָׂרָה, פָּסְקָה הַבְּרָכָה מִן הָעֶפְסָה, וְאִזּוֹ הַתְּבַרֵּר
שֶׁהַבְּרָכָה הִתְחַלְּתָה שׁוֹרָה בְּעִיסָהּ רַק בְּזָכוֹתָהּ^{מט},
וְהִינּוּ אֵף שֶׁהִיא אֲבֵרָהָ קַיִם, וְהִיא אֲפֻשֶׁר
לומר שהברכה שורה בביתו בזכותו, מכל
מקום הוברר שהברכה היתה שורה בעיסה
רק בזכות שרה. וַעֲיִין שָׁם.

ה'אשת חיל' עושה מרצונה גם מלאכה שאינה חייבת בעשייתה
'דְּרָשָׁה צֶמֶר וּפְשָׁתִים וְתַעֲשֶׂ בְּחֻפִּץ כִּפְיָהּ'
(לא, יג). לפי פשוטו מתפרש הפסוק,
שה'אשת חיל' עושה בידה, מלאכות של
טוויה ואריגה, בצמר ובפשתים. אמנם יש
לדקדק, למה כתוב 'דְּרָשָׁה', שהוא לשון

והיינו להיפך מאשה טובה שעל ידה נשפע
טוב לבעלה^{מז}.

רמז בפסוק שהאשה הכשירה גומלת טוב לבעלה

וְקִשְׁר הַפָּסוּק הוּא כָּךְ, 'גִּמְלָתָהּ טוֹב'
דִּהְיִינוּ שֶׁהָאִשָּׁת חִיל, גּוֹרֶמֶת לְהַטּוֹב וְהַבְּרָכָה
שֶׁבָּאָה לְבֵית בַּעֲלָהּ עַל יָדָהּ - בְּזָכוֹתָהּ. וְאָם
תִּשְׁאַל, לָמָּה הַבְּרָכָה בָּאָה דּוֹקָא עַל יָדָהּ,
הַתְּשׁוּבָה לִכְךָ הִיא, 'וְלֹא רַע', מִשּׁוֹם שֶׁאֵינָהּ
עוֹשָׂה שׁוֹם רַע, וְאֵינָהּ מוֹעֵלֶת בַּבַּעֲלָהּ, אֲלֵא
הִיא נִאֲמָנָה לִרְיָ^{מט}.

כשהאשה מתה מתברר שכל הברכות שבבית היו בזכותה
וְאָם תֹּאמַר, וְאֵיךְ יִבְחִין הַבַּעַל שֶׁהַבְּרָכָה
בָּאָה לוֹ בְּשִׁבִּיל אֶשְׁתּוֹ שֶׁהִיא נִאֲמָנָה לוֹ,
וְלֹא בְּזָכוֹתָהּ - בְּזָכוֹת מַעֲשֵׂיו הַטּוֹבִים, מִשּׁוֹם
הָכִי הוֹסִיף הַפָּסוּק, 'כָּל יְמֵי חַיֶּיהָ', שְׂכִינָה
שֶׁהַבְּרָכָה מְצוּיָה בְּבֵיתוֹ בְּזָכוֹת אֶשְׁתּוֹ, הִרִי

ציונים ומקורות

בבעלה הוא ענין ממוני.
מז. כלומר, 'ולא רע'
אינו המשך ליגמלתהו טוב' שהאשה גומלת לו רק
טוב ולא רע, שאם כן יש לדקדק בכפילות שבפסוק
וכמו שהקשה רבינו, אלא ש'ולא רע' היא הסיבה
למה ליגמלתהו טוב, וכלומר, היאך האשה גומלת
טוב לבעלה, על ידי שהיא 'ולא רע', אלא נאמנת,
ו'איש אמונת' גורם שיהיה 'רב ברכות'.
מח. לשון הפסוק, 'וַיִּבְאֶה יִצְחָק הָאֵלֶּלָה שָׂרָה אָמוֹ
וַיִּקַּח אֹתָּהּ וַתְּהִי לוֹ לְאִשָּׁה וַיִּאָּהֲבֶהּ וַיִּנָּחֵם יִצְחָק
אַחֲרֵי אָמוֹ'. מז. לשון רש"י, 'האחלה שרה
אמו ויביאה האחלה', ונעשית דוגמת שרה אמו,
כלומר, והרי היא שרה אמו, שכל זמן ששרה קיימת,
היה נר דלוק מערב שבת לערב שבת, וברכה מצויה
בעיסה, וענן קשור על האהל, ומשמתה פסקו,
וכשבאת רבקה חזרו.

מז. כפשוטו פירוש הפסוק הוא שהיא מועלת בבעלה
על ידי שמונה עם איש אחר, וכפירוש רש"י שם. אך
נראה שרבינו הוקשה לו שלשון מעילה מצינו רק
בממון, ולכן מפרש שמעילה זו הוא גם ענין ממוני,
וכענין מעילה בקדשים דהיינו שמשנה ומעביר ממון
הקדש לחול. וכמו כן בסוטה, על ידי שאינה נאמנת
לבעלה ונבעלת לאחרים, היא גורמת להפסיד ממון
בעלה, כי מחמתה אין הברכה שורה בהם. והוא
חידוש גדול. ויש להביא סמך לפירושו של רבנו
בדברי המדרש (במד"ר ח, ט) וז"ל, ולכן כתיב בסוטה
בעת ששוכבת עם אחר 'ומעלה בו מעל', ב' מעילות
הללו למה, אחת שהיא משקרת בהקב"ה, והשנית
שהיא משקרת בבעלה, כיצד משקרת בבעלה, שהיא
אומרת על הממזר שהוא בנר, ואינו בנר, והוא יורש
את נכסיו, עכ"ל. הרי שגם המדרש מפרש שהמעילה

אפילו שִׁדְרָךְ נָשִׁי הָעִיר שָׁלָא לַעֲשׂוֹת שׁוּם מְלָאכָה, וְגַם בֵּן בְּנוֹת מְשַׁפְּחָתָה יוֹשְׁבוֹת בְּטָלוֹת, יָכוֹל לְכוּפָה שְׁאֵל תִּשָּׁב בְּמַלְּהָ, וְתַעֲשֶׂה מְלָאכָה בְּצִמְרָה, עֵבֶל.¹
וְלִבֵּן, הָאִשֶּׁת חֵיל אָף כִּי אֵין דְּרָךְ שְׁאָר הַנָּשִׁים לַעֲשׂוֹת שׁוּם מְלָאכָה, אֵינָה רוֹצֶה לֵישֵׁב בְּמַלְּהָ, וְגַם

בְּשִׁלְחָן עֶרֶוֶךְ אֶבֶן הָעֶזֶר סִימָן פ' (ס"א),
מַעֲשֶׂה יָדֶיהָ לְבַעֲלָהּ, מְקוֹם שִׁדְרָכָן לְאָרֶג, אֹרֶגְתָּ. לְרָקֶם, רֹקֶמֶת. לְטוֹת צִמְרָה וּפְשָׁתִים, טוֹה. וְאִם לֹא הָיָה דְרָךְ נָשִׁי הָעִיר לַעֲשׂוֹת כָּל הַמְּלָאכּוֹת הָאֵלּוּ, אֵינּוּ כּוּפָה אֲלָא לְטוֹת אֶת הַצִּמְרָה בְּלִבָּר. וּפִרְשׁ שֵׁם הַבֵּית שְׁמוּאֵל (ס"ק א),

זרע שמשון המבאר

בצמר². וּפִרְשׁ שֵׁם הַבֵּית שְׁמוּאֵל (ס"ק א)³, שֶׁאֲפִלּוּ בַּמְקוֹם שִׁדְרָךְ - מִנְהַג נָשִׁי הָעִיר הוּא שָׁלָא לַעֲשׂוֹת שׁוּם מְלָאכָה, וְגַם בֵּן בְּנוֹת מְשַׁפְּחָתָה - אֲחִיוֹתֶיהָ יוֹשְׁבוֹת בְּטָלוֹת - אֵינֶן עוֹשׂוֹת שׁוּם מְלָאכָה, אָף עַל פִּי כֵן, בַּעֲלָה יָכוֹל לְכוּפָה - לְהַכְרִיחַ אֶת אִשְׁתּוֹ, שְׁאֵל תִּשָּׁב בְּמַלְּהָ, לְפִי שֶׁהַבְּטָלָה מְבִיאָה לִידֵי זִמָּה [זִנּוּת]⁴, אוּ שְׁעִמוּם⁵, וְתַעֲשֶׂה מְלָאכָה שֶׁל טוֹוִיית חוּטִין בְּצִמְרָה, עֵבֶל⁶.

וְלִבֵּן הָאִשֶּׁת חֵיל' שְׁנוּהֶרֶת שֶׁלֹּא לְהַבִּיא עֲצָמָה לִידֵי חֹטֵא, לִכֵּן אָף כִּי אֵין דְּרָךְ שְׁאָר הַנָּשִׁים - מִמְּקוֹמָהּ וּמִמְשַׁפְּחָתָה לַעֲשׂוֹת שׁוּם מְלָאכָה, אֵלֹא יוֹשְׁבוֹת בְּטָלוֹת, מְכַל מְקוֹם, הִיא אֵינָה רוֹצֶה לֵישֵׁב בְּמַלְּהָ בְּלֹא עֲשִׂיית שׁוּם מְלָאכָה⁷. וְגַם אֵינָה מְבַתֶּלֶת

תְּבִיעָה וּבִקְשָׁה⁸, וְלֹא כְּתוּב 'עֲשֵׂתָה בְּצִמְרָה וּפְשָׁתִים בַּחפֵּץ כַּפִּיהָ'⁹.

ויש לבאר, בהקדם מה שכתב בְּשִׁלְחָן עֶרֶוֶךְ אֶבֶן הָעֶזֶר סִימָן פ' (ס"א)¹⁰, מַעֲשֶׂה יָדֶיהָ - הַזְכּוֹת שֶׁל עֲבוּדָתָהּ וּמְלָאכָתָה, שֶׁל אִשָּׁה, שִׁיךְ לְבַעֲלָהּ. וּבַמְּקוֹם שִׁדְרָכָן שֶׁל הַנָּשִׁים לְאָרֶג, אֹרֶגְתָּ - חִיבָתָהּ הָאִשָּׁה לְאָרֶג בְּשִׁבִּיל בַּעֲלָה¹¹, וּבַמְּקוֹם שִׁדְרָכָן שֶׁל הַנָּשִׁים לְרָקֶם, רֹקֶמֶת בְּשִׁבִּיל, וּבַמְּקוֹם שִׁדְרָכָן לְטוֹת חוּטִים מְצִמְרָה וּפְשָׁתִים, טוֹה בְּשִׁבִּיל. וְאִם לֹא הָיָה דְרָךְ נָשִׁי הָעִיר לַעֲשׂוֹת כָּל הַמְּלָאכּוֹת הָאֵלּוּ, אֵינּוּ כּוּפָה - בַּעֲלָה אֵינּוּ רֹשָׁא לְכַפּוֹת אוֹתָהּ לַעֲשׂוֹת, אֲלָא יָכוֹל רַק לְכַפּוֹת לְטוֹת אֶת הַצִּמְרָה בְּלִבָּר, וְלֹא בְּטוֹוִיית פֶּשֶׁתָן, וְכֵן אֵינּוּ יָכוֹל לְכוּפָה לְמַלְּאכָה אַחֶרֶת

ציזנים ומקורות

מְלָאכָה וְיוֹשְׁבִים בְּטָל, אֲפִילוּ בְּנוֹת מְשַׁפְּחָתָה גַּם כֵּן יוֹשְׁבִים בְּטָל, יָכוֹל הוּא לְכוּף אוֹתָהּ שְׁאֵל תִּשָּׁב בְּטָל וְתַעֲשֶׂה מְלָאכָה בְּצִמְרָה. וּמִתְנִיחִין דְּתַנָּא עוֹשֶׂה בְּצִמְרָה וְלֹא בַּפֶּשֶׁתָן, אֵיירִי נִמִּי בְּכַהֲאֵי גוֹנָא דְיוֹשְׁבִים בְּטָל. אֲבָל אִם דְּרָכָן לַעֲשׂוֹת בַּפֶּשֶׁתָן, כּוֹפִין אוֹתָהּ שֶׁתַּעֲשֶׂה פֶּשֶׁתָן. וּמִגִּירָסָתָהּ הֶרֶמְבִּים מְשַׁמֵּעַ, אִם אֵין לָהֶן מְלָאכָה מִיּוּחַד, אֲלֵא קִצְתָן עוֹשִׂים מְלָאכָה אַחַת, וְקִצְתָן עוֹשִׂים מְלָאכָה אַחֶרֶת, כּוֹפִין אוֹתָהּ עַל צִמְרָה וְלֹא עַל פֶּשֶׁתָן. גו. עַל פִּי לִשׁוֹן הַמִּשְׁנָה (כְּתוּבוֹת נט ב), רַבִּי אֲלִיעֶזֶר אֹמֵר, אֲפִילוּ הַכְּנִיסָה לּוֹ מֵאָה שְׁפָחוֹת, כּוּפָה לַעֲשׂוֹת בְּצִמְרָה, שֶׁהַבְּטָלָה מְבִיאָה לִידֵי זִמָּה. גו. בַּמִּשְׁנָה (שם) שְׁנִינּוּ, רַבִּין שְׁמַעוֹן בֶּן גַּמְלִיאֵל אֹמֵר, אָף הַמְדִיר אֶת אִשְׁתּוֹ מִלַּעֲשׂוֹת מְלָאכָה, יוֹצֵא וּיְתֵן כְּתוּבָהּ, שֶׁהַבְּטָלָה מְבִיאָה לִידֵי שִׁעְמוּם. גח. וְכֵן כָּתַב בַּעֲקִידָת יִצְחָק (לְהַרְבֵּי יִצְחָק עֲרָאמָה זצ"ל, שַׁעַר כֵּב) וז"ל, יִדְרָשָׁה צִמְרָה וּפְשָׁתִים וְתַעֲשֶׂה בַּחפֵּץ כַּפִּיהָ, אִמֵּר שֶׁהַבְּטָלָה וְהַשְׁעִמוּם שְׁנוּאוֹת אֵלֶיהָ, עַד שֶׁתַּחֲרֹץ

ג. כְּמוֹ 'עַד דְּרוּשׁ אַחִיד אוֹתוֹ' (דְּבָרִים כב ב), שֶׁהוּא לִשׁוֹן תְּבִיעָה. גא. עֵינִין בְּאֶלְשִׁין (מְשַׁלֵּי שם) שֶׁהָקְשָׁה כֵּן. גב. לִשׁוֹן הַשּׁוּלְחָן עֶרֶוֶךְ, מַעֲשֶׂה יָדֶיהָ לְבַעֲלָהּ, כִּיצַד, הַכֵּל כִּמְנַהֵג הַמְדִּינָה, מְקוֹם שִׁדְרָכָן לְאָרֶג, אֹרֶגְתָּ. לְרָקֶם, רֹקֶמֶת. לְטוֹת צִמְרָה אוּ פְשָׁתִים, טוֹה. וְאִם לֹא הָיָה דְרָךְ נָשִׁי הָעִיר לַעֲשׂוֹת כָּל הַמְּלָאכּוֹת הָאֵלּוּ, אֵינּוּ כּוּפָה אֲלֵא לְטוֹת הַצִּמְרָה בְּלִבָּר. דְּחָקָה עֲצָמָה וְעֲשֵׂתָהּ יוֹתֵר מִהָרָאִי לָהּ, הַמּוֹתֵר לְבַעֲלָהּ. גג. כְּלוֹמֵר, שֶׁהָרִירוֹת שֶׁהָיָה לָהּ מִמְּלָאכּוֹת אֵלֶּה, יִהְיוּ לְבַעֲלָהּ. גד. שְׁאֵינּוּ יָכוֹל לְכוּפָה לְטוֹת אֶת הַפֶּשֶׁתָן, מִפְּנֵי שֶׁהַפֶּשֶׁתָן מְזִיק אֶת הַפָּה וְאֶת הַשְּׁפָתִים. וְגַם בְּצִמְרָה אֵינּוּ יָכוֹל לְכוּפָה אֲלֵא לְטוֹת בְּלִבָּר, וְלֹא שְׁאֵר מְלָאכּוֹת, מִפְּנֵי שֶׁהָטוּיָהּ הִיא הַמְּלָאכָה הַמִּיּוּחָדָה לְנָשִׁים, שְׁנֵאֲמַר (שְׁמוֹת לה, כה) 'וְכָל אִשָּׁה חֹכְמָה לֵב בִּידֶיהָ טוֹר' וְגו'. עַל פִּי רַמְבַּ"ם (הַלְכוֹת אִשׁוּת פכ"א ה"א), וְחֻלְקַת שְׁמוּאֵל (א"ע שם סק"א). גה. לִשׁוֹן הַבֵּית שְׁמוּאֵל, וְאִם לֹא הָיָה דְרָךְ נָשִׁי הָעִיר לַעֲשׂוֹת כָּל הַמְּלָאכּוֹת, מְשַׁמֵּעַ דַּאִין עוֹשִׂין שׁוּם

אִינְהָ מִמֶּתְנֶת שְׁבַעֲלָה יְכוּפָנָה לְטוֹוֹת
הַצֶּמֶר, אֲלֵא מַעֲצָמָה דּוֹרְשֶׁת וּמִבְקֶשֶׁת
לְטוֹוֹת הַצֶּמֶר. וְלֹא דִי שְׁמִבְקֶשֶׁת הַצֶּמֶר,
אֲלֵא אַף הַפְּשָׁתִים, אַף עַל פִּי שְׁבַפְשָׁתָן
לֹא הָיָה יָכוֹל בַּעֲלָה לְכוּפָה, בְּרֹאִיתָא
שָׁם (בשר"ע). וְכָל כֶּךָ לָמָּה, לְפִי שֵׁישׁ לָהּ

שְׁבַעֲלָה יְכוּפָנָה לְטוֹוֹת חוּטֵי הַצֶּמֶר, אֲלֵא
מַעֲצָמָה הִיא דּוֹרְשֶׁת^ט וּמִבְקֶשֶׁת לְטוֹוֹת
הַצֶּמֶר, וְלֹכֵן כְּתוּב 'דְּרָשָׁה צָמֵר'. וְזֶה
שְׁכְּתוּב 'וּפְשָׁתִים', פִּירוּשׁוֹ, שֶׁלֹּא דִי שֶׁהִיא
מִבְקֶשֶׁת מַעֲצָמָה לְטוֹוֹת אֵת הַצֶּמֶר, אֲלֵא
אַף הַפְּשָׁתִים הִיא מִבְקֶשֶׁת מַעֲצָמָה לְטוֹוֹת,
אַף עַל פִּי שְׁבַפְשָׁתָן לֹא הָיָה יָכוֹל בַּעֲלָה
לְכוּפָה שְׁתַּעֲשֶׂה בּוֹ שׁוּם מִלֵּאכָה, בְּרֹאִיתָא

זרע שמשון המבאד

מלאכתה ב'חפץ' דהיינו ברצון. וזהו מה
שנאמר בסוף הפסוק 'ותעש בחפץ בפיה' -
שיש בזה נתינת טעם להאמור קודם לכן
שמבקשת לעסוק בצמר ובפשתים, והיינו
מחמת שהיא עושה ברצון את מלאכתה
הנעשית בפפיה, ולא על ידי שבעלה כופה
אותה לכך^{טו}.

דרשה' מהיקש, שצמר רחל בת עז
מותר מן התורה ללבושו עם פשתים

אִי נִמְיָ^{טו} יֵשׁ לְצֶמֶר - עוֹד יֵשׁ לַפֶּרֶשׁ
הַפֶּסוּק בְּאוֹפֶן אַחֵר, שְׁתִּיבַת 'דְּרָשָׁה', הוּא
מִלְשׁוֹן 'דְּרֶשֶׁת חֲכָמִים', וְהַכוּוּנָה, דְּבִגְמָרָא
בְּפֶרֶק ב' דְּבִכְּוֹרֹת דָּף י"ז (ע"א)^{טו} אִיתָא,
דְּרָחֵל - כְּבִשָּׁה בַּת עִז - שְׁנוּלָדָה מִ'עִז'^{טו}, אִין
לֹקִין עַל צִמְדָּה - אִם לְבַשׁ אָדָם בְּגָד שֶׁהִיא
עֹשִׂי מַצְמֶרָה שְׁחִיבֵירוּהָ לַפֶּשֶׁת, אִינוּ חִיִּיב
מִלְּקוּת מִשׁוּם הַאיסוּר לְלָבוֹשׁ בְּצִיָּאִים - כְּלָאִי

וְכָל כֶּךָ לָמָּה - מִפְּנֵי מַה דּוֹרֶשֶׁת לַעֲשׂוֹת
מִלֵּאכָה אַף שֶׁלֹּא תַבְעוּ מִמֶּנָּה^ט, לְפִי שֵׁישׁ לָהּ
אֲדָרְבָּא - דַּעֲתָה לְהִיפֹךְ מִסֵּתָם נָשִׁים, בְּמָה
שִׁישׁ לָהּ רָצוֹן וְהִנָּחָה לַעֲשׂוֹת מִלֵּאכָה, וְעוֹד
יֵשׁ לָהּ שְׁבִיחַ וְכְבוֹד בְּמִלֵּאכָתָהּ וּבְמַעֲשֶׂיהָ
יָדֶיהָ - שְׁבִי אָדָם מִשְׁבָּחִים וּמִכְבָּדִים אוֹתָהּ
עֹבֵר מִלֵּאכָתָהּ, מִשׁוּם שֶׁהִיא עוֹשֶׂה אוֹתָהּ
בְּנִאמְנוֹת וּבְמוֹמָחִיוֹת, וּלְפִיכֵךְ הִיא עוֹשֶׂה

שָׁם בְּשׁו"ע.

וְכָל כֶּךָ לָמָּה - מִפְּנֵי מַה דּוֹרֶשֶׁת לַעֲשׂוֹת
מִלֵּאכָה אַף שֶׁלֹּא תַבְעוּ מִמֶּנָּה^ט, לְפִי שֵׁישׁ לָהּ
אֲדָרְבָּא - דַּעֲתָה לְהִיפֹךְ מִסֵּתָם נָשִׁים, בְּמָה
שִׁישׁ לָהּ רָצוֹן וְהִנָּחָה לַעֲשׂוֹת מִלֵּאכָה, וְעוֹד
יֵשׁ לָהּ שְׁבִיחַ וְכְבוֹד בְּמִלֵּאכָתָהּ וּבְמַעֲשֶׁיהָ
יָדֶיהָ - שְׁבִי אָדָם מִשְׁבָּחִים וּמִכְבָּדִים אוֹתָהּ
עֹבֵר מִלֵּאכָתָהּ, מִשׁוּם שֶׁהִיא עוֹשֶׂה אוֹתָהּ
בְּנִאמְנוֹת וּבְמוֹמָחִיוֹת, וּלְפִיכֵךְ הִיא עוֹשֶׂה

ציזנים ומקורות

שהוא מלשון דרישה ובקשה. סג. לשון
הגמרא לגבי צמר של רחל בת עז, לענין איסור
כלאים, אמר רבי אחא בר יעקב, הכל מודים דאין
לוקין על צמרו משום כלאים, שנאמר 'לא תלבש
שעטנו', מה פשתן שלא נשתנה, אף צמר שלא
נשתנה. 'כבשים' ו'עזים' הם שני מיני צאן. וה'רחל'
היא הנקבה של הכבשים. סד. והיינו שה'עז'
ילדה בהמה הדומה ל'רחל', וזה נקרא בלשון הגמרא
'נדמה', שהוא פטור מן הבכורה (בכורות יז, א). ואף
כש'עז' זו [העז שהולידה] נולדה מ'רחל', הרחל
שנולדה מהעז, פטורה. ראה בזה בברייתא (שם),
שרבי מאיר מחייב [בבכורה], וחכמים פוטרין. ועל
זה אמר רבי אחא בר יעקב, שהכל מודים שאין
לוקין על צמרו של שוה שאינו מיוחד שוה לכל
דורתיו משום כלאים - שעטנו. פירוש, שאם לבש
בגד שהיה עשוי מצמרו של שוה זה המחובר לפשתן,
לא עבר על איסור שעטנו, וממילא אינו לוקה. כן

[שכתובא בחריצות] לדרוש צמר ופשתים, לעשות
בחפץ כפיה. נט. וכלומר, ש'דרשה' הוא
לשון תביעה ובקשה, וכו"ל. וכן פירשו באבן עזרא
ומצודת דוד. אולם פירוש הפסוק לדברי רבנו הוא,
שמעצמה היא מבקשת לעשות מלאכת צמר
ופשתים. ס. אפשר, שעל מה שה'אשת חיל'
מבקשת לטוות את הצמר, אין כל כך תמיהה, לפי
שאינה רוצה להתבטל שלא חבוא ח"ו לידי זימה.
אבל עיקר שאלת רבינו 'וכל כך למה', היא מדוע
מבקשת להוסיף כל כך ולעסוק גם במלאכת
הפשתים, שהרי היה די לה להתעסק במלאכת
הצמר לבד. ועל כך מבאר רבינו, שיש ל'אשת חיל'
הנאה ממלאכתה, נוסף על מה שהמלאכה מרחקתה
מהזימה, ולכן היא מוסיפה אף לעסוק בפשתים.
סא. על פי אבן עזרא ומצודת דוד שם.
סב. בפירוש זה, רבינו מבאר לשון הפסוק 'דְּרָשָׁה
צָמֵר וּפְשָׁתִים', מלשון דרשת חכמים, ולא כפשוטו

הוא מדבריהם מפני מראית העין, עב"ל.

וְהָאִשָּׁה הזאת אף על פי שעשתה ה'דרש' של 'צמר ופשתים', מה פשתן שלא נשתנה וכו', ולפי זה, היה מתר חבור מין צמר זה עם הפשתים. עם כל זה, 'ותעש בחפץ כפיה', רצתה לעשות דבר שיהיו הכל

שְׁנָאֹמֶר (דברים כב, יא) 'לא תלבש שעטנז צמר ופשתים יחדו', מה פשתן שלא נשתנה, אף צמר שלא נשתנה. ופרש רש"י (ד"ה על), על צמרו של זה שאינו מיוחד שיה לזרותיו, עב"ל. דהינו עד שתהיה מיוחדת רחל בת רחל. ופסקה הרמב"ם בפרק י' מהלכות פלאים (ה"ב), והוסיף שם מסבירתו, אבל אסור

זרע שמשון המבאר

בראשית. ופסקה הרמב"ם בפרק י' מהלכות פלאים (ה"ב)^{טו}, והוסיף שם מסבירתו, אבל אסור הוא מדבריהם - מדרבנן, מפני מראית העין - שמה יחשבו הרואים, שהוא לובש כלאים ממש של צמר ופשתן^{טז}, עב"ל.

'אשת חיל' נזרת אף מאיסור דרבנן

וְהָאִשָּׁה הזאת - האשת חיל', אף על פי שעשתה - ש'דרשה' את הדרש - דרשת חכמים, של 'צמר ופשתים', מה פשתן שלא נשתנה וכו', אף צמר שלא נשתנה, ולפי זה, היה מתר חבור מין צמר זה - של רחל בת עז, עם הפשתים, עם כל זה - מכל מקום, 'ותעש בחפץ כפיה', כלומר, שרצתה לעשות ב'כפיה' - ידיה, דבר שיהיו הכל - כל האנשים, חפצים בו^{טז},

בגדים, הנקראים שעטנז^{טז}, שְׁנָאֹמֶר (דברים כב, יא) 'לא תלבש שעטנז צמר ופשתים יחדו', ודורשים, שהתורה הסמיכה 'צמר' ל'פשתים' בפסוק זה, כדי להקישם, וללמדנו, מה 'פשתן' - כשם שהפשתן שנאסר ללבשו יחד עם צמר, הוא רק כשלא נשתנה מינו מעולם^{טז}, אף 'צמר' - כך גם הצמר שאסור ללבשו יחד עם הפשתן, הוא רק כשלא נשתנה - שלא נשתנה מעולם, מין הבהמה שממנה גזזו צמר זה. ופרש רש"י (ד"ה על), שפירוש הדרשה היא, שאין חיוב מלקות, על בגד כלאים שעשוי מצמרו של זה שאינו מיוחד שיה לזרותיו, עב"ל. דהינו שאין חייבים מלקות^{טז}, עד שתהיה הבהמה שממנה גזזו את הצמר, מיוחדת רחל בת רחל לכל דורותיה, עד ששת ימי

ציונים ומקורות

שמאסר מדרבנן, נראה שכוונתו למה שכתב בסוף משנה, שטעמו של הרמב"ם הוא, משום שזה כמו שירים [מין משי הדומה לפשתן] וכלך [מין צמח הדומה לצמר], שאסורים בכלאים מדרבנן משום מראית העין. [ולא כמו שכתב מהר"י קורקוס שם, שהרמב"ם סבר, שהאיסור מדרבנן מבואר ממה שאמרו בגמרא 'אין לוקין', שזה משמע שרק מלקות ואיסור תורה אין בזה, אבל מכל מקום אסור מדבריהם משום מראית העין]. סט. שהרי הצמר של הרחל שהיא בת עז, דומה ממש לצמר של שאר הרחלים. ע. ולפי פירוש זה, גם סוף הפסוק 'ותעש בחפץ כפיה', מתפרש באופן אחר מבפירוש הראשון. שלפי הפירוש הראשון, ביאור הפסוק הוא, שהיא עושה את מלאכתה בחפץ לב וברצון. ואילו לפי הפירוש השני, הפירוש הוא, שהיא

מבואר מדברי רש"י (ד"ה על צמרו). ובדעת הרמב"ם (כלאים פ"ה ה"ב) ברחל בת עז בת רחל, ראה ישועות מלכו (שם) וחזון איש (י"ד סימן קצ את ד). סה. האיסור ללבוש כלאי בגדים, הוא בין אם חוטי הצמר והפשתן נארגו יחדיו, או שחוברו על ידי תפירה, קשירה, דיבוק וכדומה. ראה שו"ע (יו"ד סי' ס"א). סז. לפי שהפשתן אינו מקבל שינוי לעולם, ואי אפשר שיצמח פשתן מזרע אחר שאינו פשתן, או שיצמח מין אחר מזרע הפשתן. סז. ולא רק שאין חייבים עליו מלקות, אלא גם אין בו שום איסור מן התורה, רק מדרבנן, כמו שרבינו מביא בסמוך בשם הרמב"ם. סח. לשון הרמב"ם, רחל בת עז, צמרה אין לוקין עליו משום כלאים, אבל אסור הוא מדבריהם, מפני מראית העין, ע"כ. ומה שכתב רבינו, שהרמב"ם הוציא 'מסבירתו'

אין מוֹחִין בִּידָן, כְּדִי שְׁלֹא תִבְאֶנָּה
לַעֲשׂוֹת בְּדוֹן.

וְאַחֲרָיִם שְׁאֵמֵר הַכְּתוּב 'וְתַעֲשֶׂה בְּחֶפְזָן
בְּפִיָּה', שִׁישׁ לָהּ נַחַת רוּחַ
לַעֲסֹק בְּמִלְאכָהּ, וּלְהַנּוֹת לְבַעֲלָהּ
מִמַּעֲשֵׂה יָדֶיהָ, אָמַר 'הִיָּתָה בְּאֵינִית
סוֹחֵר', דְּבִפְרָק ד' דְּפִסְחִים (ג, ב)

חֲפָצִים בּוֹ, שְׁלֹא יִהְיֶה בּוֹ שׁוּם אִסּוּר
וְאִפְּלוּ מִדְּרַבָּנָן, אֵף עַל פִּי שִׁשְׁאָר
הַנָּשִׁים אֵינֶן כָּךְ נִזְהָרוֹת בְּאִסּוּרֵי
דְּרַבָּנָן, אוֹ בְּמָה שְׁלֹא נִכְתָּב בְּפִרּוּשׁ
בַּתּוֹרָה, כְּמוֹ שֶׁכָּתַב הַשְּׁלַחַן עָרוּךְ
אֲרַח חַיִּים סִימֵן תר"ח (ס"ב), נָשִׁים
שְׁאוּכְלוֹת וְשׁוֹתוֹת עַד שִׁחְשַׁכָּה וְכו',

זרע שמשון המבאד

במזיד אף על דין תורה, אם אינו מפורש
בתורה. ומכל שכן שעלולות לעבור על
דברים האסורים רק מדרבנן²². אולם האשת
חיל' נזהרת אפילו במה שאסור מדרבנן,
וְתַעֲשֶׂה בְּחֶפְזָן כְּפִיָּה', וכמו שנתבאר, שהיא
עושה באופן שכל האנשים חפצים בו.

ה'אשת חיל' רואה סימן ברכה במעשי ידיה,
אף ששולחת אותן למרחוק

וְאַחֲרָיִם שְׁאֵמֵר הַכְּתוּב 'וְתַעֲשֶׂה בְּחֶפְזָן
בְּפִיָּה', שִׁפְיָרוּשׁוֹ שִׁישׁ לָהּ ל'אשת חיל',
נַחַת רוּחַ - שְׁבִיעוֹת רִצּוֹן, שְׁלֹא לְהַתְּבַטֵּל
אֵלָּא לַעֲסֹק בְּמִלְאכָהּ, וּלְהַנּוֹת לְבַעֲלָהּ מִן
הַרִיחוֹת שֶׁל מַעֲשֵׂה יָדֶיהָ²³, הַמְּשִׁיךְ הַפְּסוּק
וְאָמַר בְּשִׁבְחָהּ, 'הִיָּתָה בְּאֵינִית סוֹחֵר
מִמֶּרְחֵק תִּבְאֵי לַחֲמָה'.

ויתבאר פסוק זה, ושייכותו עם הפסוק
הקודם, בהקדם מה דבגמרא בְּפִרְק ד'

והיינו שְׁלֹא יִהְיֶה בּוֹ שׁוּם אִסּוּר שְׁעֻטָּנוּ,
וְאִפְּלוּ מִדְּרַבָּנָן.

ומעלתה המיוחדת של האשת חיל היא,
שֶׁאֵף עַל פִּי שִׁשְׁאָר הַנָּשִׁים אֵינֶן כָּךְ
נִזְהָרוֹת בְּאִסּוּרֵי דְּרַבָּנָן, אוֹ בְּמָה - בְּדַבְּר
האסור מן התורה, אלא שְׁלֹא נִכְתָּב בְּפִרּוּשׁ
בַּתּוֹרָה וְרַק חֲכָמִים דְּרִשְׁוּהוּ, כְּמוֹ שֶׁכָּתַב
הַשְּׁלַחַן עָרוּךְ אֲרַח חַיִּים סִימֵן תר"ח (ס"ב)²⁴,
נָשִׁים שְׁאוּכְלוֹת וְשׁוֹתוֹת בּוֹמֵן שֶׁל תּוֹסֶפֶת
יוֹם הַכִּפּוּרִים, עַד שִׁחְשַׁכָּה וְכו' - שֶׁהוּא זְמַן
אִסּוּר אֲכִילָה וְשִׁתִּיָּה מִן הַתּוֹרָה, וְאֵינֶן
יודעות שצריך להתחיל להתענות מבעוד
יוֹם²⁵, אֵינֶן מוֹחִין בִּידָן - אֵינֶן מַעֲרִירִים לָהֶן
וּמוֹכִיחִים אוֹתָן שֶׁכָּבֵר אִסּוּר לֹאכּוֹל בְּשַׁעֲה
זוֹ, כְּדִי שְׁלֹא תִבְאֶנָּה לַעֲשׂוֹת בְּדוֹן - שִׁישׁ
לַחֲשׂוֹשׁ שֶׁמָּא אֵף אִם יוֹכִיחוּ אוֹתָן, יִמְשִׁיכוּ
לֹאכּוֹל בְּמִזִּיד. הִרִי שֶׁהַנָּשִׁים עֲלוּלוֹת לְעִבּוֹר

ציונים ומקורות

כיצד מתחיל ומתענה מבעוד יום, מכאן שמוסיפין
מחול על הקודש. עג. וראה גם בביצה (ל, א),
והא הני נשי דשקלן חצבייהו, ואזלן ויתבן אפומא
דמבואה [הרי הנשים שלוקחות כדיהן ויושבות
בראש המבוין, ולא אמרינן להו ולא מידי [אין אנו
מוכיחים אותן להזהירן, שאסרו חכמים לעשות כן,
לפי שחששו, שמא יתגלגל החפץ מידו לרשות
הרבים הסמוכה, ויבוא להחזירו למבוין, שהוא רשות
היחיד, כי מתוך שאין המבוין מקורה אין מכירין
בו שהוא רשות היחיד, ונמצא שעבר על
מלאכת 'הוצאה'], אלא הנח להם לישראל,
מוטב שיהיו שוגגין ואל יהיו מזידין, ע"כ. הרי
מצינו, שהנשים עלולות להכשל בזדון באיסור דרבנן.
עד. היינו להפירוש הראשון שכתב רבנו בפסוק

עושה מלאכתה, באופן שכל האנשים יהיו חפצים
בה. **עא.** לשון השולחן ערוך, נשים שאוכלות
ושותות עד שחשכה, והן אינן יודעות שמצוה להוסיף
מחול על הקדש, אין ממחין בידן כדי שלא תבוא
לעשות בזדון. הגה, והוא הדין בכל דבר איסור
אמרינן, מוטב שיהיו שוגגין ולא יהיו מזידין. ודוקא
שאינו מפורש בתורה, אף על פי שהוא דאורייתא.
אבל אם מפורש בתורה, מוחין בידן.
עב. מצוה מן התורה להוסיף מן החול על הקודש,
אלא שמצוה זו אינה מפורשת בתורה, רק נדרשת
מהפסוקים, זה לשון הגמרא (יומא פא, ב), לכדתניא
'ועניתם את נפשותיכם בתשעה לחדש' (ויקרא כג, לב),
יכול יתחיל ויתענה בתשעה, תלמוד לומר 'בערב', אי
'בערב' יכול משתחשך, תלמוד לומר 'בתשעה', הא

(ח"א ד"ה עברה ומזבא), שְׁבָכָל מַה שְּׁעוֹשָׂה היא בִּידֶיהָ וּמוֹכֶרֶת, יֵשׁ לָהּ שָׂבַח וְסִמֵּן בִּרְכָּה. אָבֵל בָּמָה שְׂאִינוּ מַעֲשֵׂה יָדֶיהָ, אֵין בּוֹ סִמֵּן בִּרְכָּה אִם תַּעֲשֶׂה בּוֹ סְחֹרָה, וְעֵינַי שָׁם.

אֲמַרִּינוּ, הַמְצָפָה לְשָׂכָר אֲשֶׁתּוֹ, אֵינוֹ רוֹאֶה סִמֵּן בִּרְכָּה. שָׂכָר אֲשֶׁתּוֹ, מִתְקוּלָּתָא. אָבֵל עֲבָדָא וּמִזְבָּנָא, אִישְׁתַּבּוּחֵי מִשְׁתַּבַּח בָּהּ קָרָא, 'סְדִין עֲשֵׂתָה וְתַמְכּוּר'. וְכָתַב שָׁם מַהֲרָש"א

זרע שמשון המבאד

לאחרים. וכיון שהפסוק משבחה, בודא שבעלה יראה סימן ברכה מהמעוֹת שהרויחה מכך.

וְכָתַב שָׁם הַמַּהֲרָש"א (ח"א ד"ה עברה ומזבנא)^{טו}, שְׁעִיקָר חִילוּק הַגְּמָרָא הוּא שְׁבָכָל מַה שְּׁעוֹשָׂה הִיא - הָאִשָּׁה בִּידֶיהָ בְּתוֹךְ בֵּיתָה, וּמוֹכֶרֶת אוֹתוֹ לְאַחֵרִים^{טז}, יֵשׁ לָהּ שָׂבַח - כְּבוֹד מִמֶּלֶאכְתָּה שְׁעוֹשָׂה בְּבֵיתָה, וְסִמֵּן בִּרְכָּה בְּמַעוֹת שֶׁהָרוּיחָה מִכָּךְ. אָבֵל בָּמָה שְׂאִינוּ מַעֲשֵׂה יָדֶיהָ, אִם מַעֲשֵׂה יָדִים שֶׁל אַחֵרִים, אֵין בּוֹ סִמֵּן בִּרְכָּה, אִם תַּעֲשֶׂה בּוֹ סְחֹרָה - לְקִנּוּת דְּבָרִים מֵאַחֵרִים וּלְמוֹכְרָם בְּעֶצְמָה לְקוֹנִים בְּשׁוּקִים, לִפִּי שֶׁהִיא מִתְּבוּזָה לִישָׁא וּלִיתֵן וּלְהַתְּבוּזוֹת בְּשׁוּקִים, וְאֵין כְּבוֹדָה אִלָּא לִישֵׁב בְּבֵיתָה וּלְעַשׂוֹת מִלֵּאכָה, וְעֵינַי שָׁם.

דְּפָסְחִים (ג, ב)^{טז} אֲמַרִּינוּ, הַמְצָפָה - אָדָם שֶׁמְקוּוֹה לְהִתְפָּרֵס מִהַשָּׂכָר - מַעוֹת שֶׁאֲשֶׁתּוֹ תְּרוּיַח בְּמִלֵּאכְתָּה, אֵינוֹ רוֹאֶה סִמֵּן בִּרְכָּה לְעוֹלָם מִמַּעוֹת אִלוּ^{טז}. וּמִפְרַשְׁתִּי הַגְּמָרָא, שֶׁשָּׂכָר אֲשֶׁתּוֹ הָאִמּוֹר, הֵינּוּ שָׂכָר מִתְקוּלָּתָא [-מֵאֲזִינִים], שֶׁאֲשֶׁתּוֹ מוֹלִיכָה בְּעֶצְמָה מֵאֲזִינִים אֶל הַשּׁוּק, לְהַשְׁכִּירָם לְכָל הַצָּרִיךְ לְהַשְׁתַּמֵּשׁ בָּהֶם, וְהַשָּׂכָר שֶׁמְרוּיחָה מִכָּךְ הוּא מוֹעֵט. וּלְפִי שֶׁאֲשֶׁתּוֹ מִתְּבוּזָה עֲבוּר שָׂכָר מוֹעֵט, אֵין בְּעֵלָה רוֹאֶה סִמֵּן בִּרְכָּה בְּמַעוֹת שֶׁהָרוּיחָה. אָבֵל אִם הָאִשָּׁה עֲבָדָא וּמִזְבָּנָא - עוֹשֶׂה מִלֵּאכָה בְּבֵיתָה, וּמוֹכֶרֶת מִמֶּנָּה לְאַחֵרִים מִבְּלִי לְהַתְּבוּזוֹת, הִרִי אִישְׁתַּבּוּחֵי מִשְׁתַּבַּח בָּהּ קָרָא - הַפְּסוּק מִשְ�בַּח אוֹתָהּ עַל כֵּךְ, וּכְתוּב בְּהַמִּשְׁךְ פֶּרֶק זֶה (לא, כד)^{טז} 'סְדִין עֲשֵׂתָה וְתַמְכּוּר' - ה'אֲשֶׁת חֵיל' תִּפְרָה בְּעֶצְמָה סְדִין, וּמִכְרָה אוֹתוֹ

ציזנים ומקורות

שִׁירוּת בְּמָקוֹם זֶה, יִפְסִיד בְּמָקוֹם אַחֵר. וְהוּבָא בְּמִשְׁנֵה בְּרוּרָה (שם סק"ב). עַז. לְשׁוֹן הַפְּסוּק, 'סְדִין עֲשֵׂתָה וְתַמְכּוּר וְחִגּוּר נִתְּנָה לְקִנְיָנִי'. עַז. לְשׁוֹן הַמַּהֲרָש"א, עֲבָדָה וּמִזְבָּנָא אִשְׁתַּבּוּחֵי כו', מֵהָאֵל לִישָׁנָא שֶׁמֶע דֵּלָא דוּוּקָא מִתְקוּלָּתָא, דְּהוּא הָדִין בְּשָׂרָא דְּבָרִים שֶׁהִיא לֹא עֲשֵׂתָם, אֵין לָהּ לִישָׁא וּלִיתֵן וּלְהַתְּבוּזוֹת בְּשׁוּקִים, דֵּאֵין כְּבוֹדָה אִלָּא פְּנִימָה, לִישֵׁב בְּבֵיתָה וּלְעַשׂוֹת מִלֵּאכָה כו', וְקָרָא דְּמִיִּתִּי הִכִּי מוֹכַח 'סְדִין עֲשֵׂתָה' בִּידֶיהָ וְתַמְכּוּר, וּמִסִּיִּים וְחִגּוּר נִתְּנָה לְקִנְיָנִי, וְרָצָה לִוְרֵךְ חִגּוּר שֶׁלָּא עֲשֵׂתָה, מִתְּבוּזָה לְמוֹכּוֹר בְּעֶצְמָה, אִלָּא שֶׁנִּתְּנָה אוֹתוֹ 'לְקִנְיָנִי' - תַּגֵּר, שֶׁהוּא יִמְכּוֹר אוֹתוֹ. עַז. הֵינּוּ שְׂבָאִים אֶל בֵּיתָה לְקִנּוּת, כְּשִׁידוּעַ בִּידֵיהָ אָדָם שֶׁיֵּשׁ בִּידֵיהָ לְמוֹכּוֹר מַעֲשֵׂה יָדֶיהָ. אוֹ שֶׁהִיא מוֹכֶרֶת מַעֲשֵׂה יָדֶיהָ לְסוֹחֵר אֶחָד שֶׁהוּא מוֹכֶרֶם לְשָׂרָא הַלְקוּחוֹת. מַה שֶּׁאֵין כֵּן בְּסִחְרָהּ שֶׁל אָדָם אַחֵר, הִרִי הִיא מִתְּעַסֶּקֶת בְּשׁוּקִים לְקִנּוּת מִזֶּה וּלְמוֹכּוֹר לָזֶה, וְהִיא מִתְּבוּזָה עַל יָדֵי כָךְ.

דְּרָשָׁה צִמְר וּפְשָׁתִּים וְתַעֲשֶׂה בְּחֶפֶץ פְּפִיקָה, שֶׁנִּתְּבָאָר לְעֵיל, שֶׁמִּעֲצָמָה הִיא חִפְצָה בְּמִלֵּאכָה, וְיֵשׁ לָהּ גַּם נַחַת רוּחַ בְּמִלֵּאכְתָּה, וּלְפִי זֶה מוֹסִיף רַבִּינוּ לְבָאָר אֶת הַפְּסוּק הַבָּא. עַז. לְשׁוֹן הַגְּמָרָא, תַּנּוּ רַבִּנָּן, הַמְצָפָה לְשָׂכָר אֲשֶׁתּוֹ וְרִיחִים, אֵינוֹ רוֹאֶה סִמֵּן בִּרְכָּה לְעוֹלָם, שָׂכָר אֲשֶׁתּוֹ מִתְקוּלָּתָא, רִיחִיָּא אֲגִרְתָּא. אָבֵל עֲבָדָה וּמִזְבָּנָה, אִישְׁתַּבּוּחֵי מִשְׁתַּבַּח בָּהּ קָרָא, דְּכָתִיב 'סְדִין עֲשֵׂתָה וְתַמְכּוּר'. וּפִירֵשׁ רַש"י, שֶׁמִּתְקוּלָּתָא הֵינּוּ שְׁנוֹטֶלֶת מֵאֲזִינִים בִּידָהּ וּמֵהֶלֶכֶת בְּשׁוּק לְהַשְׁכִּירָן לְכָל הַצָּרִיכִים, שֶׁשָּׂכָר מוֹעֵט הוּא, וּמִתְּבוּזָה אֲשֶׁתּוֹ עַל שָׂכָר מוֹעֵט. וְכֵן 'אֲגִרְתָּא' הֵינּוּ שֶׁשָּׂכָר רִיחִיִּים שֶׁמִּשְׁכִּירִין, יֵשׁ בּוֹ טוֹרַח גְּדוֹל וּשְׂכָר מוֹעֵט. אָבֵל קוֹנֵה רִיחִיִּים וּמוֹכֵר, הִרִי הוּא כְּשָׂרָא פְּרָקְמִטִּיא. וּמִדְּבַרֵּי הַמַּהֲרָש"א שֶׁהוּבָא דְּבִרְבֵּי רַבִּנּוּ לְהֵלֵךְ בְּסִמּוֹךְ, נִרְאֶה שֶׁמִּפְרֵשׁ חִילוּק הַגְּמָרָא בְּאֹפֶן אַחֵר. עַז. רָאֵה בְּטוֹר וּבְשׁוּלְחָן עֵרוֹךְ (סִמֵּן רַגַּא ס"א), שֶׁהַעוֹשָׂה מִלֵּאכָה בְּעֶרֶב שַׁבָּת מִן הַמִּנְחָה וּלְמַעֲלָה, אֵינוֹ רוֹאֶה סִמֵּן בִּרְכָּה. וְכָתַב הַב"ח וְהַט"ז (סק"א), שֶׁאֵף

וְהוֹאִיל שֶׁהָיָא עוֹשֶׂה בְּחֶפֶץ כַּפֵּיהּ, יְכוּלָה לְהִיט 'כְּאֻנִּיּוֹת סוּחַר', וּלְהִבֵּא 'לְחֶמָה מִרְחוֹק', דְּאֻמְרִינָן נְמוּ הָתָם (שם), אֲרַבַּע פְּרוּטוֹת אֵין בָּהֶם סִימָן בִּרְכָה, וְחֵד מִיַּנְיָהוּ, מְעוֹת הַבָּאוֹת

מִמְדִּינַת הַיָּם. וְזוֹ 'הִיתָה כְּאֻנִּיּוֹת' שְׂמִיבֵיאִין סוּחַרָה מִמְקוֹם רְחוֹק. אָבֵל לֹא כְּאֻנִּיּוֹת הַשָּׂרִים וְהַמְלָכִים, שְׁדַרְכָּם לְסִמּוֹן עַל הַיָּם. שְׁהָרִי אֲדַרְבָּא, בְּוִדְאִי תְּבִיא לְחֶמָה מִמְרָחֵק, שְׂאֵף עַל פִּי שְׁשׁוּלָחַת

זרע שמשון המבאר

הפסד, שאם יטבעו האניות בים תיפסד כל סחורתו.

ואשת חיל זו שעושה מלאכתה בעצמה בביתה, ומפני כן שורה במעשיה ברכה ויכולה לשלוח למרחוק להרויח, 'הִיתָה כְּאֻנִּיּוֹת סוּחַר מִמְרָחֵק תְּבִיא לְחֶמָה' - כלומר, תעשה כמעשה הסוחרים כששולחים את סחורתם בספינות ההולכים למרחוק, ומשם - 'מִמְרָחֵק', תביא 'לְחֶמָה' - פרנסתה. ודייק הפסוק שה'אשת חיל' תדקדק בעצמה להתנהג כְּאֻנִּיּוֹת 'סוּחַר' - כדרך הסוחרים שְׂמִיבֵיאִין סוּחַרָה מִמְקוֹם רְחוֹק. אָבֵל לֹא תתנהג כְּאֻנִּיּוֹת של הַשָּׂרִים וְהַמְלָכִים, שְׁדַרְכָּם לְסִמּוֹן במקומות המסוכנים ביותר, אף במקומות שצריך לְסִמּוֹן עַל הַיָּם, ומי שעושה כן, הרי קרוב לוודאי שסחורתו לא תתקיים ותיאבד²⁹. שְׁהָרִי אֲדַרְבָּא - ה'אשת חיל' תעשה להיפך מהשרים, וּבְוִדְאִי - באופן ודאי ומוחלט תְּבִיא לְחֶמָה אפילו 'מִמְרָחֵק', שְׂאֵף עַל פִּי שֶׁהָיָא שׁוּלָחַת אֶת מַעֲשֶׂה יָדֶיהָ

וְהוֹאִיל שֶׁהָיָא - ה'אשת חיל', עוֹשֶׂה בְּחֶפֶץ כַּפֵּיהּ' - שעושה בעצמה מעשה ידים, ועל כן היא ובעלה יראו הברכה במה שהיא מוכרת³⁰. ולכן יְכוּלָה הִיא לְהִיט 'כְּאֻנִּיּוֹת סוּחַר' - לסחור עם מעשי ידיה ולהוליכם באניות³¹, וּלְהִבֵּא לְחֶמָה - פרנסתה, אפילו מִמְקוֹם רְחוֹק, שתשלח את מעשי ידיה באניות למקומות רחוקים, ותמכרם שם בריח, וככתוב 'מִמְרָחֵק תְּבִיא לְחֶמָה'. ומה שדקדק לומר 'כאניות סוחר', יתבאר בהקדם מה דְּאֻמְרִינָן נְמוּ הָתָם בגמרא פסחים (שם)³², אֲרַבַּע פְּרוּטוֹת - סוגי מלאכות שעושה האדם כדי להרויח מעות מהן³³, המעות שהרויח מהן, אֵין בָּהֶם סִימָן בִּרְכָה, וְחֵד מִיַּנְיָהוּ - אחד מהם, הן מְעוֹת הַבָּאוֹת מִמְדִּינַת הַיָּם - מעות שאדם משתכר מסחורתו, שהוא שולח תמיד באניות דרך הים למדינות רחוקות, כדי שתימכר שם, שכיון שאניותיו עוברות תמיד במקום סכנה, ולא בכל יום יארע לו נס שינצלו אניותיו מהסכנה, הרי אפשר שלבסוף יבוא לידי

ציזנים ומקורות

מהרש"א (ח"א ד"ה ד'), שביאר הטעם שנקטה הגמרא לשון 'פרוטות'. פד. פירוש, שדרכם של הסוחרים השולחים את סחורתם באניות למקומות הרחוקים, שנוהרים במדת האפשר שלא לסמוך על הנס ולסכן את סחורתם [על ידי שמחזיקים את הספינות, ומהזירים את מנהיגי הספינות שיתרחקו ממקומות המסוכנים בים וכדומה], מה שאין כן השרים, שמחמת רוב גאונם, וחפצם להתענג מהנסיעות בים, אינם נותנים את לבם לסכנות שיש בים, ומנהיגים את ספינותיהם במקומות המסוכנים ביותר.

פ. שהלא הפסוק משתבח בה, ומשמע שראוי שתתנהג כן ותשרה הברכה במעשיה. פא. והיינו ששולחת סחורה באניות ומוכרת מעשי ידיה לסוחר, ואינה מתבזה למכור בעצמה בשווקים, ובאופן זה שורה ברכה במעות שמרויחה ממעשיה ידיה, וכמבואר מדברי מהרש"א. פב. לשון הגמרא, תנו רבנן, ארבע פרוטות אין בהן סימן ברכה לעולם, שכן כותבין, ושכר מתורגמנין, ושכר יתומים, ומעות הבאות ממדינת הים. בשלמא שכר מתורגמנין משום וכו', מעות הבאות ממדינת הים, משום דלאו כל יומא מתרחיש ניסא. פג. ראה

סימן בְּרָכָה, זאת הָאִשֶּׁת חֵיל תָּבִיא
לְחֶמֶה מִרְחֹק, דְּהִינּוּ מִטּוֹב הָעוֹלָם הָבָא,
בְּדֹאִיתָא בְּזִהָר פְּרָשֶׁת בְּשִׁלַּח (ג, כ),
'מִמְרַחֵק תָּבִיא לְחֶמֶה' בְּמָה דָּאֵת אָמַר
(ישעיהו ל, כז), 'הִנֵּה שֵׁם ה' בָּא מִמְרַחֵק',

מַעֲשֵׂה יָדֶיהָ לְאֶרֶץ רְחוֹקָה, עוֹשָׂה בְּעֵינֵי
שְׁלֹא יִהְיֶה בּוֹ גַם, אֲלֵא יִהְיֶה לְעוֹלָם
בְּעֵינֵי בְּטוֹחַ, כְּמִנְהַג ה' סוֹחְרִים'.
אִי נִמִּי, 'הִיתָה כְּאֵנִיּוֹת סוֹחֵר', אִף עַל
פִּי שֶׁהַמְצָפָה לְשֹׁכֵר אִשְׁתּוֹ אֵין בּוֹ

זרע שמשון המבאר

הצלחה במה שהיא סוחרת ותרויח מעות
ממכירת הסחורה, ודווקא כשתתנהג כמנהג
הסוחרים ששולחים סחורתם באופן שאין
צריך לנס.

הברכה שורה במעשי האשת חיל,
לפי שהיא מושפעת מעולם העליון

אִי נִמִּי - עוד יש לפרש את הפסוק 'הִיתָה
כְּאֵנִיּוֹת סוֹחֵר מִמְרַחֵק תָּבִיא לְחֶמֶה', שֶׁאִף
עַל פִּי שֶׁהַמְצָפָה לְשֹׁכֵר אִשְׁתּוֹ, אֵין בּוֹ סִימָן
בְּרָכָה, כמבואר בגמרא פסחים (שם), מכל
מקום, זאת הָאִשֶּׁת חֵיל, ישלוט סימן ברכה
בשכרה, לפי שהיא 'מִמְרַחֵק תָּבִיא לְחֶמֶה',
כלומר, שֶׁתָּבִיא לְחֶמֶה - פרנסתה 'מִרְחֹק',
דְּהִינּוּ מִטּוֹב הָעוֹלָם הָבָא¹⁹, שנקרא 'מרחק',
והוא מושפע עליה מחמת צדקתה, בְּדֹאִיתָא
בְּזִהָר פְּרָשֶׁת בְּשִׁלַּח (ג, כ)²⁰, 'מִמְרַחֵק תָּבִיא
לְחֶמֶה' - 'מִמְרַחֵק' היינו בְּמָה דָּאֵת אָמַר
(ישעיהו ל, כז)²¹, 'הִנֵּה שֵׁם ה' הִיא הַמַּלְכוּת',
בָּא מִמְרַחֵק' - משפיע ממקומה מזון לפרנסת

כאניות לְאֶרֶץ רְחוֹקָה למוכרם שם, מכל
מקום, היא עוֹשָׂה בְּעֵינֵי - באופן שֶׁלֹּא
יִהְיֶה צורך שיעשה בּוֹ גַם, שאם תעשה
באופן שנצרך לנס שלא יטבעו אניותיה
וכדומה, הרי לא בכל יום נעשה לאדם נס,
ואפשר שסחורתה תיאבד, וכמבואר בגמרא
(שם), שאין במעות הללו סימן ברכה. אֲלֵא
יִהְיֶה לְעוֹלָם בְּעֵינֵי בְּטוֹחַ קרוב לדרך
הטבע, כְּמִנְהַג ה' סוֹחְרִים, ולכן יהיה סימן
ברכה בסחורתה, אִף עַל פִּי שהיא שולחת
אותה ל'מרחק'²².

ובכך מבואר סמיכות שני הפסוקים,
שכשם שבפסוק שלפניו 'דִּרְשָׁה צֹמֶר
וּפְשָׁתִים וַתַּעַשׂ בְּחֶפְזָן כְּפִיָּה' התבאר,
שבמעשי ידיה של האשת חיל' תשלוט
הברכה, משום שהיא עושה מעשה ידיים
באופן שאין בהם החשש של המצפה
לשכר אשתו, לכך כשתשלח האשת חיל'
את סחורתה להימכר במרחק, תראה

ציונים ומקורות

ישראל, 'מִמְרַחֵק תָּבִיא לְחֶמֶה', כמה דאת אמר 'הנה
שם ה' בא מִמְרַחֵק', 'תביא לחמה', בחד דרגא
דשארית עלה. וביאורו, 'מִמְרַחֵק תָּבִיא לְחֶמֶה' -
'מִמְרַחֵק' היינו בְּמָה דָּאֵת אָמַר (ישעיהו ל, כז), 'הִנֵּה
שֵׁם ה' הִיא הַמַּלְכוּת, בָּא מִמְרַחֵק' - עולה אל
החכמה דרך מדרגותיה, ושם היא מתמלאת בשפע
ומביאה מזון לפרנסת התחתונים, ומה שכתב 'תָּבִיא
לְחֶמֶה' היינו בְּחֶד דְּרָגָא דְּשָׂאֵרִי עֲלֵה - על ידי מדרגה
אחת שהיא היסוד דז"א השורה עליה [על המלכות],
שהיא היסוד, כלומר, שהמלכות מתתקנת ועושה
עצמה כסא ליסוד, ועל ידי זה היא גורמת שימשך
ביסוד שפע הראוי לה. פה. לשון הפסוק,
'הִנֵּה שֵׁם ה' בָּא מִמְרַחֵק בְּעָר אֶפּוֹ וְכִכָּר מִשָּׁהָ
שְׁפָתֵי מְלָאוּ וַעַם וְלִשְׁוֹן כָּאֵשׁ אֵקְלָת'.

פה. כלומר, שאף שביארנו בכוונת הפסוק שתשרה
הברכה במעשיה, מכל מקום, אין לה לסמוך על
הנס, ולכן צריכה להתנהג כמנהג הסוחרים,
שמשתדלים לשלוח סחורתם באופן שאין מוכרח
שיצטרכו לנס. ומה שאמרו בגמרא שמעות הבאות
ממדינת הים אין בהם סימן הברכה, היינו רק במי
שאינו מתנהג כמנהג הסוחרים הזהירים מאד
בממונם, אלא מתנהג כדרך השרים והמלכים שסומך
על הנס, ועליו אמרו בגמרא לאו בכל יומא מתרחיש
ניסא. פו. וכן לעיל בביאור הפסוק 'ורחוק
מפנינים מכרה', רבינו מבאר ש'ורחוק', היינו
שהזוג בא ממקום רחוק - גבוה. פז. לשון
הזוהר, רבי חייא פתח 'היתה כאניות סוחר מִמְרַחֵק
תביא לחמה', 'היתה כאניות סוחר', דא כנסת

לְשׁוֹן 'יִצְחוֹ', כְּלוּמָר, 'יִצְחוֹ' שְׁאוּתָהּ בְּרָכָה
תִּשְׁאָר קִימָת, וְלֹא יִשְׁלְטוּ עָלֶיהָ זָרִים, וְכֵן
תִּרְגַּם אֲנָקְלוֹס 'פִּקְדוֹ' (דברים כח, ח), לְשׁוֹן
פִּקְדוֹן, שֶׁהַמְזִיקִין לֹא יוּכְלוּ לְגַשֵּׁת אֶל
הַקִּדָּשׁ, לְמַעַן שֶׁהוּא מַעֲוֹלָם הַעֲלִיּוֹן.

'תָּבִיא לְחֻמָּה' בְּחֵד דְּרָגָא דְשִׁאֲרֵי עָלָה,
עכ"ל. וְכֵן אָמְרוּ ז"ל עַל פֶּסוּק (דברים כח,
ח), 'יִצְחוֹ ה' אֶתְךָ אֶת הַבְּרָכָה בְּאַסְמִיךְ',
שִׁישְׁלַח לוֹ בְּרָכָה מֵעֵין הָעוֹלָם הַבָּא, וְכֵן
לֹא יִשְׁלַט בָּהּ עֵין הָרַע, וְלֹא מְזִיקִין. וְזֶהוּ

זרע שמשון המבאר

וְזֶהוּ מַה שֶּׁלֹּא כָתוּב 'יִבְרַךְ ה' אוֹתְךָ', אִם
'יִתֵּן ה' לְךָ בְּרָכָה', אֲלֵא דַקְדָּק הַפֶּסוּק
לִנְקוּט לְשׁוֹן 'יִצְחוֹ', כְּלוּמָר 'יִצְחוֹ' - יִצּוּה
הַקב"ה, שְׁאוּתָהּ בְּרָכָה שֶׁהוּא מְבָרֵךְ אוֹתְךָ,
תִּבְא מֵהָעוֹלָם הָעֲלִיּוֹן, שֶׁהוּא הָעוֹלָם הַבָּא,
וְלִכְּן הַבְּרָכָה תִּשְׁאָר קִימָת 'אֶתְךָ', וְלֹא
יִשְׁלְטוּ עָלֶיהָ זָרִים - מְזִיקִין וְכוּחוֹת
הַטּוּמָאָה, לְבִטּוּלָה מִמֶּךָ. וְכֵן תִּרְגַּם
אֲנָקְלוֹס, 'יִצְחוֹ' - 'פִּקְדוֹ', שֶׁהוּא מִלְשׁוֹן
פִּקְדוֹן^{צב}, שֶׁהַמְזִיקִין לֹא יוּכְלוּ לְגַשֵּׁת אֶל
הַקִּדָּשׁ וְלִהְיוֹת דָּמָה - לַהֲשַׁפְעָה שֶׁהוּא
מַעֲוֹלָם הַעֲלִיּוֹן, וְשִׁיכַת שָׁם, וְהִיא רַק כִּמוֹ

הַתַּחֲתוֹנִים. וְמַה שֶּׁכָּתַב 'תָּבִיא לְחֻמָּה' הֵינּוּ
בְּחֵד דְּרָגָא דְשִׁאֲרֵי עָלָה - עַל יְדֵי מַדְרָגָה
אַחַת הַשּׁוּרָה עֲלֶיהָ [עַל הַמַּלְכוּת], שֶׁהִיא
הִיסוּד, עכ"ל⁵.

וְכֵן אָמְרוּ רַבּוֹתֵינוּ ז"ל^ט עַל הַפֶּסוּק (דברים
כח, ח)³, 'יִצְחוֹ ה' אֶתְךָ אֶת הַבְּרָכָה בְּאַסְמִיךְ',
הָאִמּוֹר בֵּין הַבְּרֻכּוֹת שִׁיבּוּאוֹ עַל הַשּׁוּמַע
וּמְקִיִּים מִצּוֹת ה', שִׁישְׁלַח לוֹ הַקב"ה לְצַדִּיק,
בְּרָכָה בַּעֲלוֹם הַזֶּה, מֵעֵין הָעוֹלָם הַבָּא, וְכֵן
- שֶׁהַבְּרָכָה בָּאָה מֵהָעוֹלָם הַבָּא, לֹא יִשְׁלַט בָּהּ
- בְּבְרָכָה, לֹא עֵין הָרַע, וְלֹא מְזִיקִין^א.

ציונים ומקורות

בשלח (אות כד). צב. שלכך נקט הפסוק לשון
צווי, כי אין זה סתם ברכה שיזכו לשפע, אלא זה
ברכה שיש בה ציווי, והיינו משום שבכלל הברכה
הזו יש ציווי למזיקים שלא ישלטו על הבא מחמת
הברכה. והיינו שעיקר הברכה שיבוא 'ממרחק' -
עולם הבא, ובמה שבא משם, צוה הקב"ה להמזיקים
שלא יתקרב. ולכן תהיה 'הברכה אתך' וגו', קיימת
לעולם. ועוד מביא רבינו רביה לכן מהתרגום. וראה
עוד בכלי יקר, שביאר הלשון 'יצו' שנקט הפסוק.
צג. כלומר, רבינו מבאר שלשון 'פיקד' שנקט
אונקלוס בתרגומו, הוא מלשון פקדון. וכיון שהוא
כמו פקדון, הרי הוא עדיין שייך להקב"ה עצמו,
שהוא בעליו, וכעין מה שאמרו (ר"ה ו, א), כל היכא
דאיתיה, בי גזא דרחמנא איתיה, ולכן אין המזיקין
יכולים לגשת אליו ולהזיק, ואמנם עיקר דברי רבינו
שמבאר את התרגום על פי משמעות של לשון
הקודש, חידוש הם. [אולם יש להבין ביאורו על פי
מה שכתבו בשו"ת הרמ"א (סימן קצו) בשם מהר"ם
פאדווא על פי הכוונה, ובאליה רבה (סימן קיא אות ט)
בשם מעדני מלך, שלשון ארמי הוא לשון הקודש
שנשתבש, ולפי זה שייך לבאר כן כוונת התרגום].
ועוד, שיש לתמוה על כך, שהרי בכל התנ"ך כשנכתב
'צוה' מתורגם פקיד, ואין שייך שם כלל ענין פקדון.
ומצינו כך גם בשפתי כהן (פרשת כי תבוא ד"ה יצו ה'),

פט. לעת עתה לא מצאנו בפירושו בדברי חז"ל,
ובשאר מקומות בדברי רבינו נראה שנכלל בלשון זה,
דברי המפרשים (ראה פרשת בראשית אות א ופרשת
תולדות אות א). ובפירושי סידור התפילה לרוקה (זיתן
לך' עמוד תקצט) כתב, 'יצו ה' אתך' עמך, 'את הברכה
באסמך' באוצרך, 'את הברכה' לרבות הטובה מעין
העולם הבא. ויתכן שכוונת רבינו היא, למה שאמרו
בתענית (ח, ב), ואמר רבי יצחק, אין הברכה מצויה
אלא בדבר הסמוי מן העין, שנאמר 'יצו ה' אתך את
הברכה באסמך'. והיינו על דרך מה שכתב בשל"ה
(תורה אור פרשת במדבר אות כג) וז"ל, ובמנין מצד
עולם הבא, אמרו רבותינו ז"ל, אין הברכה מצויה כו'
אלא בדבר הסמוי מן העין, שנאמר (דברים כח, ח) 'יצו
ה' [אתך] את הברכה באסמך', ורומז על 'עין לא
ראתה אלקים זולתך', זה עולם הבא (ברכות לד, ב).
צ. לשון הפסוק, 'יצו ה' אתך את הברכה באסמך'
ובכל משלח ידך ויברכך בארץ אשר ה' אֱלֹהֶיךָ נתן
לך'. צא. רבנו כתב רעיון זה כמה פעמים, ראה
בפירושו לשיר השירים (אות ו), שליוסף הצדיק היה
יופי מעין העולם הבא, שאין העין הרע יכול לשלוט
בו, כמו שאמרו ז"ל (ספרי פרשת נשא) על פסוק
(במדבר ו, כד) 'יברך ה'' בממו, 'וישמך' מן
המזיקים, שכשהברכה באה מלמעלה אין שום חשש.
וראה עוד בפירושו (שם אות טו ואות יט) ובפרשת

הַעֲלִיזוּ, אֲבָל לֹא דֶרֶךְ נֶס וּבִשְׁוֹפִי, אֲלֵא קְרוֹב אֶל הַטֹּבֵעַ פְּאִנְיֹת סוֹחֵר, כִּי בֵן דֶּרֶךְ הַסּוֹחֲרִים, שְׁלֵא לִסְמֹךְ עַל הַנֶּס, לְפִי שְׂרוּצִים לַהֲרוֹיִחַ מַעֲט בּוֹדָאי, וְלֹא הִרְבָּה בְּסַפֵּק.

זרע שמשון המבאד

כִּי בֵן דֶּרֶךְ הַסּוֹחֲרִים הַשּׁוֹלְחִים אֶת סִחוּרֵיהֶם, שְׁלֵא לִסְמֹךְ עַל הַנֶּס - שְׁלֵא לִשְׁלֹחַן אֵלָּא בְּדֶרֶךְ שְׂאִינָה כָל כֶּךְ מִסּוֹכְנָת, אִף כְּשֶׁמִּשּׁוּם כֶּךְ לֹא יוֹכִלוּ לַהֲגִיעַ לִמְקוֹמוֹת הַמְרוּחָקִים שֶׁאֲפֹשֶׁר לַהֲרוֹיִחַ שֶׁם מַעוֹת מְרֻבִּים בְּמִכִּירַת סִחוּרֵתָם, לְפִי שְׂרוּצִים לַהֲרוֹיִחַ מַעֲט בּוֹדָאי - עֲדִיף לָהֶם לַהֲתַעֲסֹק בַּסִּחוּרָה בְּמִקְוֹמוֹת שְׁבוּדָאי יְרוֹיִחוֹ מַעוֹת מִמִּכִּירָתָהּ, אִף שְׂאִינִם מְרֻבִּים כָּל כֶּךְ, וְלֹא לַהֲרוֹיִחַ הִרְבָּה בְּסַפֵּק - וְאִינֵם רוּצִים לַהֲסַתֵּכֶן וּלְשַׁלּוֹחַ הַסִּחוּרָה בְּדֶרֶךְ מִסּוֹכְנָת לִמְקוֹמוֹת הַרְחוֹקִים, אִף שִׁירוֹיִחוֹ שֶׁם יוֹתֵר מַעוֹת, שְׁמֵא לֹא יִתְרַחֵשׁ לָהֶם נֶס, וְיִתְטַבֵּעַ הַסְפִּינָה וְיִתְפַּסֵּד כָּל הַסִּחוּרָה^{צד}. וְכֵן הָאֵשֶׁת חִיל אִף כְּשׁוֹכָה שֶׁמִּתְבָּרֵךְ מַעֲשֵׂי יְדֶיהָ מִחֲמַת שִׁמְשֹׁכָת שִׁפְעָה

וּמִשּׁוּם דְּאִמְרִינָן בְּפֶרֶק ג' דְּתַעֲנִית (כד - א-ב ורש"י ד"ה כאחד), אֲסוּר לַהֲנוֹת מִמַּעֲשֵׂה נְסִים, אָמַר הַפְּתוּב 'הֵיטָה פְּאִנְיֹת סוֹחֵר, וְלֹא אָמַר 'הֵיטָה פְּאִנְיֹת סֶתֶם, כְּלוּמַר, שְׁתַּמְשִׁיךְ הַשִּׁפְעָה מִעוֹלָם

'פִּקְדוֹן' בִּיד הָאָדָם בְּעוֹלָם הַזֶּה, וְלֹא בֹא לִידוֹ מִהַפְּקָר^{צד}.

וְהַיִּתּוּ בְּדֶרֶךְ הַטֹּבֵעַ, כְּדִי שְׁלֵא לִיהֲנוֹת מִמַּעֲשֵׂה נְסִים וּמִשּׁוּם דְּאִמְרִינָן בְּגִמְרָא בְּפֶרֶק ג' דְּתַעֲנִית (כד, א-ב ורש"י ד"ה אלא כאחד)^{צד}, שְׁאֲסוּר לַהֲנוֹת מִמַּעֲשֵׂה נְסִים, וְקִשְׁשָׁה, שְׁאֵם כֵּן, אִיךְ תּוֹכֵל ה' אֵשֶׁת חִיל, לִיהֲנוֹת מִהַשְׁפָּעָה שְׁבֵאָה לָהּ מ'מִּרְחָק', שֶׁהוּא הָעוֹלָם הַבָּא. לִכְךָ אָמַר הַפְּתוּב 'הֵיטָה פְּאִנְיֹת סוֹחֵר, וְלֹא אָמַר 'הֵיטָה פְּאִנְיֹת סֶתֶם, כְּלוּמַר, שְׁאֵמֵנִם בְּצַדִּיקוּתָהּ תִּמְשִׁיךְ עַל עֲצֻמָּה הַשִּׁפְעָה הַטּוֹב הַבָּא מִעוֹלָם הַעֲלִיזוּ, אֲבָל לֹא דֶרֶךְ נֶס וּבִשְׁוֹפִי - בְּרוּחוֹ גְדוֹל בְּיוֹתֵר, אֲלֵא בְּדֶרֶךְ הַקְּרוֹב אֶל הַטֹּבֵעַ, וּפְאִנְיֹת סוֹחֵר - כְּמוֹ הָאִנְיוֹת שֶׁל הַסּוֹחֲרִים,

ציונים ומקורות

א) בַּאֲלַעְזָר אִישׁ בִּירְתָא, שֶׁנֶּתֶן כָּל מַעוֹתָיו, שֶׁהֵיוּ מִיּוֹעֲדִים לִקְנוֹת בֵּהֶן דְּנוּגִיא לְבָתוֹ, בְּשִׁבְלֵי חֲתוּנָת יִתּוֹם וְיִתּוּמָה, חוּץ מִזּוּז אֶחָד, וְקִנָּה בְּזוּז זֶה מַעֲט חִיטִּים וְשֵׁם אוֹתָם בְּאֻצְרוֹ, וְנַעֲשֶׂה לוֹ נֶס וְנִתְמַלֵּא כָּל אוֹצְרוֹ חִיטִּין, אִךְ אֲלַעְזָר אִישׁ בִּירְתָא לֹא רָצָה לִיהֲנוֹת מֵהֶם. וּפִירֵשׁ רִש"י (ד"ה אלא), מִשּׁוּם דְּמַעֲשֵׂה נְסִים הוּא, וְאֲסוּר לָאֲדָם לַהֲנוֹת מִמַּעֲשֵׂה נְסִים, כְּדֹאמַר לְעִיל (שם כ, ב), וְאֵם עוֹשִׂין לוֹ נֶס מִנְכִּין לוֹ מִזְכִּיּוֹתָיו, ע"כ. וְעִינִן עוֹד בְּגִמְרָא (שם כד, ב) בְּמַעֲשֵׂה שֶׁל רַבִּי יְהוּדָה בֵּעַת הָרַעֲב, שֶׁחָלַץ רַק אֶחָד מִמִּנְעֵלָיו לְשֵׁם עֵינָיו וְיָמִיד יִרְדּוּ מִטֵּר, וְאִמְרוּ רַב מִרִּי בְּרַה דְּבַת שְׁמוּאֵל, שְׁבֵאָתוֹ יוֹם שֶׁעָשָׂה רַב יְהוּדָה כֶּךְ, הוּא עֲמִד עַל שִׁפְתֵי הַנְּהַר הַנִּקְרָא 'פֶּפֶא', וְרֵאָה שֵׁם מִלְּאכִים, שֶׁהֵבִיאוּ חוֹל וּמָלָאוּ בּוֹ הַסְפִּינָה, וְעַל יְדֵי נֶס נִהְפַךְ הַחוֹל לִקְמַח סוּלָת. וּבִאֵוֹ אֲנָשִׁי הַמִּקּוֹם לִקְנוֹת מֵאוֹתוֹ קִמַּח סוּלָת. וְאִמְרוּ לָהֶם רַב מִרִּי, מֵהָא לֹא תִּיבְנוֹן, דְּמַעֲשֵׂה נְסִים הוּא [אֵל תִּקְנוּ מִקְמַח זֶה, כִּי הוּא נּוֹצֵר עַל יְדֵי נֶס] וְכֹר. וּפִירֵשׁ רִש"י (ד"ה אמר), וְכֹמֶה שֶׁאֲפֹשֶׁר לַהֲתַרְחֹק מִמַּעֲשֵׂה נְסִים, יוֹתֵר טוֹב וְנוֹכָן. צד. בִּיאוֹר דְּבָרֵי רַבִּינוּ, שֶׁהַסּוֹחֲרִים יוֹדְעִים, שְׁאֵם לְשַׁלּוֹחַ אֶת סִחוּרֵתָם בְּדֶרֶךְ רְחוּקָה וּמִסּוֹכְנָת יוֹתֵר, אִם יִתְרַחֵשׁ לָהֶם נֶס וְהַסִּחוּרָה

וְהָאֵשֶׁת יֵשׁ לְשֹׁאוֹל לְמָה אָמַר יִצוֹ, וְתִירֵגֶם אוֹנְקֵלוֹס יִפְקֹד, לְמָה בְּפִקְדוֹן, יֹאמַר יִתֵּן ה' אֶת הַבְּרָכָה בְּלִשׁוֹן מִתְנָה, אוֹ יִשְׁלַח ה' אֶת הַבְּרָכָה וְכו'. וְעִינִן שֶׁם שְׁבִיאָר שְׁאֵמֵר יִצוֹ לִשׁוֹן פִּקְדוֹן לְפִי שֶׁהֵן עֲדִיין בְּחוּצָה לָאֶרֶץ תַּחַת יַד הַשָּׁרִים, וְעַד עַכְשֵׁיו הָיוּ עֲנֵי כְבוֹד מִקִּיפִין עֲלֵיהֶם בְּזִכּוֹת מִשָּׁה, עֵתָה שִׁמְשָׁה מִסְתַּלֵּק וְעֲנֵי כְבוֹד מִסְתַּלְקִים מִי יִגִּין עֲלֵיהֶם, לִזֶּה הוֹצֵרָנוּ לְבִרְכָּה זֹאת הַבְּרָכָה שֶׁהִיא הַשְׂכִּינָה מְצוּיָה בֵּינֵהֶם, לְסַמּוֹת עֵינֵי הַכְּנַעֲנִים וְשִׁרְיָהֶם שְׁלֵא יִרְאוּם. צד. וְרֵאָה בְּדָבָרֵי רַבִּינוּ בְּפִרְשָׁת בְּשַׁלַּח (אוֹת כד) שֶׁהֵבִיֵּא דְּבָרֵי הַתְּרַגּוֹם 'יִפְקֹד' לִשׁוֹן פִּקְדוֹן, וְהָאֵשֶׁת יִצוֹ, וְקִשְׁשָׁה, לְמָה תִּהְיֶה לוֹ הַבְּרָכָה בְּפִקְדוֹן. אֲלֵא וְרֵאָה כְּדִי שְׁלֵא יִהְיֶה הַפֶּקֶד, וְלֹא יִהְיֶה רְשׁוֹת לְמִזְיָקִים לְשַׁלּוֹת בּוֹ. לְפִי דְּבָרֵי רַבִּינוּ כֹּאן, הַשִּׁיכּוֹת בֵּין פִּסְקוֹ זֶה לְפִסְקוֹ הַקּוֹדֵם הוּא כֶּךְ, שֶׁאִף שִׁמְשָׁה בְּחִפְזָהּ פְּקִיָּה, וּבְדֶרֶךְ כָּלל הָאָדָם שֶׁמִּצָּפָה לְשֹׁכֵר אֲשֶׁתוֹ, אִינּוּ רֵאָה בְּכֶךְ סִימֵן בְּרָכָה, מִכָּל מִקּוֹם הַמִּצָּפָה לְשֹׁכֵרָה שֶׁל ה' אֵשֶׁת חִיל, יִרְאֶה סִימֵן בְּרָכָה, לְפִי שֶׁמִּזְנוּתִיהָ מוֹשְׁפָּעִים וּמִתְבָּרְכִים 'מִמִּרְחָק' כְּלוּמַר, מִעוֹלָם הַעֲלִיזוּ, שְׁאֵין שׁוֹרִים בָּהּ עֵין הָרַע וְשֹׁאֵר מִיָּקִין. צד. זֶה לֹא מְפֹרֵשׁ בְּגִמְרָא. אֲבָל נִלְמַד מִהַמַּעֲשֵׂה שֶׁהוּבָא שֶׁם (כד,

דַּחְקָה עֲצָמָה וְעִשְׂתָּהּ יוֹתֵר מִהָרָאוּי לָהּ, הַמּוֹתֵר לַבֶּעַל. וְכָתְבוּ שֵׁם הָאֲחֵרוֹנִים (חלקת מחוקק ס"ב), דְּהִינוּ שְׁעֵשְׂתָה בְּלִילָה, או שְׁתִּים או שְׁלוֹשׁ מְלָאכּוֹת בְּבֵת אַחַת. וְיֵשׁ אוֹמְרִים, שֶׁהַבֶּל לְעֲצָמָהּ. וְכָתְבּ

'וַתִּקֶּם בַּעֲדֵי לִילָה', זאת הָאִשָּׁה בַּל בָּךְ חִפְצָה בְּמִלְאכָה, שְׂדוּחָקָת עֲצָמָה, וּבִשְׁעָה שְׁבָנִי אָדָם יִשְׁנִים, היא מִתְעוֹרֶרֶת לַעֲשׂוֹת מְלָאכָה, וְאִתָּא בְּשִׁלְחֵן עָרוּךְ אֲבָן הָעוֹר סִימָן פ' (סעיף א),

זרע שמשון המבאד

פ' (סעיף א) ^{קכ}, שאף אם האשה דַּחְקָה עֲצָמָה להרבות במלאכה, וְעִשְׂתָּהּ יוֹתֵר מִהָרָאוּי לָהּ לעשות ^{קכ}, הדין הוא שגם הריוח שמרויחה ומשתכרת מאותו מוֹתֵר, אינו לעצמה אלא הוא שייך לַבֶּעַל, כשאר מעשי ידיה, שהן של הבעל. וְכָתְבוּ שֵׁם הָאֲחֵרוֹנִים (חלקת מחוקק ס"ב) ^{קכ}, דְּהִינוּ שְׁעֵשְׂתָה מְלָאכָה בְּלִילָה - בשעה שבני אדם יִשְׁנִים, או כגון שעשתה שְׁתִּים או שְׁלוֹשׁ מְלָאכּוֹת בְּבֵת אַחַת, שהוא טירחא יתירה, וכגון שהיא שומרת קישואים, וטווה פשתן, ומלמדת שיר לנשים בשכר ^{קכ}, שאף הריוח מהמלאכות הללו שייך לבעלה. וְיֵשׁ חולקים על הדעה שהובאה בשו"ע, ואומרים, שֶׁהַבֶּל - כל הריוח שבא לה ממה שדחקה עצמה להרבות במלאכה, הוא לְעֲצָמָהּ, ולא לבעלה.

וְכָתְבּ הַב"ח (סעיף י) ^{קכ}, שְׁחִמְנִיגָהּ הוּא

ביאור שבח האשת חיל העוסקת במלאכה ומביאה טרף לביתה ולנערותיה

להלכה הריוח ממלאכות שהאשה עושה על ידי הדחק נשאר בידה מספק

'וַתִּקֶּם בַּעֲדֵי לִילָה וַתִּתֵּן טָרֶף לְבֵיתָהּ וְחָק לְנַעֲרֹתֶיהָ' (לא, טו). יש לפרש הפסוק, שזאת הָאִשָּׁה - ה'אשת חיל', בַּל בָּךְ חִפְצָה בְּמִלְאכָה - בעשיית מלאכה, וכמו שאמר עליה הפסוק 'וַתַּעַשׂ בְּחָפְזָהּ כַּפִּיָּה', ומהטעם שנתבאר לעיל, עד כדי כך שֶׁהִיא דוֹחֶקֶת אֶת עֲצָמָהּ, וְאִפִּילוּ כשֶׁלֵּכֵל אָדָם היא שעה דחוקה לעשיית מלאכה, דהיינו בְּשִׁעָה שֶׁשָּׂאָר בְּנֵי אָדָם יִשְׁנִים, היא מִתְעוֹרֶרֶת - היא נעורה ואינה ישינה, בשביל לַעֲשׂוֹת מְלָאכָה.

ולשון הפסוק בשבח האשה, יתבאר על פי מה דאִתָּא בְּשִׁלְחֵן עָרוּךְ אֲבָן הָעוֹר סִימָן

ציונים ומקורות

והרא"ש (כתובות פ"ו סימן ב) לא הכריע, ותוכל האשה לומר, קים לי כמאן דאמר לעצמה. וכתב הרב בב"ח, שכן נוהגים במדינות אלו, שלא להוציא מיד האשה שום העדפה שעל ידי הדחק. וראה עוד, בבית שמואל (סימן פ ס"ב). קד. ראה בכתובות (סו, א), בעי רב פפא, עשתה לו שתיים בבת אחת, מהו. בעי רבינא, שלשה או ד' בבת אחת, מהו, תיקו. ופירש רש"י (ד"ה שתיים), ששלש וארבע בבת אחת היינו שומרת קישואים, וטווה פשתן, ומלמדת שיר לנשים בשכר, ומחממת ביצים בחיקה [להוציא מהם אפרוחים. מאיר], או ביצי תולעים העושים משי. שהנשים מחממות אותן בחיקן והם נוצרים. קה. לשון הב"ח, ומ"ש פסק רב האי שהוא לבעל אפילו ביתרון שבא על ידי הדחק, כן כתב הרי"ף בשמו והסכים עמו דהלכה כרבנן. ומה שלא כתב רבינו שכך פסק הרי"ף, הוא לפי שנמשך אחר דברי הרא"ש, דכשכתב מחלוקת זו דרב האי ורב"ח, לא

שמשום פקוח נפש ודאי מותר ליהנות ממעשה נסים, ומה גם שכתוב 'נותן לחם לכל בשר', והוא נתן זה לחיות, ולכן מותר כי אין להם לאכול אלא את זה. קא. לשון השולחן ערוך, מעשה יהיה לבעלה, כיצד, הכל כמנהג המדינה, מקום שדרכן לארוג, אורגת. לרקום, רוקמת. לטוות צמר או פשתים, טווה. ואם לא היה דרך נשי העיר לעשות כל המלאכות האלו, אינו כופה אלא לטוות הצמר בלבד. דחקה עצמה ועשתה יותר מהראוי לה, המותר לבעל. קב. היינו לארוג ולרקום, כמנהג נשי העיר לעשות ממיני מלאכות אלו. או לטוות הצמר בלבד, כשדרך נשי העיר שלא לעשות שום מלאכה. קג. לשון החלקת מחוקק, ועשתה יותר מהראוי לה, דעת המגיד משנה (אישות פכ"א ה"ב), [שהמותר לבעלה], אפילו שעשתה בשעה שבני אדם יִשְׁנִים, מכל שכן עשתה הרבה מלאכות ביחד שלא על ידי הדחק. ועיין בטור, הביא דעות בזה, מחלוקת רבינו תם ורב האי,

הואיל שיש מחלוקת בין הפוסקים, והמוציא מחברו עליו הראיה (ב"ק מו, א ועוד), מכל מקום, היא נותנת זה הרוח לבעלה, להביא המזון לבית ברוח ולא בצמצום, כפי שתהיה ברפת הבית מרבה, כי 'טרף' הוא לשון מזון, כנודע

הב"ח (סעיף י), שהמנהג הוא שלא להוציא מיד האשה שום העדפה שעל ידי הדחק, עכ"ל.

והינו 'ותקם בעוד לילה', שדחקה עצמה לעשות יותר מן הראוי, ואף על פי שהדין הוא שתהיה לעצמה,

זרע שמשון המבאר

הראיה - הבעל שהוא בא להוציא ממון מאשתו, בטענה שהוא שלו, עליו להוכיח שהאמת כדבריו (ב"ק מו, א ועוד)^ק, וכיון שהדין נשאר בספק, אי אפשר להוציא הממון ממי שמוחזק בו, ומן הדין היתה האשה יכולה להחזיק הרוח לעצמה, וכמו שנתבאר, מכל מקום, אותה 'אשת חיל', 'ותפן טרף' - היא נותנת זה הרוח - מה שהרויחה ממה שדחקה עצמה לעשות מלאכה יתירה, לבעלה, 'לבייתה' - כדי להביא המזון לבני הבית - לבעלה ולילדיה ברוח, ולא בצמצום לפי מה שהבעל עצמו מרויח ממעשי ידיו, כפי שתהיה ברפת הבית מרבה^ק - שתשרה ברכה מרובה ושפע בביתה, כי תיבת 'טרף' הוא לשון מזון^ק, כנודע בדברי חז"ל (ראה סנהדרין קח, ב)^ט.

שלא להוציא מיד האשה בשביל ליתן לבעלה, שום העדפה - תוספת ריוח, שהרויחה האשה על ידי הדחק - על ידי שדחקה את עצמה לעשות מלאכה יתירה, כיון שנחלקו הפוסקים אם היא שייכת לבעל, הבעל שהוא בא להוציא ממנה, עליו הראיה, עכ"ל.

לפנים משורת הדין היא נותנת לבעלה את ההעדפה שעל ידי הדחק

והינו מה שכתוב 'ותקם בעוד לילה', שבלילה בשעה שבני אדם ישנים ואינם עסוקים במלאכה, דחקה עצמה לעשות מלאכה יותר מן הראוי. ואף על פי שהדין הוא שהרויח מההעדפה תהיה לעצמה, הואיל שיש מחלוקת בין הפוסקים למי שייכים אותן המעות, והמוציא מחברו עליו

ציונים ומקורות

קז. מליצה זו, על פי לשון הגמרא (כתובות קג, א). קח. כן פירש רש"י (משלי שם), 'טרף' - מזון, 'וחוק' - הוא מזון הקצוב להם. קט. לשון הגמרא, 'והנה עלה זית טרף בפיה' (בראשית ח, יא), אמר רבי אלעזר, אמרה יונה לפני הקדוש ברוך הוא, רבנו של עולם, יהיו מזונותי מרורים כזית ומסורים בידך, ואל יהיו מתוקים כדבש ומסורים ביד בשר ודם. מאי משמע דהאי 'טרף' לישראל דמזוני הוא, דכתיב (משלי ל, ח) 'הטריפני לחם חקי'. וזה לשון המדרש (משלי שם), ואין 'טרף' אלא מזונות, שנאמר (תהלים קיא, ה) 'טרף נתן לישראל וגו'', ואומר 'ותבא אליו היונה לעת ערב והנה עלה זית טרף בפיה' וכו'. לפי דברי רבינו עולה, שפירוש הפסוק 'ותקם בעוד לילה' ותפן טרף לבייתה חק לנערותיה, אין פירושו שכשקמה באמצע הלילה היא נותנת אז מזון לבני ביתה נשחרי לכאורה קשה לפרש כן, שבאמצע הלילה שהוא זמן

הזכיר דעת הר"ף שהסכים עם רב האי, וטעמו של הרא"ש היה, שאם היה כותב דהרי"ף גם כן הסכים עם רב האי, היה מובן דפוסק כך הלכה כיון שהם רבים, ור"ח הוא יחיד כנגדם, על כן לא הזכיר במחלוקת זו כי אם רב האי עם (ר"ח) [דשקולין הן ואיכא ספיקא דדינא, והמוציא מחברו עליו הראיה, והוי לעצמה. ולכן כתב רבינו, וא"א הרא"ש ז"ל הביא דברי שניהם, ולא פסק כמי, דשקולין הן. ולפי עניות דעתי נראה דהכי נקטינן, שלא להוציא שום העדפה שעל ידי הדחק מיד האשה, וכן נוהגין במדינות אלו, ויש לו יסוד על פי דעת (ר"ח) [דשקולין והרא"ש, ודלא כמו שכתב בשולחן ערוך (ס"א) בסתם כדברי הרמב"ם. קו. כדי להוציא ממון הנמצא בחזקתו של אחר, על התובע להביא הוכחה לזכותו. וכל שאין לו הוכחה ברורה, אף שגם נתבע אין הוכחה, יישאר הממון בחזקת המחזיק בו.

וְעוֹד יֵשׁ לוֹמַר, שְׁקָרָא
'מֶרֶף' לְפִי שְׁלֹא בָּא לֵיד בְּעֵלָה מִן הַדִּין,
אֲלֹא בְּשִׁבִיל שֶׁהִיא מוֹחֶלֶת לוֹ פְּדִי לְמַצָּא
חֵן בְּעֵינָיו, נִמְצָא שֶׁהוּא מוֹרֵף אוֹתוֹ
מִמִּנְהָ.

(סנהדרין קח, ב). וְעוֹד יֵשׁ לוֹמַר, שְׁקָרָא
'מֶרֶף' לְפִי שְׁלֹא בָּא לֵיד בְּעֵלָה מִן הַדִּין,
אֲלֹא בְּשִׁבִיל שֶׁהִיא מוֹחֶלֶת לוֹ פְּדִי לְמַצָּא
חֵן בְּעֵינָיו, נִמְצָא שֶׁהוּא מוֹרֵף אוֹתוֹ
מִמִּנְהָ.

זרע שמשון המבאר

אשת חיל מפרנסת את שפחותיה מהתוספת במלאכתה
וְעוֹד מִשְׁבַּח הַפֶּסוּק אֵת הָאִשֶּׁת חִיל,
שְׁמֵהּ מִמֵּנִי שֶׁהָרִיחָה בְּמָה שֶׁדָּחָקָה עֲצָמָה
לַעֲשׂוֹת מִלֹּאכָה יִתִּירָה, הִיא נֹתֶנֶת מִזָּה
הָרוּחַ 'חֶק לְנִצְרָתֶיהָ', וְ'חֶק' הוּא נִמְי לְשׁוֹן
מִזֶּן פְּדָכְתִּיב (מְשָׁלִי ל, ח) ^{ק"א} 'הַטְּרִיפְנִי לְחֶם
חֶק', וְכִמּוֹ שֶׁאִמְרוּ בְּגִמְרָא (בִּיצָה טז, א) ^{ק"ב}.
וְנִצְרָתֶיהָ הֵן שִׁפְחוֹתֶיהָ ^{ק"ג}. וְכִיאוּר הַפֶּסוּק
הוּא, שֶׁהָאִשֶּׁת חִיל, נֹתֶנֶת מִהָרִיחַ שִׁמְרוּיָהּ
בְּמִלְאָתָהּ הִיתִירָה, גַּם מִזִּנּוֹת לִשְׁפָחוֹתֶיהָ.
וְכוֹוֹנָת הַשִּׁבְחָה בִּזָּה הִיא, בְּהִקְדָּם מָה
דְּבִמְשָׁנָה בְּפֶרֶק אָף עַל פִּי (כְּתוּבוֹת נט, ב) ^{ק"ד}
תִּנָּן, אִם אִשְׁתּוֹ הִכְנִיסָה לָּהּ - הִבִּיאה לְבֵית
בְּעֵלָה, שִׁפְחָה אַחַת - שֶׁתַּעֲשֶׂה אֵת צָרְכִי
הַבֵּית הַמוֹטְלִים עַל הָאִשָּׁה לַעֲשׂוֹת ^{ק"ט}, אֲיֵנָּה
מוֹחֶלֶת וְכו' - אֵינָן הָאִשָּׁה חִיבָת לִטְחוֹן

הַבֵּעַל 'טוֹרֵף' מֵהָאִשֶּׁת חִיל אֵת הַהֶעֱדָפָה שֶׁעַל יְדֵי הַדָּחַק
וְעוֹד יֵשׁ לוֹמַר בְּכִיאוּר תִּיבַת 'טֶרֶף',
שְׁקָרָא הַפֶּסוּק 'מֶרֶף' וְלֹא נִקַּט לְשׁוֹן מִזֶּן,
לְפִי שֶׁהָרִיחָה מִמָּה שֶׁדָּחָקָה עֲצָמָה לַעֲשׂוֹת
מִלֹּאכָה בְּלִילוֹת, דָּא בָּא לֵיד בְּעֵלָה מִן הַדִּין,
שֶׁהִיא מִחֲמַת הַסֶּפֶק לְמִי שִׁיכִים אוֹתָן
הַמַּעֲוֵת, אֵינָן יִכּוֹל לְהוֹצִיאה מִיָּדָה, וְכִמּוֹ
שֶׁנִּתְבָּאָר ^{ק"א}, אֲלֹא בְּשִׁבִיל שֶׁהִיא מוֹחֶלֶת לָּהּ
רִיחָה זֹה, פְּדִי לְמַצָּא חֵן בְּעֵינָיו בְּכֹךְ שֶׁהִיא
מִסִּיעֶת לַפְּרִנְסַת הַבֵּית, וְשִׁבְרַת הַבֵּית תִּהְיֶה
מְרֻבָּה, נִמְצָא שֶׁכִּיאוּר הוּא - בְּעֵלָה, מוֹרֵף -
חוֹטֵף אוֹתוֹ רִיחָה מִמִּנְהָ, שֶׁהוּא כְּלִקִּיחַת דְּבַר
שֶׁלֹּא עַל פִּי דִין, כִּיּוֹן שֶׁמִּחִילָתָה בָּאָה בְּשִׁבִיל
לְמַצּוֹא חֵן בְּעֵינָיו, וְאֵינָה כְּמִחִילָה סֵתֵם, וְלִכְךָ
דִּקְדָּק הַפֶּסוּק לְכַתּוֹב נִתִּינָתָה אֵת הָרִיחָה
לְצוּרֵךְ הַמִּזֶּן, בְּלִשׁוֹן 'טֶרֶף'.

ציזנים ומקורות

אמהותיה שהיו משמשות אותה. וברמב"ן על הפסוק
(שמות לג, יא) 'ומשרתו יהושע בן נון נער', עיין שם
בהרחבה. וזהו שלא כמו שביאר התרגום כאן,
ש'נערותיה', הן ילדיה. ולהלן בסיום הדברים מוסיף
רבנו לחזק פירושו זה, ממה שדקדק הכתוב לומר
'לנערותיה', דמשמע שהם רק שלה ולא של בעלה,
וזה שייך רק בשפחותיה שהכניסה לו.
קיד. לשון המשנה, ואלו מלאכות שהאשה עושה
לבעלה, טוחנת, ואופה, ומכבסת, מבשלת, ומניקה
את בנה, מצעת לו המטה, ועושה בצמר. הכניסה לו
שפחה אחת, לא טוחנת, ולא אופה, ולא מכבסת.
שתיים, אין מבשלת, ואין מניקה את בנה. שלש אין
מצעת לו המטה, ואין עושה בצמר. ארבע, יושבת
בקתדרא. רבי אליעזר אומר, אפילו הכניסה לו מאה
שפחות, כופה לעשות בצמר, שהבטלה מביאה לידי
זימה. קטו. הרע"ב (שם פ"ה מ"ה) פירש,
דהיינו שהכניסה לו מעות או נכסים, כדי לקנות בהם
שפחה.

השניה, אין בני ביתה זקוקים למוזנות, אלא כך הוא
פירוש הפסוק, 'וַיִּקְרָם בְּעוֹד לִילָה', וְנִזְדַּרְזָה הַלוֹסִיף
בְּמִלְאָכָה, וּמִהָרִיחַ שֶׁל אוֹתוֹ תוֹסֶפֶת מִלֹּאכָה, וַיִּתְּנָן
טֶרֶף לְבֵיתָהּ וגו', וְלֹא שֶׁמֶרָה אוֹתוֹ רִיחָה לַעֲצָמָה.
וראה אלשיך (פסוק טו) שפירש כעין פירוש רבנו,
שאשת חיל קמה וניעורה בלילה הלוסיף במלאכתה,
בשביל שיהיה לו מעות הרבה, ולא כפשוטו הכתוב
שהיא קמה בלילה בשביל להאכילם ממש.
ק"י. כיון שהיא מחלוקת הפוסקים אם הוא שלו או
שלה, והמוציא מחבירו עליו הראיה, כפי שהתבאר
לעיל. ק"א. לשון הפסוק, 'שָׁוֵא וְדָבַר פֶּן
הִרְחַק מִמֶּנִּי רֹאשׁ וְעָשָׂר אֶל תִּתֵּן לִי הַטְּרִיפְנִי לְחֶם
חֶק'. ק"ב. לשון הגמרא, מאי משמע דהאי
'חֶק' לישנא דמוזני הוא, דכתיב (בראשית מז, כב)
'ואכלו את חוקם אשר נתן להם פרעה', מר זוטרא
אמר מהכא, 'הטריפני לחם חק'. ק"ג.
וכדלהלן בהמשך דברי רבנו. וראה שמות (ב, ה)
'ונערותיה הולכות', שפירש האבן עזרא, שהן

דוחקת עצמה להביא רוח יותר, כדי לזון את שפחותיה שהן 'נערותיה' ממש.

זממה שדה' וכו', מהרוח שעושה בשביל שדוחקת עצמה ונותנתו לבני ביתה לזון מרבה ולברכת הבית, מה שמשתיר ממנו, כתבו הפוסקים הנ"ל שאף על פי שאין

טוחנת וכו', ויש מחלקת בין הפוסקים, אם אלו השפחות חייב הבעל לזונם, או אם חייבת היא, ועיין בחדושי רימב"א

(ד"ה הכניסה) ובתוספות (שם סא, א ד"ה הכניסה). והואיל שיש מחלקת בזה הרוח של העדפה על ידי הדחק, אם הוא לבעל או לאשה, ויש מחלקת אחר מי מהם חייב לזון את שפחותיה, היא

זרע שמשון המבאר

את שפחותיה. לכן היא - האשת חיל', דוחקת את עצמה לעשות מלאכה יתירה, כדי להביא רוח יותר, כדי לזון באותו עודף ריח, את שפחותיה^{ק"ח}, שהן 'נערותיה' ממש - הם שלה וקניינה בלחוד, ואילו בניה, הלא הם גם של בעלה ק"ט.

מהנשאר מהמעוטה שהרוחה ע"י הדחק קונה האשת חיל' שדה לנכסי מלוג ונוטעת גפנים נוספים בכרם שיש לבעלה

זממה שדה ומקמהו, מפרי כפיה נטעה פרי. יש לבאר הפסוק כהמשך שבח האשת חיל האמור בפסוקים הקודמים. והיינו, שמהרוח שעושה - שמרוחה האשת חיל', בשביל - על ידי שדוחקת עצמה לעשות מלאכה יותר ממה שחייבת, ונותנתו לבני ביתה, לזון מרבה ולברכת הבית, מה שמשתיר ממנו - מהריח, כתבו הפוסקים הנ"ל^{ק"ט}, שאף על פי שאין מוציאין אותו -

חטים, ולאפות לחם בשביל בעלה, לפי ששפחתה תעשה כן במקומה. ויש מחלקת בין הפוסקים, אם אלו השפחות שהאשה מכניסה לבעלה, חייב הבעל לזונם - ליתן להם מזונות מנכסיו, שכיון שהסכים להכניס השפחה לביתו, נכלל בכך שהסכים לזון אותה. או אם חייבת היא - האשה לזונם מנכסיה, שאם הבעל יזון אותה, נמצא שהוא מפסיד דמי מזונות אלו. ועיין בחדושי הרימב"א (ד"ה הכניסה)^{ט"ז}, ובתוספות (שם סא, א ד"ה הכניסה)^{ט"ח}, שנחלקו בזה.

והואיל שיש מחלקת בזה הריח של העדפה על ידי הדחק - מה שהאשה מרוחה ממה שדוחקת את עצמה לעשות מלאכה בלילה, אם הוא שייך לבעל או לאשה, וכמו שהתבאר לעיל, ויש גם מחלקת אחר - אחרת, מי מהם - הבעל או האשה, חייב לזון

ציונים ומקורות

את אשתו ממלאכה. קיז. לשון התוספות, הכניסה לו שפחה אחת, קצת תימה, אם הוא זן אותה, אם כן מה מרויח הבעל, דבלא שפחה היא היתה עושה הכל, ולא היה זן אלא אותה לבדה, ועתה זן אותה ואת שפחתה, ע"כ. קיח. פירוש, שבגלל שמן הדין המעות נשארים בידה, מחמת הספק, אם כן יש לה מעות לפרנס את השפחה ואינה צריכה שהבעל יפרנסה, ולכן היא מתאמצת לעבוד על ידי הדחק. קיט. ולכן ראוי לפרש כוונת תיבת 'נערותיה', שהכוונה על שפחותיה. קכ. זה לשון הבית שמואל (שם סק"ב), כתבו תוספות בכתובות דף נ"ט (ע"א ד"ה רבי עקיבא) וביבמות דף צ"ג (ע"א ד"ה רבי עקיבא) ובמרדכי (כתובות סימן קצ),

קכז. לשון הרימב"א, הכניסה לו שפחה אחת לא טוחנת וכו'. יש שפירשו, דדוקא כשהיא זנה את שפחותיה אלו, דאי הוא חייב לזונם, מה הרויח כדאוקמה ליה איתתא בחריקאי, אדרבה טורח והוצאה הן לו, וכן פירש רבינו שמשון ז"ל. ויש לומר, דכיון שהכניסה לו בנדוניא או בנכסי מלוג, ויש לו זכות בהן, הוא חייב לזונם, ועל מנת כן נכנסה וכאילו קיבל עליו בפירוש נמי שתפטר היא ממלאכות אלו, וכן נראה מדברי הרמב"ם ז"ל (הלכות אישות פכ"א ה"ח), והכין פשטא דמתניתין. ובתוספות הרא"ש (שם סא, א ד"ה ותימא) תירץ גם כן את קושיית התוספות, וז"ל, יש לומר, דמילתא דפשיטא היא, שכל אדם היה רוצה לזון שפחה אחת, כדי לפטור

דְּכַתְּבוֹת דָּף ע"ט (עמוד א), פְּשִׁיטָא,
אַרְעָא וּבִתִּי, אַרְעָא.
וְאִם פֶּכֶר יֵשׁ לַבַּעַל כָּרִם שְׁצָרִיף
הוֹצֵאָה מְרֵבָה לְזִמְרָא וּלְתַנּוּן
הַכָּרִם, הוֹאִיל שֶׁיֵּשׁ בּוֹ רוּחַ גָּדוֹל, וְכֵמוֹ

מוֹצִיאִין אוֹתוֹ מִמְּנָה, מִכָּל מְקוֹם יֵשׁ לוֹ
דִּין נִכְסֵי מְלוֹג וְהַבַּעַל אוֹכֵל פְּרוֹת, וְאִם
הִיא חוֹשֶׁבֶת לְקִנּוּת מִמֶּנּוּ שָׁדָה, בְּרֹדְאִי
שְׁתוּכֵל לָקַח, וְזֶהוּ 'זִמְמָה שָׁדָה
וּתְקַחְתָּהּ, דְּהִכִּי אֲמַרְיִנָּן בְּפֶרֶק ח'

זרע שְׁמִשׁוֹן הַמִּבְאֵר

ע"ט (עמוד א), פְּשִׁיטָא^{קכ} - דִּין זֶה, שִׁבְיוֹר
לְהֵלֶן, פְּשוט הוּא, וְאִין בּוֹ מַחְלוּקָת, אַרְעָא
וּבִתִּי, אַרְעָא. - אִם נִפְלוּ לֵאשָׁה כִּסְפִים
בִּירוּשָׁה, וְהֵם נַעֲשִׂים נִכְסֵי מְלוֹג, וְנַחֲלָקוּ
הַבַּעַל וְהָאִשָּׁה בִּינֵיהֶם אִם לְקִנּוּת קִרְקַע
הָרְאוּיָה לְזִרְעָה, אוֹ לְקִנּוּת בְּתִים, הַדִּין הוּא
שְׁקוּנִים בְּהֵם קִרְקַע, מִפְּנֵי שֶׁשְׂכָרָה מְרֻבָּה
וְאִינָה מְרַקְבֵת, אֲבָל הַבְּתִים כִּיּוֹן שֶׁהֵם שֶׁל
עַץ, הֵם נִרְקָבִים אַחֵר זִמְנָא^{קכב}.

וְזֶה שֶׁכְּתוּב בְּסוֹף הַפְּסוּק 'מִפְּרִי כִפִּיָּה
נִטְעָה כָּרִם', מוֹכֵרָח לְבֹאֲרִי^{קכ}, שֶׁכֵּךְ הוּא
פִּירוּשׁ הַפְּסוּק, וְאִם פֶּכֶר יֵשׁ לַבַּעַל שְׁלָה,
אִיזָה כָּרִם, שְׁצָרִיף הוֹצֵאָה מְרֵבָה - לְהוֹצִיא
כִּסְפִים מְרֻבִּים, וְטוֹרַח גָּדוֹל, לְזִמְרָא - לְקַצּוֹץ
אֶת זְמוֹרוֹת הַגֶּפֶן, כְּדִי שֶׁהַגֶּפֶן יִלָּא

אֶת הָרִירוֹת שֶׁהָרִיחָה בְּמָה שֶׁדַּחְקָה הָאִשָּׁה
אֶת עֲצָמָה לַעֲשׂוֹת מִלֹּאכָה יְתִירָה, מִמְּנָה,
לִיתְנָה לְבַעֲלָהּ, מִכָּל מְקוֹם, יֵשׁ לוֹ דִּין
נִכְסֵי מְלוֹג^{קכא}, וְהֵינּוּ שְׁקוּנִים בְּמַעוֹת אֵלּוּ
קִרְקַע, וְגוֹף הַקִּרְקַע שִׁיךְ לֵאשָׁה, וְהַבַּעַל
אוֹכֵל פְּרוֹת הַקִּרְקַע, שֶׁהָרִירוֹת הִיוּצָא
מִקִּרְקַע זֶה שִׁיךְ לְבַעַל^{קכב}. וְאִם הִיא
חוֹשֶׁבֶת לְקִנּוּת מִמֶּנּוּ - מִהִנְשָׂאֵר מִהָרִירוֹת,
שָׁדָה הָרְאוּיָה לְזִרְעָה, בְּרֹדְאִי שְׁתוּכֵל לָקַח
- לְקִנּוּתוֹ.

וְזֶה פִירוּשׁ הַפְּסוּק 'זִמְמָה שָׁדָה וּתְקַחְתָּהּ'
- ה'אִשָּׁת חִיל' חֲשֵׁבָה^{קכ} לְקִנּוּת מִהָרִירוֹת, שָׁדָה
הָרְאוּיָה לְזִרְעָה, וְאִכְּן כֵּן עֲשֵׂתָה וְקִנְתָּה
אוֹתוֹ. וְהִיא נִגְהָה בְּזֶה כְּדִין, וְחָל קִנְיִינָה,
דְּהִכִּי אֲמַרְיִנָּן בְּגִמְרָא בְּפֶרֶק ח' דְּכַתְּבוֹת דָּף

צִיּוֹנִים וּמִקְדּוֹת

אִם לְקִנּוּת בְּתִים אוֹ דְקָלִים, קוּנִים בְּתִים, לְפִי שֶׁהָרִירוֹת
שְׂבָא מִהַבְּתִים, מְרֻבָּה יוֹתֵר מִהָרִירוֹת שְׂבָא מִהַדְקָלִים,
כִּיּוֹן שֶׁהַדְקָלִים עֲשׂוּיִים לִיבֵשׁ. וְאִם הַתּוּכּוֹחוֹ אִם
לְקִנּוּת דְקָלִים אוֹ שְׂאֵר אֵילָנוֹת, קוּנִים דְקָלִים, לְפִי
שֶׁדְקָלִים מִתְקַיִּימִים יוֹתֵר מִשְׂאֵר אֵילָנוֹת. וְאִם
הַתּוּכּוֹחוֹ אִם לְקִנּוּת אֵילָנוֹת אוֹ גִּפְנִים, קוּנִים אֵילָנוֹת.
לְפִי שֶׁאֵילָנוֹת מִתְקַיִּימִים יוֹתֵר מִגִּפְנִים. וְכָלל הַדְּבָר
הוּא, שֶׁכָּל הָאוֹפִנִים שְׁקוּנִים מִמַּעוֹת נִכְסֵי מְלוֹג דְּבָר
שְׂעוּשָׁה פִירוֹת, אִם הַבַּעַל אוֹמֵר, כֵּךְ וְכֵךְ יִלְקַח בְּהֵם,
וְהָאִשָּׁה אוֹמֵרָת, אִינִי לוֹקַחַת בְּהֵם אֵלָּא כֵךְ וְכֵךְ,
לוֹקַחִים דְּבָר שִׁפְרוֹתֵינוּ מְרֻבִּים וְיִצְאָתוֹ מוֹעֵטָה, בֵּין
שֶׁהִיא הַדְּבָר כְּרָצוֹנוֹ אוֹ כְּרָצוֹנָה. ע"פ שו"ע (אֵה"ע
סִימָן פֶּה ס"ג). קְבָה. ע"פ רש"י בְּמַהְדּוּרָא
(הו"ד בִּשְׁמַ"ק שֶׁם ד"ה פְּשִׁיטָא). קְבָה. שֶׁהִיא אִין
לְפָרְשׁוֹ כְּפִשְׁטוֹ, שֶׁה'אִשָּׁת חִיל' קוֹנֵה כָּרִם, אוֹ נוֹטַעַת
גִּפְנִים בְּקִרְקַע, מִהַמַּעוֹת שֶׁהָרִיחָה, שֶׁהֵם כֵּמוֹ נִכְסֵי
מְלוֹג נֹכַחִי שֶׁהַתְּבֹאֵר לְעִיל, שֶׁהַמַּעוֹת שֶׁמְרוּיַחָה מִמָּה
שֶׁדוֹחַקַת עֲצָמָה לַעֲשׂוֹת מִלֹּאכָה יְתִירָה, מִסְּפֵק דִּינָם
כֵּמוֹ מַעוֹת נִכְסֵי מְלוֹג, וְהֵינּוּ שְׁקוּנִים בְּהֵם קִרְקַע,
שֶׁהַקֶּרֶן יִהְיֶה שְׁלֹה, וְהַבַּעַל יִשְׁכַּח הַפִּירוֹת, שֶׁהִיא
מְבֹאֵר בְּגִמְרָא (כְּתוּבוֹת שֶׁם), שֶׁעֲדִיף לְזִרְעָה זִרְעִים

מִה שִׁיךְ לָהּ, לוֹקַחִים בְּהֵם קִרְקַע, וְהוּא אוֹכֵל
פִירוֹת. קְבָה. נִכְסֵי מְלוֹג, הֵם נִכְסִים שֶׁהָאִשָּׁה
הִבִּיאָה לְבַעֲלָהּ עִם נִישׁוּאִיהָ, וְלֹא נִרְשָׁמוּ בְּכְתוּבָהּ, אוֹ
נִכְסִים שְׂבָאוֹ לָהּ בִּירוּשָׁה אוֹ בְּמִתְנָה אַחֲרֵי נִישׁוּאִיהָ.
וְנִכְסִים אֵלֶּה, שִׁיכִים לֵאשָׁה בְּלִבָּד, אֲךָ הַבַּעַל זֹכָאי
לִיהֵנוֹת מִן ה'פִּירוֹת' [-הָרוּחוֹת] שֶׁל נִכְסִים אֵלּוּ. אִם
נִתְגַּרְשָׁה הָאִשָּׁה אוֹ שָׁמַת בַּעֲלָהּ, הָאִשָּׁה מִקְבֵּלַת נִכְסִים
אֵלּוּ כְּפִי שֶׁהֵם, בֵּין אִם נִשְׁתַּבְּחוּ אוֹ שֶׁנִּפְסְדוּ, וְאִין
בַּעֲלָהּ אַחֲרָיָה עַל הַהִפְסָד. נִכְסִים אֵלּוּ נִקְרָאִים 'נִכְסֵי
מְלוֹג', מִלְשׁוֹן מְלִיגָה, שִׁפְרוּשָׁה מְרִיטַת נּוּצוֹת,
כְּלוּמֹר, שֶׁהַבַּעַל מְלוֹג נִכְסִים אֵלּוּ כְּמִלְגֵּת הַתְּרַנְגּוּלִים,
וְאִינִי חֵיִבּ בְּאַחֲרֵיתוֹם. ע"פ רש"י (יְבֻמוֹת סז, א ד"ה
אֵלְמָנָה), ר"ע (שֶׁם פ"ז מ"א). קְבָה. וְהֵינּוּ שֶׁאִם
גָּדְלוּ פִירוֹת בְּשָׁדָה שֶׁל נִכְסֵי מְלוֹג, הַפִּירוֹת הֵם לְבַעַל.
וְאִם הִיָּה בֵּית שֶׁל נִכְסֵי מְלוֹג וְהַשְׁכִּירוֹ אוֹתוֹ לְאַחֲרִים,
הַבַּעַל זֹכֵה בְּדִמֵי הַשְׁכִּירוֹת. קְבָה. 'זִמְמָה', הוּא
לְשׁוֹן מַחֲשָׁבָה. עַל פִּי אֲבָן עֲזָרָא וְשֹׂאֵר מִפְּרָשִׁים שֶׁם.
קְבָה. לְשׁוֹן הַגִּמְרָא, פְּשִׁיטָא, אַרְעָא וּבִתִּי, אַרְעָא. בְּתִי
וְדִיקְלִי, בְּתִי. דִּיקְלִי וְאֵילִנִי, דִּיקְלִי. אֵילִנִי וְגוֹפְנִי,
אֵילִנִי. פִּירוּשׁ, אִם הַתּוּכּוֹחוֹ הַבַּעַל וְהָאִשָּׁה, אִם לְקִנּוּת
מִהַמַּעוֹת קִרְקַע אוֹ בְּתִים, קוּנִים קִרְקַע. וְאִם הַתּוּכּוֹחוֹ

לְהָבִיא עֶשֶׂר לְבַעֲלָהּ.

אִי נָמִי יֵשׁ לֹאמֹר, דְּכִי אֲמָרִינָן הָתָם
בְּתָבוֹת, אֵילָנִי וְגוֹפְנִי, אֵילָנִי,
שֶׁהוּא מַעֲכָב בִּידָה שְׁלֹא לִקְנוֹת הַכֶּרֶם,
הֲנִי מִיָּלִי לְהוֹצִיא הַמְעוֹת בְּגִפְנִים

שֶׁתָּבוּ הַתּוֹסְפוֹת שֶׁם בְּתָבוֹת ד"ה
אֵילָנִי וְכו', 'מִפְּרִי כִפִּיָּה נִטְעָה כֶּרֶם',
דוֹחֶקֶת עֲצָמָה וְנוֹטְעַת הַכֶּרֶם וְטוֹרַחַת
לְעַבְדָּהּ וּלְשִׁמְרָהּ, מַלְבֵּד חֵיבוֹ מַעֲשֵׂה
יָדֶיהָ שֶׁכָּבֵד הִיא מִחֻבַּת לַעֲשׂוֹתָם,

זרע שמשון המבאד

לְהָבִיא עֶשֶׂר לְבַעֲלָהּ - על ידי הריח הגדול
שיריח מהענבים שיגדלו בכרם, אחרי שהיא
תטרח בעבודתה ובשמירתה.

היא נוטעת כרם חדש שמוציא ריח גדול עם הוצאות קטנות
אִי נָמִי יֵשׁ לֹאמֹר - עוד יש לבאר כוונת
מאמר הכתוב שהאשת חיל נטעה כרם,
שלא יסתור את המבואר בכתובות (שם),
שעדיף לנטוע שאר אילנות מלנטוע כרם.
דְּכִי אֲמָרִינָן הָתָם בְּתָבוֹת, אֵילָנִי וְגוֹפְנִי -
אם נפלו ליד אשה מעות, ובעלה חפץ
שתקנה בהם שאר אילנות ולא כרם קל^ב, והיא
חפיצה לקנות כרם, הדין הוא שקונים בהם
אֵילָנִי - שאר אילנות קל^ב, לפי שֶׁהוּא מַעֲכָב
בִּידָה שְׁלֹא לִקְנוֹת הַכֶּרֶם, הֲנִי מִיָּלִי - דין זה
אמור רק אם האשה חפצה לְהוֹצִיא הַמְעוֹת

יתקלקלו^{קכ}, ויִתְּנֶן את הַכֶּרֶם, הוֹאִיל שֶׁיֵּשׁ
בּוֹ רוּחַ גָּדוֹל, לְמִי שֶׁעוֹבְדוֹ וְשׁוֹמְרוֹ כְּרָאוֹ,
שגדלים בכרמו ענבים משובחים הנמכרים
ביוקר, ויִכְמוּ שֶׁתָּבוּ הַתּוֹסְפוֹת שֶׁם בְּתָבוֹת
ד"ה אֵילָנִי וְכו' קכ^ב. אזי ה'אשת חיל' מִפְּרִי
כִפִּיָּה נִטְעָה כֶּרֶם, כלומר, היא דוֹחֶקֶת את
עֲצָמָה לְהוֹצִיא את ההוצאות הרבות וטורחת
הרבה קט^ב, וְנוֹטְעַת את הַכֶּרֶם - מוסיפה לנטוע
בה אילני גפנים, כפי הראוי בכרם זו, וגם היא
טוֹרַחַת לְעַבְדָּהּ וּלְשִׁמְרָהּ, כדי שלא יתקלקלו
הגפנים קל^ב, מַלְבֵּד מה שהיא טורחת למלא את
חֵיבוֹ מַעֲשֵׂה יָדֶיהָ בעבודת טוֹיִת הצמר,
שֶׁכָּבֵד הִיא מִחֻבַּת לַעֲשׂוֹתָם, ככל אשה,
ובעלה יכול להכריחה לכך, הרי היא טורחת
גם בעבודת הכרם, שזה יותר מחיובה, כדי

ציזנים ומקורות

דדקלי עדיפי בזה, שאין צריך להוציא עליהם כלום
כדי לתקן, אבל גפנים צריכין יציאה מרובה, לומר
ולתקן הכרם, דאם לא כן, מתקלקל, ומי שיכול לטרוח
לעובדם ולשומרם כראוי, יש בהן ריח גדול.
קכ^ב. ראה בדברי רבינו בפרשת מקץ (עניני חנוכה
אות ב), שהלשון 'פרי' שייך על מה שדוחקת עצמה
לעשות יותר מהטבע כדרך כל הארץ, שהוא נחשב
כמו 'פרי חדש'. קכ^ב. פירוש, ומה שנאמר
'מִפְּרִי כִפִּיָּה נִטְעָה כֶּרֶם', אין פירושו שנטעה כרם
חדש ביגיע כפיה, אלא שיעצה וטורחת לנטוע בכרם
שכבר היה לבעלה, גפנים נוספים כפי הראוי, ועוד
יגיעה לשמור על כרם בעלה שלא יתקלקל, כדי שיצא
ריח גדול מהענבים שיגדלו בכרם. קכ^א. ראה
בהערה לעיל בסמוך דברי התוספות, שבכרם יש
יציאה מרובה, לומר ולתקן הכרם. קכ^ב. וכך
הוא הדין גם להיפך, אם הבעל רוצה שתקנה כרם,
והאשה חפצה לקנות שאר אילנות, הדין הוא שקונים
שאר אילנות.

בקרע, או לבנות בתים, ואפילו לנטוע שאר אילנות,
מלנטוע גפנים [שהרי אמרו שם, פשיטא, ארעא ובתי,
ארעא. בתי ודיקלי, בתי. דיקלי ואילני, דיקלי. אילני
וגופני, אילני. ומבואר, שהגפנים גרועים יותר מקרקע
לזריעה, מבתים, מדקלים, ומשאר אילנות] ואם כן
מפני מה נקט הפסוק לומר 'נטעה כרם', ולכך
מוכרחים לפרש הכוונה שה'אשת חיל' טורחת לתקן
את הכרם של בעלה אף כשיש בזה הוצאה מרובה,
וכהמשך דברי רבנו. ונראים כן הדברים בכוונת
רבינו, על פי מה שכתב בהמשך דבריו בפירוש השני,
להלן בסמוך. קכ^ב. על פי תוס' הרא"ש (ד"ה
אילני). קכ^ב. לשון התוספות, אילני וגופני
אילני, משמע דגופני [אילני גפנים] גריעי מאילני,
וכל שכן מדקלי דעדיפי מאילני, וקשה, דאמרין
בהחובל (ב"ק צב, א), אריסיה דשמואל אייתי ליה
תמרי, טעמיניהו טעמא דחמרא, אמר, קא מכחשי
בגופנא כולי האי, אמר ליה, למחר אייתי לי
מקורייהו, משמע דגופני עדיפי מדקלי. ויש לומר,

'חַגְרָה בַּעֲזוֹ מִתְּנִיָּה' וְכו', לְפִי שְׁעָתָה צְרִיכָה לְטַרְחַ לְזִמְרָה וּלְתַקְלָה הַפָּרָס וּלְעֵבֶד בְּקָרְקַע, וְשָׁמָּה מִחֲמַת הַפֶּרֶחַ הִזָּה שְׁאִינוֹ רָגִיל בְּאִשָּׁה, תַּפֵּל חֲגוּרָתָהּ וַיִּפְּלוּ מִלְּבוּשֶׁיהָ וְתִגְלָה עָרוּתָהּ, אוֹ תִגְבִּינָה וְרוֹעוּתֶיהָ יוֹתֵר מִדָּאִי, וְהוּא דִּבְרַר מִגְּנָה אֶפְלוֹ שֶׁתְּהִיָּה פַּעַם אַחַת

שְׁקָרוּבִים לְהִתְקַלְקֵל, וְלֹא נִשְׁאָר בָּהֶם לֹא קָרָן וְלֹא רוּחַ, שְׁהוֹאִיל שֶׁכָּבֹר הֵם גְּפָנִים גְּדוֹלִים, צְרִיךְ לָתֵן פְּדֵי שְׁוִיָּם. אָכֵל זֹאת הָאִשָּׁה לְאַחֵר שֶׁלְקַחְתָּה שָׂדָה, הִיא לְעֵצְמָהּ נֹטְעַת הַפָּרָס בְּלִי הוֹצָאת מַעוֹת כָּלָל, שְׁבֻחַת יֵשׁ רוּחַ גְּדוֹל כִּנְ"ל, וְאַף אִם יִתְקַלְקֵל הַפָּרָס, חֹזֵר לְהִיּוֹת שָׂדָה בְּבִתְחֻלָּהּ.

זרע שמשון המבואר

זהירות שלא תיפגע צניעותה מחמת כובד מלאכתה

ובפסוק הבא נאמר **'חַגְרָה בַּעֲזוֹ מִתְּנִיָּה'** וְתִאֲמַץ וְרוֹעוּתֶיהָ^{קל}. והוא המשך לשבח האמור בפסוקים הקודמים, לְפִי שְׁעָתָה לאחר שעוסקת בעבודת השדה או הכרם אשר קנתה בממון שלה, צְרִיכָה הָאִשָּׁה חֵיל, לְטַרְחַ לְזִמְרָה - לחתוך הזמורות והענפים, בשביל שיגדלו יפה, וְיִתְקַלְקֵל הַפָּרָס, וְלְעֵבֶד בְּקָרְקַע, וְשָׁמָּה מִחֲמַת הַפֶּרֶחַ הִזָּה שְׁאִינוֹ רָגִיל בְּאִשָּׁה - שאין הדרך שהאשה תעשה מלאכות אלו אלא האיש, ומלבושיה אינם עשויים לעשות עמם מלאכות אלו, ומתוך כך תַּפֵּל חֲגוּרָתָהּ שֶׁהִיא חֹגֶרֶת עַל מִלְבוּשֶׁיהָ לְהַחֲזִיקָם, וְנִמְלִיל וַיִּפְּלוּ מִלְּבוּשֶׁיהָ מַעֲלִיָּה, וְתִגְלָה עָרוּתָהּ. אוֹ שְׁמָא, מִחֲמַת טוֹרַח הַמִּלָּאכָה, תִּגְבִּינָה וְרוֹעוּתֶיהָ יוֹתֵר מִדָּאִי, וּמִתּוֹךְ כֵּךְ יִסּוּרוּ שְׂרוּוֹלֵי בְּגִידָהּ מֵעֲלֵיהֶם, וְהֵם יִירָאוּ לְהִנָּשֵׁם הַעוֹבְרִים שֶׁם, וְהוּא דִּבְרַר מִגְּנָה, אֶפְלוֹ שֶׁתְּהִיָּה - שִׁקְרָה דָּבָר זֶה, רַק פַּעַם אַחַת בְּלִבְדָּר וּבְשִׁנְיָה^{קל}.

בְּגִפָּנִים - עַל קִנְיַת גִּפָּנִים זִקְנִים, שֶׁהֵם קָרוּבִים לְהִתְקַלְקֵל, וְלֹא נִשְׁאָר בָּהֶם לֹא קָרָן וְלֹא רוּחַ - מִלְכָּד מַה שֶׁלֹּא יָרִיחַ מֵהֶם, אִף יִפְסִיד אֶת דְּמֵי הַגִּפָּנִים עֲצָמָם, שְׁהוֹאִיל שֶׁכָּבֹר הֵם גְּפָנִים גְּדוֹלִים וְזִקְנִים, צְרִיךְ לָתֵן - לְהוֹצִיא עֲלֵיהֶם הוֹצָאוֹת מְרֻבּוֹת שֶׁלֹּא יִתְקַלְקְלוּ, וְהוֹצָאוֹת אֵלּוּ עוֹלוֹת פְּדֵי שְׁוִיָּם שֶׁל הַגִּפָּנִים עֲצָמָם, וְשֶׁל הָרִיחַ הַיּוֹצֵא מֵהָעֲנָבִים הַמוֹעֲטִים שְׁעוֹר יִגְדֵּלוּ בָהֶם^{קל}.

אָכֵל זֹאת הָאִשָּׁה - הָאִשָּׁה חֵיל, לְאַחֵר שֶׁלְקַחְתָּה שָׂדָה כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב בְּתַחֲלִיל הַפֶּסֶק **'זִמְמָה שָׂדָה וְתִקְחֶיהָ'**, הִיא לְעֵצְמָהּ נֹטְעַת בְּשָׂדָה זֹאת שֶׁקָּנְתָה, אֶת הַפָּרָס - כֶּרֶם חֹדֶשׁ, בְּלִי הוֹצָאת מַעוֹת כָּלָל, שְׁבֻחַת יֵשׁ רוּחַ גְּדוֹל כִּנְ"ל, לְפִי שֶׁהַגִּפָּנִים צְעִירִים, וְיוֹצֵאִים מֵהֶם פִּירוֹת מְרֻבִּים וּמְשׁוּבָּחִים, וְהַשְׁבַּח מְרֻבָּה עַל הַהוֹצָאָה^{קל}. וְאַף אִם אַחֲרֵי זֶמֶן יִתְקַלְקֵל הַפָּרָס, חֹזֵר לְהִיּוֹת שָׂדָה בְּבִתְחֻלָּהּ - כְּמוֹ לִפְנֵי שֶׁנִּטְעוּ בוֹ אֶת הַכֶּרֶם, וְתוֹכֵל לְזָרוּעַ בוֹ זִרְעִים, אוֹ שֶׁאֵר אֵילָנוֹת^{קל}.

ציונים ומקורות

שֶׁמָּה שֶׁאִמְרוּ בְּכַתּוּבַת אֵילָנִי וּגּוֹפְנֵי אֵילָנִי, הֵינּוּ דוֹקָא בְּגִפָּנִים זִקְנִים, אֲבָל כִּשְׁהוֹיכּוֹת הוּא אִם לִקְנוֹת שָׂדָה הָרְאוּיָה לִיטַע בּוֹ כֶּרֶם חֹדֶשׁ, הֵדִין עִם זֶה שֶׁחָפֵץ לִיטַע הַכֶּרֶם. וְיִתְכַן שְׂבֻחָה מִתּוֹרֵץ קוֹשִׁית הַתּוֹסֵפוֹת בְּכַתּוּבוֹת (שם), מִמָּה שֶׁמְבֹאֵר בְּבָבָא קָמָא (צב, א), שֶׁגִּפָּנִים יוֹתֵר חֲשׂוֹבִים מִדְּקָלִים, עִי"ש. וְרָאָה בְּעֵץ הַחַיִּים (לְהַרְבֵּי חַיִּים אֲבֹלְעֵי אֶצֶל, פֶּרֶשׁת וְזֹאת הַבְּרַכָּה ד"ה זִמְמָה שָׂדָה, קלו, א) שֶׁכָּתַב כַּעֲיֵן דְּבָרֵי רַבִּינוּ. קל"ז. בְּמַצּוֹת דּוֹד פִּירֵשׁ, 'חֲגֵרָה מִתְּנִיָּה' בְּכָח וּגְבוּרָה, ר"ל, הִיטָה מִתְּגַבְּרָתָהּ בְּעֵצְמָהּ לַעֲשׂוֹת מִלָּאכָתָה, וְתִאֲמַץ, חֲזָקָה וְרוֹעוּתֶיהָ בְּמִלָּאכָה. אִמְנֵם רַבִּינוּ מִפְּרֵשׁ הַפֶּסֶק בְּאֹפֶן שֶׁהוּא שִׁיךְ לַעֲנִינֵי צְנִיעוּת, וְכַדְלָהָן. קל"ז. שֶׁגַּם אִם יֵאָרֶע

קל"ג. פִּירוּשׁ, כִּיּוֹן שֶׁהַגִּפָּנִים זִקְנִים וְחֲלָשִׁים, דְּמֵי הַטִּיפּוֹל בָּהֶם מְרֻבָּה, וְאֵילֵי שְׁוִיָּם מוֹעֵט, וְגַם הָרִיחַ שֶׁל פִּירוֹתֵיהֶם מוֹעֵט, שֶׁמִּחֲמַת זִקְנָתָם אֵינֶם מוֹצִיאִים עֲנָבִים מְרֻבִּים וּמְשׁוּבָּחִים. קל"ד. וְכַעֲיֵן זֶה כָּתוּב בְּעִקְרַת יִצְחָק בְּפִרְשָׁתוֹ וו"ל, 'זִמְמָה שָׂדָה וְתִקְחֶיהָ' מִפְּרֵשׁ כִּפְיָה נִטְעָה כֶּרֶם, אִמְרָה שֶׁלֹּא יִסְפִּיק לָהּ מַה שֶׁהִתְחִילָה לִפְרֹס בֵּיתָה בְּדֶרֶךְ מִקַּח הַמְּזֻנּוֹת, וְאַף כִּי יִהְיֶה בִשְׁעַת הַזֶּה, אֲלֹא שֶׁזִּמְמָה לִקְנוֹת שָׂדָה, לְהִיּוֹת לָהּ פְּרִי חֲבוּאָה לְאֲכֹל לְשִׁבְעָה וּלְמַכְסָּה, וְתִקְחֶיהָ מִיָּד. וְלֹא עוֹד, אֲלֹא שֶׁהַצְרִימָה לְקַחְתּוֹ חֶלֶק, וְאַחֲרָיו כֵּךְ מִפְּרֵי כִפְיָה נִטְעָה כֶּרֶם חֹמֶד בְּאִשֶּׁר יֵטֵב לָהּ. שַׁעַל זֶה הָאֹפֶן, יַעֲמֹד לָהּ בְּדַמִּים מוֹעֲטִים. קל"ה. מְדַרְבֵּי רַבִּינוּ מְבֹאֵר,

בְּלִבְךָ בְּשׁוּגֵג, מִשּׁוֹם הָכִי 'חֲגֹרָה בְּעוֹז
מִתְנִיָּה וְתֹאמִין זְרוּעֹתֶיהָ'.

'מַעֲמָה פִּי טוֹב סַחְרָה' וְכוּ'. הִנֵּה
אֲמַרְנוּ לְמַעַלָּה עַל פֶּסוּק
'הֵיטָה פְּאֻנִיּוֹת סוֹחֵר', שְׁזִכּוּתָהּ מִמְּשִׁיד
לָהּ הַשֹּׁפֵעַ וְהַבְּרָכָה מַעֲיִן הָעוֹלָם הַבָּא,
אֲבָל לֹא דֶרֶךְ גַּם. אֲמָנָם בְּשִׁהִיא מְרַגְּשֶׁת

בְּעֲצָמָה שֶׁהַשֹּׁפֵעַ בָּא לָהּ יוֹתֵר מִדָּאִי,
חוּץ מִן הַטֵּבֵעַ, אֵינָה רוֹצָה שְׁיִנְכּוּ לָהּ
מַחֲלָקָה שֶׁל הָעוֹלָם הַבָּא, וְזֶהוּ 'מַעֲמָה
פִּי טוֹב סַחְרָה', בְּשִׁהִיא מִתְנִיעֶצֶת בְּעֲצָמָה
וְחוֹשֶׁשֶׁת שֶׁסַּחְרָתָהּ הִיא טוֹבָה הַרְבֵּה,
וְהַשֹּׁפֵעַ הַבָּא לָהּ הוּא שֹׁפֵעַ טוֹב עַד
מְאֹד, עַל דֶּרֶךְ 'מַעֲמָה וְרָאוּ פִּי טוֹב ה'

זרע שמשון המבאר

לדרך הטבע. אָמָנָם, בְּשִׁהִיא מְרַגְּשֶׁת בְּעֲצָמָה,
שֶׁהַשֹּׁפֵעַ שְׂבַח צִלְחָתָהּ בַּסְּחוּרָה, בָּא לָהּ יוֹתֵר
מִדָּאִי - [הַרְבֵּה] בְּאוֹפְנִים שֶׁהֵם חוּץ מִן הַטֵּבֵעַ
- לְמַעַלָּה מִדֶּרֶךְ הַטֵּבֵעַ, אֵינָה רוֹצָה שְׁיִנְכּוּ לָהּ
מַחֲלָקָה שֶׁל הָעוֹלָם הַבָּא, מִחֲמַת הַשֹּׁפֵעַ שֶׁל
עוֹלָם הַבָּא שֶׁמִּקְבֶּלֶת בְּעוֹלָם הַזֶּה, אֲלָא הִיא
מִבְקֶשֶׁת, שֶׁלֹּא לִקְבֹּל עוֹד מִשֹּׁפֵעַ זֶה בְּעוֹלָם
הַזֶּה, כְּדִי שֶׁלֹּא יִגְרַע חִלְקָה בְּעוֹלָם הַבָּא קל"ח.

וְזֶהוּ פִּירוּשׁ הַפֶּסוּק 'מַעֲמָה פִּי טוֹב
סַחְרָה', כְּלוּמֵר, בְּשִׁהִיא - ה'אֵשֶׁת חִיל',
מִתְנִיעֶצֶת קטל וּמִתְבּוֹנֶנֶת בְּעֲצָמָה, וְחוֹשֶׁשֶׁת
וּמְבִינָה, שֶׁסַּחְרָתָהּ הִיא טוֹבָה הַרְבֵּה,
וְנִמְכֶּרֶת בִּיּוֹקֵר יוֹתֵר מִכִּפִּי הַטֵּבֵעַ וְהַשֹּׁפֵעַ הַבָּא
לָהּ הוּא שֹׁפֵעַ טוֹב עַד מְאֹד, שֶׁמּוֹכַח מִכֵּן
שֶׁהוּא מַעֲיִן הָעוֹלָם הַבָּא קמ, שֶׁפִּירוּשׁ תִּיבַת

מִשּׁוֹם הָכִי הוֹסִיף הַכְּתוּב לומר כֵּן
שֶׁה'אֵשֶׁת חִיל' 'חֲגֹרָה בְּעוֹז מִתְנִיָּה' - בַּעַת
שֶׁעוֹסֶקֶת בְּעִבּוּדֵי הַשָּׂדֶה וְהַכֶּרֶם הִיא חוֹגֶרֶת
בְּכַח אֶת חֲגוּרָתָהּ עַל הַבְּגָדִים הַמְכֻסִּים אֶת
מִתְנִיָּה, כְּדִי שֶׁלֹּא תִפּוֹל הַחֲגוּרָה, וְלֹא יִפְּלוּ
בְּגָדֶיהָ, 'וְתֹאמִין זְרוּעֹתֶיהָ' - וְהִיא גַּם מִחֲזֻקַּת
אֶת הַבְּגָדִים הַמְכֻסִּים וְזוּעוֹתֶיהָ, בְּאוֹפֵן שֶׁאֵין אִם
תִּגְבִּיָּה אֶת זְרוּעוֹתֶיהָ, הֵן יִהְיוּ מְכוּסִּים בְּבְּגָדֶיהָ.

אֵינָה חֲפָצָה בְּרִיבּוּי הַשֹּׁפֵעַ בְּעוֹלָם הַזֶּה, שֶׁמֶא יִתְמַעַץ
חִלְקָה בְּעוֹלָם הַבָּא

'מַעֲמָה פִּי טוֹב סַחְרָה לֹא יִכְבֶּה בְּלִילָהּ
נִרְה'. הִנֵּה אֲמַרְנוּ לְמַעַלָּה, עַל הַפֶּסוּק 'הֵיטָה
פְּאֻנִיּוֹת סוֹחֵר', שְׁזִכּוּתָהּ שֶׁל ה'אֵשֶׁת חִיל',
מִמְּשִׁיד לָהּ הַשֹּׁפֵעַ וְהַבְּרָכָה בְּעוֹלָם הַזֶּה, מַעֲיִן
הָעוֹלָם הַבָּא - שֶׁאֵין שׁוֹלֵט בּוֹ הָעֵינַן רַעָה
וּמְזִיקִין, אֲבָל לֹא בְּדֶרֶךְ גַּם, אֲלָא בְּאוֹפֵן הַקְּרוֹב

ציונים ומקורות

בְּעוֹלָם הַזֶּה, יִחְסֹר לוֹ לַעֲתִיד לְבֹא בְּגֵן עֵדֶן. וְאָמַר
רַבִּי חֲנִינָא לֵאשֶׁתוֹ, הָאֵם יֵהָא נִוָּח לָךְ בְּכָךְ, שְׁכוּלָם
יֵאכְלוּ לַעֲתִיד עַל שְׁלַחַן שְׁלָם, וְרַק אֲנַחְנוּ נֵאכֹל עַל
שְׁלַחַן חֶסֶד, וְעַל כֵּן בִּיקֶשׁ רַבִּי חֲנִינָא רַחֲמִים, שִׁיטְלוּ
מִמֶּנּוּ בַּחֲזֵרָה אֶת רֶגֶל הַזֶּהב. וְעֵינַי עוֹד בְּכַבֵּא מַצִּיעַ
(קִיד, ב), מֵאֵן קָא אַכִּיל לַעֲלָמִיָּה [מִי הוּא זֶה שֶׁאוֹכֵל
אֶת שְׁכַר עוֹלָם הַבָּא שֶׁלֹּא בְּעוֹלָם הַזֶּה] כְּרַבָּה בַּר
אֲבוּה. קל"ט. רַבִּינוּ מִבְּאֵר 'טַעמָה', מִלְשׁוֹן עֲצָה
וְהַבְנָה. וְכַעֲיֵן זֶה פִּירוּשׁוֹ בִּאֲבָן עֲזָרָה וּבְמִצְוֹת דּוֹד,
וְכִמּוֹ שֶׁכְּתוּב (שְׁמוּאֵל א כה, א), 'וּבִירוֹךְ טַעֲמָךְ',
שֶׁפִּירוּשׁוֹ עֲצָתָךְ. וְהַתְּרוּגוֹם כֹּתֵב 'אֶשְׁתַּמְדוּעוֹן'
שֶׁפִּירוּשׁוֹ עֵינַי הַכְּרָה. וְנִרְאֶה שֶׁפִּירוּשׁוֹ כֵּן, לִפִּי שֶׁ
אֲפֶשֶׁר לִפְרֹשׁ 'טַעֲמָה כִּי טוֹב סַחְרָה' מִלְשׁוֹן טַעֲמַת
מֵאכֹל, שֶׁהָרִי לֹא שִׁיךְ עֵינַי טַעֲמָה בַּסְּחוּרָה. וְרָאָה
בְּהַמְשָׁךְ, שֶׁרַבִּינוּ מִפְּרֹשׁ גַּם אֶת הַפֶּסוּק 'טַעֲמוּ וְרָאוּ'
וְגו', עַל דֶּרֶךְ זֶה. קמ. רַאָה מִדְּרַשׁ תַּנְאִים (דְּבָרִים

כֵּן פֶּעַם אַחַת בְּשׁוּגֵג, יֵשׁ בְּכָךְ חֲשֵׁשׁ גְּדוֹל שֶׁמֶא ח"ו
יִכְשְׁלוּ בָּהּ בְּנֵי אָדָם. רַאָה בְּכַתּוּבוֹת (עב, ב) שֶׁאֲסוּר
לֵאשֶׁה שִׁיירָאוּ וְזוּעוֹתֶיהָ לְבִנֵּי אָדָם. וּפִירוּשׁ רַבִּינוּ
יְהוֹנָתָן מְלוֹנִיל, שֶׁצִּירִיךְ לְהִזְהָר שֶׁלֹּא יִהְיוּ בְּתֵי
זְרוּעוֹתֶיהָ רַחֲבִים, שֶׁכְּשֶׁמִּגְבַּהֵת זְרוּעוֹתֶיהָ נוֹפְלִין
וְנִרְאִין זְרוּעוֹתֶיהָ. רַאָה בְּכַא בְּתֵרָא (נ, ז) וּבְרִשְׁב"ם ד"ה
לפ"י, שֶׁהַנִּשְׁמִים בְּשַׁעֲה שְׁעוּמֹדוֹת עַל הַכְּבִיסָה, צִרִיכוֹת
לְעִמּוּד שֶׁם יַחֲפּוֹת, לְגַלּוֹת שׁוֹק, לְעִמּוּד בְּנֵהָר. וְנִצְרָךְ
זִהְרִית הָעוֹבְרִים שֶׁם שֶׁלֹּא יִיכְשְׁלוּ בְּרֵאִיִּתָּם אוֹתָן.
קל"ח. וְכִמּוֹ שֶׁמִּצִּינוּ בְּתַעֲנִית (כה, א), אֲצִל רַבִּי חֲנִינָא
בֵּן דּוּסָא שֶׁהִיָּה רַגִּל בִּיּוֹתֵר, וְיַצָּתָהּ כְּמִין פִּיסַת יָד וְנִתְּנָה
לוֹ מִן הַשָּׁמַיִם עוֹלָא אַחַת שֶׁל שְׁלַחַן זָהָב, וְרָאָה רַבִּי
חֲנִינָא בַּחֲלוּם, אֵיךְ שֶׁהַצִּדִּיקִים לַעֲתִיד לְבֹא יוֹשְׁבִים
בְּגֵן עֵדֶן, וְכֹל הַצִּדִּיקִים אוֹכְלִים עַל שְׁלַחַן זָהָב שִׁישׁ
לוֹ שְׁלֹשׁ רַגְלִים, וְהוּא אוֹכֵל עַל שְׁלַחַן שִׁישׁ לוֹ רַק שְׁתֵּי
רַגְלִים, וְרִמּוֹזוֹ לוֹ בְּכָךְ מִן הַשָּׁמַיִם, שֶׁמֶה שֶׁנִּתְּנָה לוֹ עֵתָה

(תהלים לד, ט), אינה רוצה שתכבה בעולם הזה שדומה ללילה (פסחים ב, ב), הנר שלה, דהינו חלק העולם הבא, לאור באור החיים.

זרע שמשון המבאד

נרה' - חלקה בעולם הבא. ולכן היא פוסקת מלעסוק בסחורה, וחוזרת לעסוק בביתה במלאכת הטוויה, וכפי שיבואר להלן.

כשנתעשרה היא מפסיקה לסחור וחוזרת למלאכת הטוויה
אי נמי - עוד יש לפרש הפסוק 'טעמה פי טוב סחרה', עם הפסוק שלאחריו 'ידיה שלחה בפישור', כעין האופן המבואר לעיל, שבשטעמה האשת חיל', טעם טוב - טעם של הצלחה בסחורתה, כלומר, שנתעשרה כבר עד עתה, משום שפחורתה היתה טובה^{קמז}, וקפצו עליה זביני - הרבה לקוחות רצו ביותר לקנות סחורתה, ומתוך כך היא נמכרה ביוקר, אינה רוצה עוד למרח ולסחור עוד כדי להתעשר הרבה, וליהנות הרבה בעולם הזה^{קמז}, ואכן היא מפסיקה לטרוח בסחורה.

'טעמה' הוא, שידעה והבחינה בשכלה, והלשון טעימה על ידיעת דבר שהוא טוב, הוא על דרך מה שכתוב (תהלים לד, ט)^{קמא} 'טעמו וראו פי טוב ה' - תבינו בשכלכם, ותראו בעיניכם, כי טוב ה' קמב.

אז כשרואה את רוב הטובה, לא יקבה כלילה נרה', כלומר, אינה רוצה שתכבה בעולם הזה שמחמת חשכת הצרות והיצר הרע השורים בו, הוא דומה ללילה, כמבואר בגמרא (פסחים ב, ב)^{קמג}, והיא חוששת שמפני העולם הזה יכבה הנר שלה, דהינו חלק העולם הבא שלה, הדומה לאור הנר, שנפש האדם מאירה באור החיים הנצחיים בעולם הבא, שזוכה לאור באור החיים^{קמד}, ואינה חפצה ליהנות בעולם הזה מהשפע של העולם הבא, כדי שלא יכבה על ידי כן

ציונים ומקורות

לאור באור החיים. ובמצודת דוד פירש, בכדי להשיב נפשו מן הקבר, ולהיות עוד נפשו מאירה באור החיים הנצחיים בעולם הבא. ראה רבינו בחי (בראשית א, יד) שעולם הרוחות הנקרא 'צור' שהנשמות צורות שם, נקרא אור, כענין שנאמר (איוב לג, כח) 'וחיתו באור תראה', ו'לאור באור החיים'. קמה. לפי פירוש זה, פירוש 'טעמה' הוא כפשוטו, כלומר, שטעמה והרגישה טעם טוב של הצלחה ועשירות. ואילו להפירוש הראשון, הוא מלשון התכוננות והבנה שזכתה לשפע מהטוב העליון, היינו לשפע מעין העולם הבא. קמו. ואילו להפירוש הראשון שכתב רבינו, הכוונה היא שרואה שפע ניסי גדול שמגיע אליה מהעולם הבא, ואינה רוצה לגרע משכרה בעולם הבא. ורבינו לא פירש ברבריו האם הטעם שביאר לפי פירוש זה שאינו רוצה להתעשר, היינו גם כן כדי שלא יקבה כלילה נרה', כלומר, כדי שלא תפסיד את חלקה בעולם הבא מחמת רוב העושר בעולם הזה, או מחמת טעמים אחרים, כעין דברי חז"ל (אבות פ"ב מ"ז) מרבה נכסים מרבה דאגה וכדומה.

פרק כא), אין טוב אלא חיי העולם הבא, שנאמר (תהלים לא, כ), 'מה רב טובך אשר צפנת ליראיו' פעלת לחוסים כך'. ובילקוט שמעוני (פרשת בראשית רמז טז) דרשו, 'ונהנ' טוב' זה העולם הזה, 'מאד' זה העולם הבא. קמא. לשון הפסוק, 'טעמו וראו פי טוב ה' אשרי הגבר יחסה בו'. קמב. וכמו שביאר הרד"ק שם ז"ל, ידיעת השכל ובהינתנו יקרא טעם, וכן 'טעמה' כי טוב סחרה'. כמו שיטעם המאכל ויבחנו בעצמו אם מר, אם מתוק, אם מלוח, אם תפל. קמג. לשון הגמרא, מיתבי, 'ואומר אך חשך יושפני ולילה אור בעדני' (תהלים קלט, יא), אלמא אור ימא הוא, התם הכי קאמר דוד, אני אמרתי 'אך חשך יושפני' לעולם הבא שהוא דומה ליום, עכשיו העולם הזה שהוא דומה ללילה, 'אור בעדני'. וז"ל הגמרא בחגיגה (יב, ב), אמר ריש לקיש, כל העוסק בתורה בעולם הזה, שהוא דומה ללילה, הקדוש ברוך הוא מושך עליו חוט של חסד לעולם הבא שהוא דומה ליום, שנאמר (תהלים מב, ט) 'יומם יצוה ה' חסדו ובלילה שירה עמי'. קמד. על פי לשון הפסוק (איוב לג, ל) 'להשיב נפשו מני שחת

שֶׁל 'בְּכִישׁוֹר', דְּמִשְׁמַע הַכָּשָׁר גּוֹפֶה וְתִקּוּנָהּ.

'וְכַפִּיָּה תִּמְכּוּ פֶלֶךְ', שְׁלֹא יִפֹּל לַמָּטָה, שֶׁהוּא דָּבָר מְגֻנָּה אִם תִּפֹּל נֶגֶד פְּנֵיהָ שֶׁל מָטָה, כְּמוֹ שֶׁפִּרְשׁ רַש"י (שם עב, ב ד"ה בטווח) עַל וְטוּחַ וְרָד כְּנֶגֶד פְּנֵיהָ, בְּהַעֲוִבְרָת עַל דֵּת יְהוּדִית (שם עב,

וְכִיָּה הִיא עוֹשֶׂה, 'יָדֶיהָ שִׁלְחָה בְּכִישׁוֹר' וְכו', מוֹנֵעַת עֲצָמָה מִכָּל מְלָאכֹת הִיתְרוֹת, וּמִסְפֶּקֶת עֲצָמָה בְּמִלְאכַת הַטּוּחַ שֶׁל צֶמֶר, שְׂאֵי אֶפְשָׁר לָהּ בְּלֹאוֹ הָכִי, בְּדִתָּנָן (כתובות נט, ב) כּוֹפֶה לַעֲשׂוֹת בְּצֶמֶר, שֶׁהַבְּטָלָה מְבִיאָה לְיָדֶי זְמָה אוֹ לְיָדֵי שְׁעֵמוֹם, וְזֶהוּ הַלְשׁוֹן

זרע שמשון המבאר

ועוסקת הבא מבאר מה היא עושה - במה היא עוסקת, אחרי שהפסיקה לסחור, 'יָדֶיהָ שִׁלְחָה בְּכִישׁוֹר' וכו' - היא מושיטה את ידיה לכלי הטוויה^{קמז}, כדי לטוות את הצמר, כלומר, מוֹנֵעַת עֲצָמָה מִכָּל הַמְּלָאכֹת הִיתְרוֹת, שאינה מחוייבת בהם, וּמִסְפֶּקֶת עֲצָמָה - מסתפקת במעוֹת שמרוויחה בְּמִלְאכַת הַטּוּחַ שֶׁל הַצֶּמֶר, שְׂאֵי אֶפְשָׁר לָהּ בְּלֹאוֹ הָכִי - שלא לעסוק במלאכה זו, שהרי היא חייבת בה, בְּדִתָּנָן במשנה (כתובות נט, ב)^{קמח}, שאפילו אשה עשירה, שהכניסה לבעלה מאה שפחות, בעלה כּוֹפֶה לַעֲשׂוֹת בְּצֶמֶר - לטוותו, כדי שלא תשב בטילה בלי שום מלאכה, לפי שֶׁהַבְּטָלָה מְבִיאָה לְיָדֶי זְמָה - זנות, או לְיָדֵי שְׁעֵמוֹם - שגעון. וְזֶהוּ הַלְשׁוֹן שֶׁל 'בְּכִישׁוֹר' שֶׁנֶּקֶט הַפֶּסוּק, שֶׁהוּא מַלְשׁוֹן 'הַכָּשָׁר'^{קמט}, דְּמִשְׁמַע שְׁעוּבָתָהּ רַק בְּשִׁבִּיל הַכָּשָׁר גּוֹפֶה וְתִקּוּנָהּ - שלא יתקלקל גופה על ידי פשעי הזנות, או על ידי מחלת השגעון.

גם בשעת הטוויה היא נזהרת לנהוג בצניעות

'וְכַפִּיָּה תִּמְכּוּ פֶלֶךְ' - ה'אשת חיל', בשעה

ציונים ומקורות

במצודות ציון, שלא מצינו במקראות שנקרא כן כלי זה. ולפי דברי רבינו מבוואר מה שנקט הפסוק בדוקא לשון זה. קנ. לשון רש"י, בטווח ורד כנגד פניה, טווח בכפה על ירכה, וחוט מתרדד כנגד פניה של מטה. ובשיטה מקובצת (שם) הביא בשם תלמידי רבינו יונה, שרש"י מפרש 'ורד' מלשון רידוד. קנא. וכן ביאר בפרה לבנון (פרשת מקץ ד"ה ידיה), על פי דברי הגמרא בכתובות, וזה לשונו, והנה האשה הזאת ידיה שלחה בכישור, ולא תימא שהיא מאותן

קמז. כישור, הוא אחד מכלי הטוויה. ראה רש"י ומצודות (שם). קמח. לשון המשנה, רבי אליעזר אומר, אפילו הכניסה לו מאה שפחות, כופה לעשות בצמר, שהבטלה מביאה לידי זימה. רבן שמעון בן גמליאל אומר, אף המדיר את אשתו מלעשות מלאכה, יוציא ויתן כתובה, שהבטלה מביאה לידי שיעמום. קמט. ראה גם רש"י (שם) בפירוש השני, שפירש, 'בכישור' מלשון כשרון מעשים. ונכוונתו על מעשה מלאכת הטוויה. וכתב

'כִּפְּהָ פֶּרְשָׁה לְעֵנִי וְכו'. צָרִיד בָּאוּר, מֵהוּ 'שְׁלָחָה' וּמֵהוּ 'פֶּרְשָׁה'. וְעוֹד, לָמָּה מִתְחַלֶּה 'כִּפְּהָ', וְאַחֵר כֶּךָּ אָמַר 'יְדִיהָ'. אֵלָּא לְפִי שֶׁהֵעֵנִי אֵין לוֹ כָּל כֶּךָ צָרָד כְּמוֹ

א), וְעֵינַי שָׁם. וְהָכָא מִיִּירֵי שֵׁישׁ לָהּ וּלְבַעֲלָהּ מְזוֹנוֹת צָרָכָם, אֲבָל לְקַמֵּן 'סָדִין עֲשֵׂתָהּ וְתַמְכָּר' מִיִּירֵי שֵׁאִין לָהֶם מְזוֹנוֹת כְּדִי סְפוּקָם, דְּהֵינּוּ בְּתַחֲלַת זְווגָם, שֶׁמִּתְחַלֵּת לְהַתְעַסֵּק.

זרע שמשון המבאר

בשכר 'כפה פרשה לעני'

זוכה ל'ידיה שלחה לאביו' ולהנצל מהדין

דקדוקים בחילוקי הלשונות בין הנתינות לעני ולאביון
בפסוק הבא (לא, כ) נאמר **'כִּפְּהָ פֶּרְשָׁה לְעֵנִי וְיְדִיהָ שְׁלָחָה לְאָבִיוֹן**. צָרִיד בָּאוּר בלשון הפסוק, שמהו - למה נקט הפסוק אצל 'אביון', לשון 'שְׁלָחָה' - שהוא לשון שילוח על ידי שליח^{קנ"ה}, וכן משמע ששולח למקום רחוק. ומהו - ולמה אצל 'עני' נקט הפסוק לשון **'פֶּרְשָׁה'** - שהוא לשון הושטה מיד ליד^{קנ"ו}. וְעוֹד יֵשׁ לְהַקְשׁוֹת עַל לִשׁוֹן הַפֶּסֶק, לָמָּה מִתְחַלֶּה אצל עני, כתוב **'כִּפְּהָ'**, בלשון יחיד, וְאַחֵר כֶּךָּ אצל אביון, אָמַר 'יְדִיהָ שְׁלָחָה לְאָבִיוֹן' - 'ידיה' בלשון רבים^{קנ"ז}.

עסק ה'אשת חיל' במסחר, הוא רק קודם שהתעשרו

וְהָכָא - מה שהתבאר בפסוקים אלו, שה'אשת חיל' מפסיקה לסחור, ועוסקת רק במלאכת טויית הצמר, מִיִּירֵי בִזְמַן שֶׁכָּבַר יֵשׁ לָהּ וּלְבַעֲלָהּ מְזוֹנוֹת כְּדִי צָרָכָם, לפי שהתעשרו מחמת העסק שלה בסחורה. אֲבָל לְקַמֵּן בַּפֶּסֶק 'סָדִין עֲשֵׂתָהּ וְתַמְכָּר' - שעוסקת בתפירת סדינים ומכירתם, מִיִּירֵי בְּשֵׁאִין לָהֶם עֲדֵיין מְזוֹנוֹת כְּדִי סְפוּקָם, דְּהֵינּוּ בְּתַחֲלַת זְווגָם - תִּכְפֹּךְ אַחֲרֵי נִישׁוּאֵיהֶם, שֵׁאֵז הִיא מִתְחַלֶּת לְהַתְעַסֵּק בַּמִּלָּכָה וּבַסְחוּרָה, כְּדִי לְהַבִּיא הַרוּחָה לְבֵיתָהּ, וְרֹאזִי שֶׁתַּעֲסוֹק הָרַבָּה בַּמִּלָּכָה^{קנ"ח}.

ציונים ומקורות

כתב כן, וביאר כעין פירוש רבינו להלן, וזה לשונו, 'כפה פרשה לעני' שהיא מחזקת בגמילות חסדים וצדקה ומולחת ממונה בחסד, וכשיבא אצלה עני החוזר על הפתחים, כפה פרשה לעני, היא נותנת לו ביד אחת, כיון שכבר הגיע למדה זו להיות מחזר על הפתחים, אבל לאביון הצנוע היא נותנת לו בשתי ידים, גם מדקדקת שלא לביישו, ואינה נותנת לו מידה לידו, אלא שלחה לאביון על ידי שליח. וראה עוד במתוך מדרש (להרב יצחק פרחי זצ"ל, פ"ד), שדקדק כן בלשון הפסוק, ועיי"ש ביאורו. קנ"ד. וראה במצודת דוד שכתב ז"ל, 'פרשה', לקחת מידה מתנתה, ולא קפצה יד. שלחה, הושיטה לתת ליד מי שנכלם לקחת בעצמו. קנ"ה. מהתירוץ הראשון שכתוב רבינו בסמוך, נראה שקושייתו כאן, היתה על השניו בין לשון יחיד ללשון רבים שבפסוק [וראה גם באלשיך שעמד על זה, וביאר באופן אחר]. אמנם מדברי רבינו בתירוץ השני להלן, מבואר שהוקשה לו גם על השניו שבין לשון 'כפה' לגבי העני, לבין לשון 'ידיה' לגבי האביון. וראה בזה בספר בן הא (פרשת משפטים ד"ה בפסוק כפה) ובמקור ברוך (להרב ברוך פייתוסי זצ"ל, פרשת מסעי ד"ה כפה).

נשים הטוות ביד ומכוונות שתפול הפלך כנגד אותו מקום, אדרבה וכפיה תמכו פלך. קנ"ב. ביאור דברי רבינו, שאף שהפסוקים דלעיל, השייכים לעסק האשה במסחר, והיינו מהפסוק 'היתה כאנית סוחר' ועד הפסוק 'טעמה כי טוב סחרה', בעל כרחינו גם כן מדברים מתחילת זוגם לפני שהתעשרו, אבל מכל מקום הוקשה לרבינו, שכיון שכבר כתוב 'טעמה כי טוב סחרה', וידיה שלחה בכישור', והיינו שהפסיקה לסחור אחרי שהתעשרו, וכמו שביאר רבינו כאן בביאור פסוקים אלה, אם כן למה נאמר שוב להלן בהמשך הפסוקים 'סדין עשתה ותמכור', והיינו שעוסקת בסחורה. ועל כך מבאר רבינו, שאף שפסוק זה כתוב לאחר מכן, מכל מקום הוא מדבר מעסק האשה בתחילת זוגם, וכמו הפסוקים הקודמים, וכעין 'אין מוקדם ומאוחר בתורה'. ונראה עוד, ששם הוצרך לכתוב שוב מה שבתחילת זוגם התעסקה בסחורה, כדי ללמד על מעלתה, שבזכות שהיא לוקחת על עצמה את עול הפרנסה, יכול היה בעלה לישאנה מקודם, ולעסוק בתורה בלי טרדות ובלי ההוריים, כמבואר שם בביאור הפסוקים במעלת ה'אשת חיל' בענין זה. קנ"ג. בכסף צרוף (להרב יאשיהו פינטו זצ"ל, על משלי)

אֲמָנָם לְאִבּוֹן שֶׁהוּא תָאב לְכָל דָּבָר
(רש"י דברים טו, ד), הִיא נֹתֶנֶת לוֹ
בְּשֵׁתֵי יָדַיִם, וְשׁוֹלַחַת לוֹ בָּלֵב בְּטוֹחַ
שִׁיקָחָהּ, דִּשְׁלָחָהּ מִשְׁמַע שְׁעָדִין לֹא בָּא
אֲצִלָּהּ וְהוּא רָחוֹק מִמֶּנָּה, וְהִקְדוּשׁ בְּרוּךְ
הוּא נָתַן בָּלָבָה לְשִׁלַּח לוֹ הַצְדָקָה בְּאוֹתוֹ

הָאִבּוֹן, לִכְן נֹתֶנֶת לוֹ צְדָקָה בִּיד
אֶחָד לְבָד. וְאַף אֵינָה נֹתֶנֶת לוֹ מִידָּה,
לְפִי שְׁאִינָה יוֹדַעַת אִם יִרְצָה לְקַחַת
צְדָקָה, רַק פּוֹרְשֶׁת לוֹ כִּפְּהָ, וְאִם
יִקְחָנָה יִקְחָנָה, וּמִשְׁמַע שְׁהֶעֱנִי הוּא
אֲצִלָּהּ וְהוּא סְמוּךְ לָהּ.

זרע שמשון המבאד

המעוות מפני הבושה, ונמצא שטרחו בחינם,
וכן המעוות ילך לאיבוד. ורק כשעומד בסמוך
אליה פורשת את כפה אליו, ואם ירצה יקח.

אֲמָנָם לְאִבּוֹן, שֶׁהוּא עֲנִי בִיּוֹתֵר, שֶׁהוּא
תָאב - מִתְאוּרָה לְכָל דָּבָר שִׁיתֵּנוּ לוֹ (רש"י
דברים טו, ד) קִנָּה, הִיא נֹתֶנֶת לוֹ אֶת הַצְדָקָה
בְּשֵׁתֵי יָדַיִם - בִּיד רַחֲבָה וּבְעֵין יִפְהָ קִט.
וּבְנוֹסֶף עַל כֵּךְ, הִיא גַם שׁוֹלַחַת לוֹ אֶת
הַצְדָקָה לְמִקּוֹם רָחוֹק, בְּלֵב בְּטוֹחַ שְׁבוּדָאִי
יִקְחָנָהּ^{קט}, וְלֹא יִסְרֵב לִיקַח הַמַּעֲוֹת מִפְּנֵי
הַבוֹשָׁה, וּטִירַחְתָּהּ לְשִׁלּוֹחַ הַצְדָקָה לֹא תִשׁוּב
רִיקָם, וְלֹא יִלְכוּ הַמַּעֲוֹת לְאִיבֹד מִחֲמַת שֶׁלֹּא
יִקְבֻּלָנָה, דְּלִשׁוֹן שִׁשְׁחָה לְאִבּוֹן, שֶׁהוּא
מִלִּשׁוֹן שְׁלִיחוֹת לְמַרְחָק, מִשְׁמַע שְׁעָדִין לֹא
בָּא הָאִבּוֹן אֲצִלָּהּ, וְהוּא רָחוֹק מִמֶּנָּה. וְאַף
עַל פִּי שֶׁאֵינוֹ נִמְצָא בְּסִמּוֹךְ לָהּ, וְעֵדִיין לֹא
בִּיקֵשׁ מִמֶּנָּה הַצְדָקָה, מִכָּל מִקּוֹם, הִיא
שׁוֹלַחַת לוֹ מִעֲצָמָה צְדָקָה, לְפִי שֶׁהִקְדוּשׁ
בְּרוּךְ הוּא נָתַן בְּלֵבָהּ - בְּדַעְתָּהּ וּבְרַצוֹנָהּ,
לְשִׁלַּח לוֹ הַצְדָקָה בְּאוֹתוֹ הִרְגָּע וּבְאוֹתוֹ

לְעֵנִי הִיא מוֹשִׁיטָה הַצְדָקָה כִּשְׁהוּא בְּסִמּוֹךְ לָהּ,
וּלְאִבּוֹן שׁוֹלַחַת צְדָקָה בְּעֵין יִפְהָ, וְאִפִּילוֹ לְמַרְחָק

אֲצִלָּהּ^{קט} כִּךְ יֵשׁ לְבָאֵר אֶת הַפְּסוּק, שֶׁפִּי
שֶׁהֶעֱנִי אֵין לוֹ בָּלָבָה צְרִיף לְצְדָקָה בְּמֹו
הָאִבּוֹן הַצָּרִיךְ לָהּ בִיּוֹתֵר, לִכְן הָאִשֶּׁת חִילָּה
נֹתֶנֶת לוֹ צְדָקָה בְּכִפְּהָ - בִּיד אֶחָד לְבָד -
בְּנִתְיָנָה מוֹעֲטֶת שְׂבִיד אַחַת, וְאֵינוֹ נִצְרָךְ
לְנִתְיָנָה מְרֻבָּה. וְאַף אֵינָה נֹתֶנֶת לוֹ אֶת
הַצְדָקָה מִיָּד - בְּנִתְיָנָה גְּמוּרָה, בְּהוֹשֲׁטֶת יָדָהּ
לִיתֵן לְתוֹךְ יָדוֹ, פִּי שְׁאִינָה יוֹדַעַת אִם יִרְצָה
לְקַחַת מִמֶּנָּה אֶת הַצְדָקָה^{קט}, רַק הִיא פּוֹרְשֶׁת
- מוֹשִׁיטָה לוֹ אֶת כִּפְּהָ וְהַצְדָקָה בְּתוֹכָהּ, קְרוֹב
אֵלָיו, כְּדִי שִׁיבִין הָעֲנִי שֶׁהִיא הַכִּינָה עֲבוּרוֹ
מַעֲוֹת אוֹ מִזֶּזֶן לְצְדָקָה, וְאִם יִקְחָנָה - וְאִם
יִרְצָה הָעֲנִי לִיקְחָנָה, יִקְחָנָה הוּא מִיָּדָה.
וּמִשְׁמַע מִהִלְשׁוֹן פְּרָשָׁה לְעֵנִי, שֶׁהוּא לִשׁוֹן
הוֹשֲׁטָה אֵלָיו, שֶׁהֶעֱנִי הוּא אֲצִלָּהּ, וְהוּא מִצּוֹי
בְּסִמּוּךְ לָהּ. וְהֵינּוּ שְׂכִינִין שְׁאִין הַדָּבָר וּוְדָאִי
שִׁירְצָה הָעֲנִי לִיקַח הַצְדָקָה, לִכְן אֵינָה שׁוֹלַחַת
אֵלָיו לְמַרְחָק אֶת הַצְדָקָה, שֶׁמָּא יִסְרֵב לְקַחַת

ציונים ומקורות

אומר (ירמיהו יז, ז) 'ברוך הגבר אשר יבטח בה'.
קנח. לשון רש"י, אביון דל מעני, ולשון אביון,
שהוא תאב לכל דבר. קנח. ובוה מיושב למה
בעני נקט 'כפה' שהוא לשון יחיד, ואילו באביון נקט
'ידיה' שהוא לשון רבים. וז"ל האלשיך,
שלאביון התאב לכל דבר, תתן פי שנים מלעני, כי
על כן בעני אמר 'כפה' לשון יחיד, ובאביון נאמר
'ידיה', לשון רבים. ובמדרש אליהו (לבעל השבט
מוסר, דרוש י ד"ה כפה) כתב בשם מפרשים, שלעני
שאינו צריך כל כך, היתה נותנת לו בכף אחת,
ולאביון שתאב לכל, שלחה לו בשתי ידיה, באופן
שהיתה בקיאה בחילוק הצדקה. וראה בהערה לעיל,
דברי הכסף צורף. קס. פירוש, שאילו לעני,

קנח. להבנת המשך דברי רבינו, יש להקדים,
שה'אביון' הוא יותר דל מה'עני', ונקרא 'אביון' על
שם שהוא 'תאב לכל דבר'. על פי רש"י (דברים כד,
יד). וביאור הענין הוא, שה'עני' יש בידו במעוות
הנצרכות למחייתו ליום זה, אלא שאין בידו 'מאמיתים'
וזו, שהוא שיעור המחיה הנצרך לאדם לשנה אחת,
כמבואר בשו"ע (יו"ד סימן רנ"ג ס"א-ב). ואילו ה'אביון'
אין לו אפילו כדי הצורך לאותו היום].
קנח. ראה שו"ע (סימן רנה ס"א), לעולם ירחיק אדם
עצמו מהצדקה ויגלגל עצמו בצער, שלא יצטרך
לבריות. ושם בס"ב, וכל מי שצריך ליטול, ומצער
עצמו ודוחק את השעה, וחי חיי צער כדי שלא יטריח
על הצבור, אינו מת עד שיפרנס אחרים, ועליו הכתוב

זָקֵנִים בָּאִים בְּיָמִים וְכו', בְּשַׁעֲתָא דְקוּדְשָׁא
בְּרִיךְ הוּא רַחִים לִיה לְבַר נֶשׁ, עַד לֹא יִיתִי
דִּינָא לְעֵלְמָא, מְשַׁדֵּר לִיה דּוּרְוָנָא דִּהִהוּא
מִסְכְּנָא, בְּגִין דִּיזְכָּה בִּיה וְיִשְׁתַּזְוֵיב מִדִּינָא,
עכ"ל. דְּשִׁמְעַ מִינָה שְׁהַצְדָּקָה צְרִיכָה
שְׁתַּהֲיָה קֳדָם בֹּא הַדִּין לְעוֹלָם, כִּי אֵין
מִרְצִין לוֹ לְאָדָם בְּשַׁעֲתָא פְּעָסוֹ (אבות פ"ד מ"ח).

הַרְגַּע וּבִאוֹתוֹ הַזְּמַן דְּקָא, בְּדַכְתִּיב (משלי
יא, ד-ו) 'לֹא יוֹעִיל הוּן בְּיוֹם עֲבָרָה וְצַדִּיקָה
תַּצִּיל מִמָּוֶת, צַדִּיקַת תָּמִים תִּישֶׁר דְּרָכּוֹ
וּבְרַשְׁעָתוֹ יִפֹּל רָשָׁע, צַדִּיקַת יִשְׂרָאֵל
תַּצִּילֵם וּבִהְיוֹת בְּגִדִים יִלְכְּדוּ' וכו'.
וְאִיתָא בַּזְהַר (פרשת וירא קד, א), עַל פְּסוּק
(בראשית יח, יא) 'וְאַבְרָהָם וְשָׂרָה

זרע שמשון המבואר

מִסְכְּנָא - הוּא שׁוֹלַח לוֹ כִּמְתַנָּה אֶת אוֹתוֹ
הַעֲנִי, בְּגִין דִּיזְכָּה בִּיה, וְיִשְׁתַּזְוֵיב מִדִּינָא -
כְּדִי שֶׁאִדָּם זֶה יִזְכֶּה עַל יְדוֹ, כְּשִׁיתֵּן לוֹ צַדִּיקָה,
וּבְזִכּוֹת הַצַּדִּיקָה יִנְצַל מִן הַדִּין, עכ"ל, דְּשִׁמְעַ
מִינָה - מִדְּבַר הַזּוֹהַר שֶׁכָּתַב שׁוֹלַח אֵלָיו
אֶת הַעֲנִי קוֹדֵם שִׁיבּוֹא הַדִּין לְעוֹלָם, יֵשׁ
לְלַמּוֹד שְׁהַצְדָּקָה צְרִיכָה שְׁתַּהֲיָה - שְׁתִּינֵת,ן
קֳדָם בֹּא הַדִּין לְעוֹלָם, וְאִזּוֹ הִיא מְגִינָה עַל
הַנּוֹתָנָה, שֶׁלֹּא יִשְׁלֹט עֲלֵיו הַדִּין הַבֹּא אַחֲרֵי
מִכָּן. אֲבָל הַנְּתִינָה בְּשַׁעֲתָא הַדִּין אֵינָה מוֹעִילָה
כָּל כֵּךְ לְהַצִּיל הַנּוֹתָנָה, כִּי אֵין מִרְצִין - אֵין
רְאוּי לִפְעִים לֹא לְצַדִּיק עַל עוֹל שֶׁנַּעֲשֶׂה לוֹ,
בְּשַׁעֲתָא פְּעָסוֹ - לִפִּי שְׁהִרְצִי שֶׁבְּשַׁעֲתָא רִתִּיחַת
הַכַּעַס, אֵינּוּ מוֹעִילִין^{קס} (בְּרֻכּוֹת ז, א; אֲבוֹת פ"ד
מ"ח)^{קס}. וְכֵמוֹ כֵּן, אֵין רְאוּי לִפְעִים אֶת

הַזְּמַן דְּקָא, כְּדִי שֶׁבְּזִכּוֹת הַצַּדִּיקָה תִּינְצַל מִן
הַדִּין, וּכְמוֹ דְּכָתִיב (משלי יא, ד-ו) 'לֹא יוֹעִיל הוּן
בְּיוֹם עֲבָרָה וְצַדִּיקָה תַּצִּיל מִמָּוֶת, צַדִּיקַת
תָּמִים תִּישֶׁר דְּרָכּוֹ וּבְרַשְׁעָתוֹ יִפֹּל רָשָׁע,
צַדִּיקַת יִשְׂרָאֵל תַּצִּילֵם וּבִהְיוֹת בְּגִדִים יִלְכְּדוּ'
וְכו', וְכִפִּי שִׁיתַּבְּאֵרוּ פְּסוּקִים אֵלּוֹ לְהֵלֶךְ בְּסִמּוּךְ.

צַדִּיקָה מְגִינָה עַל נּוֹתָנָה, אִם נִתְּנָה לִפְנֵי בּוֹא מִדַּת הַדִּין
יֵישׁ לְבֹאֵר פְּסוּקִים אֵלּוֹ, עַל פִּי מַה
דְּאִיתָא בַּזְהַר (פרשת וירא קד, א)^{קס}, עַל הַפְּסוּק
(בראשית יח, יא)^{קס} 'וְאַבְרָהָם וְשָׂרָה זָקֵנִים
בָּאִים בְּיָמִים וְכו', בְּשַׁעֲתָא דְקוּדְשָׁא בְּרִיךְ
הוּא רַחִים לִיה לְבַר נֶשׁ - בְּשַׁעֲתָא שֶׁהִקְבִּיחָהּ
אוֹהֵב אֶת הָאָדָם, וְהוּא חִפֵּץ לְהַצִּילוֹ מִן הַדִּין,
אִזּוֹ עַד לֹא יִיתִי דִּינָא לְעוֹלָמָא - עוֹד לִפְנֵי
שֶׁבֹא דִין לְעוֹלָם, מְשַׁדֵּר לִיה דּוּרְוָנָא דִּהִהוּא

ציונים ומקורות

לִהְיוֹת רְשִׁימוֹ נִהְיָה שִׁחִית יוֹהֵר בּוֹ מִלְהוּזִיק, וְכִשּׁוֹקֵף
אֶת עֵינָיו, וְרוֹאֶה אֶת הַחוּט שֶׁל חֹסֶד, עַל יְדֵי זֶה
מִסְתַּלֵּק מִמֶּנּוּ, וְנִזְהָר בּוֹ מִלְהוּזִיק, וְכִדִּין אֶסְתַּלֵּק מִנֶּה
וְאִזְדַּהֵר בִּיה, בְּגִינֵי כֵךְ אֶקִּידִים לִיה קוּדְשָׁא בְּרִיךְ הוּא
בְּמַה דִּיזִכִּי נִלְכֵן הַקִּדִּים לוֹ הַקְּבִיחָה אִיזוֹהַ זְכוֹת, שִׁיזְכֶּה
בּוֹ כְּדִי לְהַנְצִל עַל יְדוֹ מִן הַדִּין. קִסב. לִשּׁוֹן
הַפְּסוּק, 'וְאַבְרָהָם וְשָׂרָה זָקֵנִים בָּאִים בְּיָמִים וְכו'
לְהִיּוֹת לְשָׂרָה אֶרֶץ פְּנָשִׁים. קִסג. עַל פִּי רִשִּׁי
(שם). וְרַבִּינוּ יוֹנָה (שם) פִּירֵשׁ, שֶׁאֲדַרְבֵּה הִרְצִי שֶׁשַׁעֲתָא
הַכַּעַס גּוֹרֵם שִׁתְּגַבֵּר עֲלָיו הַכַּעַס בְּיוֹתֵר.
קִסד. לִשּׁוֹן הַגִּמְרָא, אִמֵּר רַבִּי יוֹחָנָן מִשּׁוּם רַבִּי יוֹסִי,
מִנֵּין שְׁאֵין מִרְצִין לוֹ לְאָדָם בְּשַׁעֲתָא כַּעֲסוֹ, דְּכָתִיב
(שְׁמוֹת לג, יד) 'פָּנֵי יִלְכוּ וְהִנַּחְתִּי לָךְ', אִמֵּר לוֹ הַקּוּדְשׁ
בְּרוּךְ הוּא לְמַשֶּׁה, הִמָּתֵן לִי עַד שֶׁיַּעֲבִרוּ פָּנִים שֶׁל זַעַם,
וְאִנִּי לֹךְ. וּבִאֲבוֹת (פ"ד מ"ח) שְׁנִינוּ, רַבִּי שְׁמַעוֹן בֶּן
אֱלֵעָזָר אוֹמֵר, אֵל תִּרְצֶה אֶת חֲבִירְךָ בְּשַׁעֲתָא כַּעֲסוֹ, וְאֵל
תִּנְחַמְנוּ בְּשַׁעֲתָא שֶׁמָּתוֹ מוֹטֵל לִפְנָיו, וְאֵל תִּשְׁאֵל לוֹ

הִיא רַק מוֹשִׁיטָה לוֹ אֶת יְדוֹ, לִפִּי שְׁאֵינָה בְּטוּחָה
שִׁירְצָה לְקַחַת צַדִּיקָה, וְכֵמוֹ שֶׁהִתְבָּאֵר לְעִיל. אֲבָל
לְאִבְיוֹן, הִיא מִמַּשׁ שׁוֹלַחַת לוֹ אֶת הַצַּדִּיקָה, וְהִיא
בְּטוּחָה שִׁקְתָּנָה, כִּיּוֹן שֶׁהוּא תַּאֲב לְכָל דְּבַר. וְכוּה
מִבּוֹאֵר הַטֵּעַם שֶׁל שִׁינוֹי הַלְשׁוֹן בֵּין 'פִּרְשָׁה' לְשִׁלְחָה'.
קִסא. לִשּׁוֹן הַזּוֹהַר, דְּתִנְיִן, בְּשַׁעֲתָא דְקוּדְשָׁא בְּרִיךְ
הוּא רַחִים לִיה לְבַר נֶשׁ, מְשַׁדֵּר לִיה דּוּרְוָנָא [בְּשַׁעֲתָא
שֶׁהִקְבִּיחָהּ אוֹהֵב אֶת הָאָדָם, הוּא שׁוֹלַח לוֹ דּוּרוֹן -
מִתְּנָה], וְמֵאֵין אִיהוּ, מִסְכְּנָא [וְיֵמִי הוּא הַדּוּרוֹן, הוּא
הַעֲנִי], בְּגִין דִּיזִכִּי בִּיה [כְּדִי שִׁיזְכֶּה עַל יְדוֹ, עַל יְדֵי
שִׁיתֵּן לוֹ צַדִּיקָה], וְכִיּוֹן דּוֹכִי בִּיה [וְכִיּוֹן שִׁיזְכֶּה בּוֹ, עַל
יְדֵי שֶׁנָּתַן לוֹ צַדִּיקָה], אִיהוּ אִמְשִׁיךְ עֲלֵיהּ חֹד חוּטָא
דְּחֹסֶד, דְּאִתְמַשְׁךְ מִסְטֵר יִמִּינָא [הוּא מִמְּשִׁיךְ עֲלָיו חוּט
שֶׁל חֹסֶד, הַנִּמְשָׁךְ מִצַּד יְמִין], וּפְרִישׁ אִרְשִׁיחָה וְרִשִּׁים
לִיה [וּפְרוּרֵשׁ אוֹתוֹ עַל רֹאשׁוֹ, וְרוּשֵׁם אוֹתוֹ], בְּגִין דְּכִי
יִיתִי דִּינָא לְעֵלְמָא [כְּדִי שֶׁעַל יְדֵי זֶה, כְּשִׁיבּוֹא דִין
לְעוֹלָם], הִהוּא מִחְבֵּלָא יִזְדַּהֵר בִּיה, וְזִקִּיף עֵינָיו וְחִמָּא

וְזָהוּ 'לֹא יוֹעִיל הוּן בְּיוֹם עֲבָרָה', שְׁאֵף אִם יִתְנֶנּוּ לְצַדָּקָה, לֹא יוֹעִיל לוֹ. אֲמָנָם ה'צִדָּקָה' הַעֲשׂוּיָה מִקֶּדֶם הִיא 'תַּצִּיל מִמּוֹת'. 'צִדָּקַת תָּמִים' מִי שֶׁהוּא רָגִיל לַעֲשׂוֹת

צִדָּקָה, 'תִּישָׁר דְּרָכּוֹ' שִׁיזְדַּמֵּן לוֹ הַעֲנִי קֶדֶם הַדִּין. אֲמָנָם 'הִרְשָׁע יִפֹּל בְּרִשְׁעָתוֹ', שְׁלֹא תוֹדֶמֶן לוֹ מִצָּוָה זוֹ כְּדִי לִזְכּוֹת בָּהּ, וְזֶהוּ נְמִי צִדָּקַת יִשְׂרָאֵל תַּצִּיל' וְכו'.

זרע שמשון המבאד

הקב"ה בשעת הדין, אלא יש לפייסו לפני שבא הדין^{קס}.

הרגיל לתת צדקה, מזמינים לו עני לפני ביאת הדין כדי שינצל וְזֶהוּ פִּירוּשׁ הַפֶּסֶק הַנִּלְ, 'לֹא יוֹעִיל הוּן בְּיוֹם עֲבָרָה וְצִדָּקָה תַּצִּיל מִמּוֹת', שֶׁלִּכְאוּרָה יֵשׁ לַהֲקִשּׁוֹת, שֶׁהַפֶּסֶק סוֹתֵר אֶת עֲצָמוֹ, שֶׁמִּתְחִילָה אָמַר שֶׁהָהוּן אֵינוֹ מוֹעִיל 'בְּיוֹם עֲבָרָה' - בְּיוֹם שֶׁבֹא בּוֹ כַּעַס מֵאֵת הַקֶּב"ה, וּמִשְׁמַע שְׁאֵף אִם יִתֵּן הוֹנוֹ לְצַדָּקָה לֹא יִצִּילֵנוּ^{קס}, וּלְבִסּוּף אָמַר שֶׁהַצִּדָּקָה מִצִּילָהּ מֵהַמּוֹת. אֲלֵא כֵךְ הוּא פִּירוּשׁ הַפֶּסֶק, שְׁאֵף אִם יִתְנֶנּוּ לַה' הוּן' שְׁלֹו לְצִדָּקָה, בְּיוֹם עֲבָרָה, כִּשְׁכַּבְר חַל הַכַּעַס שֶׁל הַקֶּב"ה^{קס}, 'לֹא יוֹעִיל' לֹא הַצִּדָּקָה לְבַטֵּל אֶת הַכַּעַס. אֲמָנָם ה'צִדָּקָה' הַעֲשׂוּיָה - שֶׁכַּבֵּר נִיתְּנָה לַעֲנִי, מִקֶּדֶם שֶׁבֹא הַכַּעַס, הִיא 'תַּצִּיל מִמּוֹת'.

ועל דרך זו יתפרש גם הפסוק הבא 'צִדָּקַת תָּמִים תִּישָׁר דְּרָכּוֹ וּבְרִשְׁעָתוֹ יִפֹּל רִשָּׁע', וְלִכְאוּרָה יֵשׁ לְדַקֵּק, מִדּוּעַ דּוּקָא הַצִּדָּקָה שְׁעוֹשָׂה הַתָּמִים תּוֹעִיל לוֹ, וְלִרְשָׁע

לא תועיל הצדקה אשר יעשה. ויש לבאר כוונת הפסוק, 'צִדָּקַת תָּמִים' - מִי שֶׁהוּא 'תָּמִים' דִּהֵינּוּ שִׁמְקִיִּים הַמַּצּוּוֹת תָּמִיד בְּשִׁלְמוֹת, וּמִמִּילָא רָגִיל לַעֲשׂוֹת צִדָּקָה אִף קוֹדֵם שֶׁתְּבוֹא שַׁעַת דִּין, הַצִּדָּקָה הֵחֵיָא 'תִּישָׁר דְּרָכּוֹ', תּוֹלִיךְ אוֹתוֹ בְּדֶרֶךְ הַיִּשָּׁר לְטוֹב לֹא^{קס}, כְּלוּמֹר, בְּזִכּוֹת צִדְקוֹתָיו וְשֶׁהוּא רָגִיל לַעֲשׂוֹת צִדָּקָה בְּכָל שַׁעַה, וְלֹא רַק מִפְּנֵי שְׂרׁוּאָה שֶׁבֹא דִין לַעֲלוֹם, יִזְכֶּה שִׁיזְדַּמֵּן לֹא הַעֲנִי - לְתֵת לוֹ צִדָּקָה, קֶדֶם שֶׁבֹא הַדִּין לַעֲלוֹם, כְּדִי שִׁינְצֵל בְּזִכּוֹתָה. אֲמָנָם 'וּבְרִשְׁעָתוֹ יִפֹּל רִשָּׁע', כְּלוּמֹר, 'הִרְשָׁע יִפֹּל בְּרִשְׁעָתוֹ' - וְלֹא יוֹכֵל לְהִינְצֵל עַל יְדֵי הַצִּדָּקָה כְּשִׁיבּוֹא הַדִּין, שֶׁמִּשּׁוּם רִשְׁעוֹ שְׂאִינוֹ רָגִיל לַעֲשׂוֹת מַצּוּוֹת וְצִדָּקָה תָּמִיד, יְבוֹא עָלָיו הָעוֹנֶשׁ עַל כָּל מַעֲשָׂיו הָרָעִים, עַל יְדֵי הַדִּין שֶׁבֹא עֵתָהּ, כִּיּוֹן שֶׁלֹא תִזְדַּמֵּן לֹא מִצָּוָה זוֹ שֶׁל צִדָּקָה לַפְּנֵי שַׁעַת הַדִּין, כְּדִי לִזְכּוֹת בָּהּ, שִׁינְצֵל מִן הַדִּין.

וְזֶהוּ נְמִי הַפִּירוּשׁ שֶׁל הַפֶּסֶק הַבֵּא, 'צִדָּקַת יִשְׂרָאֵל תַּצִּיל' וּבִהְיוֹת בְּגָדִים יִלְכְּדוּ,

ציונים ומקורות

יועיל הון', היינו הונו של האדם, ואין הפסוק מדבר מההון שניתן לצדקה, מדברי רבינו מבואר שפירש את הפסוק, שלפעמים אף ההון שניתן לצדקה, אינו מועיל לו. ובפירושו הה"ף (על עין יעקב כ"ב, א ד"ה אמר) כתב וזה לשונו, דרבי יוחנן הוקשה בשני כתובים אלו, כיון שאמר שלמה ע"ה שלא יועיל הון ביום עברה דמשמע אפילו הון צדק ומישרים, איך אמר הוא בעצמו לא יועילו אוצרות רשע שנראה שאוצרות רשע ועולה לא יועילו, הא אוצרות יושר יועיל, ואם כן קשיא ידידה אדידיה. ועיין שם באורך בביאור הכתובים. קסז. שדקדוק לשון הפסוק משמע ש'ביום עברה' שכבר בא הכעס, עדיין ההון 'שלו', כלומר שעדיין לא נתנו לעני, ומבאר רבנו, שאכן מחמת כן אין מועיל לו, מכיון שכבר בא הדין. אולם אם בעת הדין כבר נעשה צדקה, אזי מועלת ומצלת מהמות. קסח. ע"פ מצודת דוד.

בשעת נדור, ואל תשתדל לראותו בשעת קלקלתו. קסח. שהרי בענין זה שוה כעס המקום לכעס בני אדם, שהרי המקור לכך שאין לרצות את האדם בשעת כעסו, הוא ממה שהקב"ה אמר למשה, אחרי חטא העגל, שלא ירצהו בשעת הזעם, כמו שאמר בגמרא, והובא בהערה לעיל בסמוך. רבינו מחדש, שאף שבפשטות מה שאין מרצין לאדם בשעת כעסו, והוא הדין כלפי הקב"ה, פירושו הוא שיש להמתין עד שתעבור שעת תגבורת הכעס, ורק אז לרצות את הכועס. מכל מקום נכלל בזה גם כן, שיש לרצות אותו עוד לפני הגעת שעת הכעס, כגון על ידי נתינת צדקה לפני שמגיעה זמן הדין. והשוה לדברי רבינו, את דברי הגמרא (שבת לב, א), אמר רב יצחק בריה דרב יהודה, לעולם יבקש אדם רחמים שלא יחלה, שאם יחלה אומרים לו, הבא זכות והפטור. קסו. רוב המפרשים פירשו שלא

בשביל זה מצוה גוררת מצוה (אבות פ"ד מ"ב), שהקדוש ברוך הוא יזמן לה בדתה לשלח לאביון עד דלא ייתי דינא לעלמא, שהרי האביון הוא בודאי מצוה, וצדקה ראויה היא לקבל עליה שָׁכר.

זרע שמשון המבאר

ושלל להשיבו ריקם מחמת הספק - ואינה נמנעת מליתן לו כלום שמא אינו עניקטא, ובשביל זה, מצוה גוררת מצוה, ושכר מצוה מצוה - המקיים מצוה קלה, מצוה זו מסייעתו לקיים מצוה אחרת שהיא חמורה יותר קטב (אבות פ"ד מ"ב) קטב, ולכן יודיה שלחה לאביון, והיינו שהקדוש ברוך הוא יזמן לה בדתה, שישלח אף למרחק, צדקה לאביון שהוא דל מאד, עד דלא ייתי דינא לעלמא - לפני שתבוא שעת דין לעולם, כדי שבזכות זה תימלט מן הדין, שהרי האביון הוא בודאי מצוה - כיון שהוא עני ביותר, הרי הוא בוודאי צריך את הצדקה, ואין הנתנה מחמת ספק כיון שהדבר ודאי שאינו רמאי, וצדקה ראויה היא לקבל עליה שָׁכר, ולהנצל בזכותה מן הדינים הבאים לעולם קטב.

והכא נמי אמר הכתוב הואיל ש'כפה פרשה', שנותנת לכל עני אף על פי שיש להסתפק בו שהוא רמאי, ומחמרת על עצמה לתן לו איזה דבר, ושלל להשיבו ריקם מחמת הספק.

שהזכות של הצדקה שהצדיקים רגילים תמיד לעשות, תעמוד להם, שיזכו לעשות צדקה הגונה גם לפני בא שעת הדין. אבל 'ובנות בגדים ילכדו', כלומר, בשברקסט שהכינו הבוגדים לזולתם, שלא הורגלו לתת צדקה לעניים, ילכדו הם בעצמם בה, שכשיצטרכו לזכותה של הצדקה, כדי להנצל מן הדין, לא יועיל להם לפי שלא קיימו אותה קודם בוא הדין.

הנותן לספק עני, זוכה לתת לודאי אביון, ולהנצל בזכותו והכא נמי, אמר הכתוב כאן, אצל ה'אשת חיל', שהיאיל ש'כפה פרשה לעני', שנותנת צדקה לכל עני שבא אליה, אף על פי שיש להסתפק בו שמא הוא רמאי - שאינו עני אלא שמרמה את הבריות, ועושה עצמו כאילו הוא עניקטא, ומחמרת על עצמה לתן לו איזה דבר - לכל הפחות מעט צדקה,

ציונים ומקורות

מדברי רבנו כאן, נראה שמבאר הפסוק בענין השכר של מקיים מצוה אחת. קטב. לשון המשנה, בן עזאי אומר, הוי רץ למצוה קלה כבחמורה, ובורח מן העבירה, שמצוה גוררת מצוה, ועבירה גוררת עבירה, ששכר מצוה מצוה, ושכר עבירה עבירה. קטב. פירוש, שמה ש'כפה פרשה לעני' הסמוך אצלה, אינו די להציל אותה מן הדין, לפי שאינו כל כך נצרך, וגם שמא הוא רמאי ואינו נצרך כלל. אבל מכל מקום, בזכות הצדקה שעושה תמיד עם העני מספק, תזכה לעשות צדקה עם ודאי אביון שהוא נצרך ביותר, ואף שהוא אינו עומד סמוך לה ואינה רואה אותו, הקב"ה יתן בלבה לשלוח אליו, ובזכות צדקה זו האחרונה, תינצל מן הדין. וזוה מיושב מה שפתח הפסוק ב'עני', שעל ידי הצדקה שתיתן לו, תזכה 'לשלוח' גם לאביון שהוא ודאי נצרך, שהנתינה לו היא צדקה הגדולה ביותר, ותזכה בכך אף כשהוא מרוחק. הושה לדברי רבינו, את

קטב. הוות, הוא לשון שבירה. קטב. ראה בכתובות (סח, א) היינו דאמר רבי אלעזר, בואו ונחזיק טובה לרמאין, שאלמלא הן היינו חוטאין בכל יום, שנאמר (דברים טו, ט) 'וקרא עליך אל ה' והיה בך חטא'. קטב. ראה רמב"ם (הלכות מתנות עניים פ"ז ה"ז), עני המחזר על הפתחים, אין נזקקין לו למתנה מרובה, אבל נותנין לו מתנה מועטת, ואסור להחזיר את העני ששאל ריקם, ואפילו אתה נותן לו גרוגרת אחת, שנאמר (תהלים עד, כא) 'אל ישוב דך נכלם'. קטב. רש"י פירש, הוי רץ למצוה קלה, שמתוך כך תבא לידך מצוה חמורה, לפי שמצוה גוררת מצוה. וראה רבינו יונה ורע"ב שם, שזה כולל שני דברים, האחד מצד ההרגל, שכיון שמקיים מצוה אחת, נמשך טבעו לקיום המצות, וזה מה ששינוי מצוה גוררת מצוה. והשני מצד השכר, שבשכר קיום מצוה אחת, יזמן לו הקב"ה לקיים מצוות אחרות, וזה מה ששינוי ששכר מצוה מצוה.

תנועת ידים, אמנם לאביון שאדרבא הוא צריך לכל הפניות, שולחת לו ידיה, שמגביהתן כדי שיראו האנשים וילמדו ממנה ליתן לו מתנות וצדקה.

ועוד יש לומר, שלעני שאינו כל כך מצרך, פורשת לו כפה בסתר ובהצנע, ואינה מגביהת ידיה וזרועותיה כלל, כדי שלא יתבייש אם יראו אחרים

זרע שמשון המבאר

צדקה, שהרי אין לו צורך שתיודע עניותו לאחרים קשה.

לאביון נותנת בגלוי, כדי שילמדו ממנה כל הרואים

אמנם לאביון - שהוא עני מאד, ותאב לכל דבר, שאדרבא הוא צריך צסיוע של כל הפניות - שגם שאר אנשים יתנו לו צדקה, ונוח לו שיראו אחרים את נתינתה ויתעוררו גם הם ליתן לו צדקה, האשת חיל' שולחת לו ידיה, כלומר, שמגביהתן לידיה וזרועותיה בגלוי, בשעה שנותנת לו הצדקה קט, כדי שיראו האנשים, שהיא נותנת לו צדקה, ויבינו שהוא אביון, וילמדו ממנה ליתן לו מתנות וצדקה קט.

ועוד יש לומר, שהחילוק בין כפה פרשה לעני, לבין ידיה שולחת לאביון הוא, שלעני שאינו כל כך מצרך - שאינו נצרך כל כך לצדקה, ואינו זקוק לכך שהרבה אנשים יתנו לו צדקה, האשת חיל' פורשת לו כפה - כף ידה בלבד, בסתר ובהצנע, ואינה מגביהת ידיה וזרועותיה אליו כלל - שרק פותחת את ידה אליו והוא יקח מתוכה, כדי שלא יתבייש העני, אם יראו אחרים את תנועת הידים שלה, ויבינו שהוא מקבל ממנה

ציונים ומקורות

ונחלה, והרי זה כאילו לא נתן לו כלום. קעז. ויתבאר היטב על פי מה שמבואר בערכין (נט, ב), שמשמעות 'יד' בלשונה של תורה, הוא עד הקיבורת (מקום הנחת תפילין, למעלה מן האצילים). ועל כן, אצל אביון כתוב 'ידיה שלחה' לומר שהגביהה עבירו את כל 'ידיה', דהיינו גם הזרוע, כדי לפרסם לאחרים שיתנו לו. אבל בעני שאינו נצרך כל כך, הושיטה לו רק את 'כפה' דהיינו כף ידה, כדי שלא יתגלה הדבר ולא יתבייש, כנ"ל. קעז. מדברי רבינו יש ללמוד, שאף על פי שאסור ליתן צדקה לעני בפרהסיא כנ"ל, מכל מקום לאביון מותר. נויש להתבונן אם עיקר ההיתר הוא לפי שהאביון הורגל לבושת (ראה ב"מ קיא, ב ורש"י ד"ה אבל), או שמא הותר רק באופן שזה לטובתו שיועיל שגם אחרים יתנו לו, ויתכן שאף האביון רוצה שיעשו עמו כן. וראה מעיל צדקה (סימן תתמו) שכתב סברא להיפך, שכשנותן בפרהסיא הוא שופך דם המקבל, וגם גורם לו רעה, שכיין שראו אחרים שנתן לו, אין משימים על לב לתת לו, והרי אין די לו בצדקה שנתן לו. אולם ראה עוד במעיל צדקה (סימן אלף תרעו) שאם נותן הצדקה בפרהסיא כדי שיראו אחרים וילמדו לעשות, אין מאבד זכותו מחמת הנתינה בפרהסיא.

דברי הגמרא (ב"ב ט, ב), ואמר רבי יצחק, מאי דכתיב (משלי כא, כא) 'רודף צדקה וחסד ימצא חיים צדקה וכבוד', משום דרודף צדקה ימצא צדקה, אלא לומר לך, כל הרודף אחר צדקה, הקדוש ברוך הוא ממציא לו מעות, ועושה בהן צדקה, רב נחמן בר יצחק אמר, הקדוש ברוך הוא ממציא לו בני אדם המהוגנים לעשות להן צדקה, כדי לקבל עליהם שכר. לאפוקי מאי, לאפוקי מדדרש רבה, דדרש רבה, מאי דכתיב (ירמיהו יח, כג) 'ויהיו מוכשלים לפניך בעת אפך עשה בהם', אמר ירמיה לפני הקדוש ברוך הוא, רבוננו של עולם, [אפילו] בשעה שכופין את יצרן ומבקשין לעשות צדקה לפניך, הכשילים בבני אדם שאינן מהוגנים, כדי שלא יקבלו עליהן שכר. קעה. בגמרא (תגינה ה, א) דרשו הפוסק (קהלת יב, יד) 'אם טוב ואם רע' נדמשמע, אף על הטובה מבואר במשפט, זה הנותן צדקה לעני בפרהסיא. שרבי ינאי ראה אדם אחד שנתן צדקה לעני בפרהסיא, אמר לו, עדיף היה אילו לא היית נותן לו, ממה שעכשיו נתת לו בפרהסיא וביישתו. וכן כתב הטור (יו"ד סימן רמט), ויתננה לו בסתר, כדי שלא יתבייש. וראה במעיל צדקה (סימן אלף תרנ) שצדקה הניתנת בפרהסיא אינה מצלת מן הגיהנום, כיון ששפך את דמו בקרבו

ב

מִאֲהַ וְעֶשְׂרִים שָׁנָה אָנֹכִי הַיּוֹם' (דברים לא, ב), 'וַיֹּאמֶר אֲלֵהֶם בֶּן מֵאָה וְעֶשְׂרִים שָׁנָה אָנֹכִי הַיּוֹם', 'שְׁהִי אִין תִּלְמוּד לֹמֶר - לא היה צריך לכתוב 'הַיּוֹם', שגם אם היה אומר רק 'בן מאה ועשרים שנה אנוכי', היה מובן שכוונתו להיום שבו דיבר משה לישראל, ומה תִּלְמוּד לֹמֶר - ואם כן, למה כתוב בפסוק 'הַיּוֹם'?, אלא בא ללמדנו, שכן התכוין משה לומר לישראל, 'הַיּוֹם' מִלְּאֵו - נשלמו ימי וּשְׁנוֹתַי, שביום זה בשנה [זו] אדר[ן] נולדתי, וביום זה עצמו אמות. ודבר זה בא לְלַמֶּדְךָ, שֶׁהַקְדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא מְשַׁלֵּם שְׁנוֹתֵיהֶם שֶׁל צְדִיקִים, מִיּוֹם לְיוֹם, וּמִחֲדָשׁ לְחֲדָשׁ. נולדו.

מִדְרָשׁ (ב"ר נח, א) 'וַיְהִי חַיֵּי שָׁרָה' (בראשית כג, א), הָדָא הוּא דְכְּתִיב (תהלים לו, יח) 'יִוְדַע ה' יָמֵי תְּמִימִים', כָּשֶׁם שֶׁהֵם 'תְּמִימִים', כִּךְ שְׁנוֹתֵיהֶם 'תְּמִימִים', ע"כ"ל. בְּהֵיחָא דְפֶרֶק קָמָא דְסוּטָה (יג, ב), 'וַיֹּאמֶר אֲלֵהֶם בֶּן

זרע שמשון המבואר

ב

הקב"ה מוסיף ימים לצדיקים כנגד שנת החמה וגם חודש העיבור

משה רבינו לבני ישראל ביום פטירתו (דברים לא, ב)¹, 'וַיֹּאמֶר אֲלֵהֶם בֶּן מֵאָה וְעֶשְׂרִים שָׁנָה אָנֹכִי הַיּוֹם', 'שְׁהִי אִין תִּלְמוּד לֹמֶר - לא היה צריך לכתוב 'הַיּוֹם', שגם אם היה אומר רק 'בן מאה ועשרים שנה אנוכי', היה מובן שכוונתו להיום שבו דיבר משה לישראל, ומה תִּלְמוּד לֹמֶר - ואם כן, למה כתוב בפסוק 'הַיּוֹם'?, אלא בא ללמדנו, שכן התכוין משה לומר לישראל, 'הַיּוֹם' מִלְּאֵו - נשלמו ימי וּשְׁנוֹתַי, שביום זה בשנה [זו] אדר[ן] נולדתי, וביום זה עצמו אמות. ודבר זה בא לְלַמֶּדְךָ, שֶׁהַקְדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא מְשַׁלֵּם שְׁנוֹתֵיהֶם שֶׁל צְדִיקִים, מִיּוֹם לְיוֹם, וּמִחֲדָשׁ לְחֲדָשׁ - שהם מתים באותו יום בחודש שבו נולדו.

ביאור כוונת המדרש, שהקב"ה ממלא שנות הצדיקים אמרו במִדְרָשׁ (ב"ר נח, א)² על הפסוק (בראשית כג, א)³ 'וַיְהִי חַיֵּי שָׁרָה', הָדָא הוּא דְכְּתִיב (תהלים לו, יח)⁴ 'יִוְדַע ה' יָמֵי תְּמִימִים', כָּשֶׁם שֶׁהַצְדִּיקִים הֵם 'תְּמִימִים' - שלמים בעבודת ה', ואין בהם חטא ופגם, כִּךְ שְׁנוֹתֵיהֶם 'תְּמִימִים' - הקב"ה ממלא את שנות חייהם⁵, עכ"ל.

וביאור דברי המדרש 'כך שנותיהם תמימים' הוא, שהקב"ה ממלא את שנותיהם של הצדיקים, שיחיו שנים שלמות מיום ליום, ולכן הם מתים באותו יום בחודש שבו נולדו⁶, וּבְהֵיחָא - וכמו שאמרו בגמרא דְפֶרֶק קָמָא דְסוּטָה (יג, ב)⁷ על הפסוק שאמר

ציונים ומקורות

יעקב (בפרשתינו) ושפת אמת (ר"ה יא, א ד"ה מ"ד) שפירשו כוונת המדרש להשלמת שנות הצדיקים. אמנם בגור אריה (בפרשתינו) פירש, 'כך שנותיהם תמימים', דהיינו בת כ' כבת ז' לנוי, ובת ק' כבת כ' לחטא, ורוצה לומר, כי שנותיהם תמימים ואין חילוק בהם. 1. לשון הגמרא, 'ויאמר אליהם בן מאה ועשרים שנה אנוכי היום', שאין תלמוד לומר 'היום', היום מלאו ימי ושנותי, ללמדך שהקב"ה משלים שנותיהם של צדיקים, מיום ליום, ומחודש לחודש, דכתיב (שמות כג, כו) 'את מספר ימין אמלא'. 2. לשון הפסוק, 'וַיֹּאמֶר אֲלֵהֶם בֶּן מֵאָה וְעֶשְׂרִים שָׁנָה אָנֹכִי הַיּוֹם' לא אוכל עוד לצאת ולבוא וזה אָמַר אֵלֵי לֹא תַעֲבֹר אֶת הַיַּרְדֵּן הַזֶּה'. 3. כך היא גירסת העין יעקב. וראה עיון יעקב וענף יוסף (ד"ה שאין)

א. לשון המדרש, 'וַיְהִי חַיֵּי שָׁרָה מֵאָה שָׁנָה', 'יודע ה' ימי תמימים ונחלתם לעולם תהיה', כשם שהן תמימים, כך שנותם תמימים. 2. לשון הפסוק, 'וַיְהִי חַיֵּי שָׁרָה מֵאָה שָׁנָה וְעֶשְׂרִים שָׁנָה וְשִׁבְעָה יָשָׁנִים שְׁנֵי חַיֵּי שָׁרָה'. 3. לשון הפסוק, 'יִוְדַע ה' יָמֵי תְּמִימִים וְנַחֲלָתָם לְעוֹלָם תְּהִיָּה'. 4. נראה שהמדרש מבאר 'יודע ה' ימי תמימים', שהקב"ה מכיר את מעשי ימיהם של התמימים, ועל כן הוא מכיר ומשגיח עליהם להאריך ימיהם [עיון רש"י ורד"ק (שם)]. וראה יפה תואר השלם, שהוקשה למדרש הלשון 'יודע', והלשון 'תמימים' ולא כתוב 'צדיקים'. 5. ראה יפה תואר השלם, שפירש דברי המדרש על פי דברי הגמרא בסוטה, שהקב"ה משלים שנות הצדיקים, ובאופן אחר. וראה נחלת

קָרָא דְּכָתִיב (ויקרא כה, ל) 'עַד מְלֹאֵת לוֹ שָׁנָה תְּמִימָה', דְּרַבִּי סָבַר, בֵּין שָׁנָה פְּשׁוּטָה בֵּין שָׁנָה מְעַבְרַת מוֹנָה שִׁס"ה יוֹם. וְחֻכְמִים סוֹבְרִים, דְּבִשְׁנָה פְּשׁוּטָה נִחְלָט הַבֵּית לְסוֹף י"ב חֹדֶשׁ מִיּוֹם לְיוֹם, דְּהִינּוּ שֶׁנ"ד יוֹם. וּבְמַעֲבַרְת נּוֹתָנִים לוֹ כָּל חֹדֶשׁ הָעֲבוּר, ע"ל.

וְקָשָׁה, דְּהָא רַבִּם שָׁל צְדִיקִים וְחֹסִידִים לֹא מָתוּ בְיוֹם לְדָתָם, וְלָמָּה לֹא הִשְׁלִים לָהֶם. וַיֵּשׁ לְדַקְדָּק הַלְשׁוֹן שָׁל 'מִיּוֹם לְיוֹם' וּמִחֹדֶשׁ לְחֹדֶשׁ.

וְאִיתָא בְּפֶרֶק ט' דְּעֶרְכִין (לא, ב), פְּלוּגְתָא בֵּין רַבִּי וְרַבִּנָּן בְּהָא

זרע שְׁמִשׁוֹן הַמְּבֹאֵר

קָרָא - הַפְּסוּק, דְּכָתִיב בְּדִין מוֹכֵר בֵּית בַּעֲרֵי חוּמָה^א 'עַד מְלֹאֵת לוֹ שָׁנָה תְּמִימָה' (ויקרא כה, ל), דְּרַבִּי סָבַר, שִׁמְמָה שִׁכְתוּב 'שָׁנָה תְּמִימָה' - שָׁנָה שְׁלִימָה, נִלְמַד, שְׁנוּתִינִים לְמוֹכֵר שְׁנַת הַחֻמָּה, שֶׁהִיא יִתִּירָה י"א יוֹם עַל שְׁנַת לְבָנָה פְּשׁוּטָה^ב, וְלִכְּנָן, בֵּין בִּשְׁנָה פְּשׁוּטָה - שָׁנָה בִּת י"ב חֹדֶשִׁים, וּבֵין בִּשְׁנָה מְעַבְרַת - בִּת י"ג חֹדֶשִׁים, הַמוֹכֵר מוֹנָה שִׁס"ה יוֹם מִיּוֹם הַמְּכִירָה, כִּמְנִין יָמוֹת שְׁנַת הַחֻמָּה, וְעַד שִׁיעֲבֹר שִׁס"ה יָמִים, יִכּוֹל הַמוֹכֵר לְפָדוֹת אֶת בֵּיתוֹ מִיַּד הַלּוֹקָח. וְחֻכְמִים סוֹבְרִים, דְּבִשְׁנָה פְּשׁוּטָה, כִּבְר נִחְלָט הַבֵּית לְלוֹקָח, לְסוֹף י"ב חֹדֶשׁ - חֹדֶשִׁי הַלְבָּנָה, מִיּוֹם לְיוֹם, דְּהִינּוּ שֶׁנ"ד יוֹם מִיּוֹם הַמְּכִירָה^ט, וְאִין מוֹסִיפִים לְמוֹכֵר, אֶת הִיא יוֹם, שְׁשַׁנַּת הַחֻמָּה מְרוּבָה

דְּקָדוּק מִמָּה שֶׁהִרְבָּה צְדִיקִים אִינִים מוֹתִים בְּיוֹם לִידָתָם

וְקָשָׁה - יֵשׁ לְהַקְשׁוֹת עַל דְּבָרֵי הַגְּמָרָא, דְּהָא רַבִּם שָׁל צְדִיקִים וְחֹסִידִים שְׁחִיו בְּעוֹלָם, לֹא מָתוּ בְיוֹם לְדָתָם, אִלָּא בְיוֹם אַחֵר, וְלָמָּה לֹא הִשְׁלִים לָהֶם הַקְּב"ה אֶת שְׁנוּתֵיהֶם. וְעוֹד קָשָׁה, שֶׁשֶּׁ לְדַקְדָּק הַלְשׁוֹן הַכּפּוּל, שָׁל 'מִיּוֹם לְיוֹם' וּמִחֹדֶשׁ לְחֹדֶשׁ, שֶׁנִּקְטָה הַגְּמָרָא, שֶׁהִיא דִּי שִׁיאֵמֵר 'מִיּוֹם לְיוֹם' שֶׁהִיא בְּכָלל זֶה גַּם 'מִחֹדֶשׁ לְחֹדֶשׁ'.

בְּמִכִּירַת בֵּית בַּעֲרֵי חוּמָה, לְרַבִּי מוֹסִיפִים י"א יוֹם,

לְחֻכְמִים מוֹסִיפִים אֶת חוֹדֶשׁ הָעֲבוּר

וַיֵּשׁ לְתַרְץ, בְּהַקְדָּם מָה דְּאִיתָא בְּבֵרִיתָא בְּפֶרֶק ט' דְּעֶרְכִין (לא, ב), פְּלוּגְתָא - מַחְלֻקָּת בֵּין רַבִּי וְרַבִּנָּן, בְּפִירוּשׁוֹ שֶׁל הָאִי

צִיּוֹנִים וּמִקּוּדוֹת

הַלּוֹקָח, וְשׁוֹב אִין הַמוֹכֵר יִכּוֹל לְגַאֲלָה. עַל פִּי רַמְבַּם (הַלְכוֹת שְׁמִטָּה יוֹבֵל פ"ב ה"א-ד). יג. לְשׁוֹן הַפְּסוּק, 'וְאִם לֹא יִגָּאֵל עַד מְלֹאֵת לוֹ שָׁנָה תְּמִימָה וְקָם הַבֵּית אֲשֶׁר בְּעִיר אֲשֶׁר לֹא לוֹ חֻמָּה לְצִמְיַתָּה לְקַנָּה אֹתוֹ לְדֹרְתָיו לֹא יֵצֵא בִּפְלִי'. יד. עַל פִּי רִש"י (שם ע"א ד"ה שְׁנָה). פִּירוּשׁ, לְפִי שְׁחֹדֶשִׁי הַיָּרֵחַ נִמְנָם, אַחַד חֹסֵר [כ"ט יוֹם], וְאַחַד מֵלֵא [ל' יוֹם], וְנִמְצָא שֶׁבִּשְׁנָה פְּשׁוּטָה רִגְלִיָּה [סְדוּרָה], שֶׁהִיא בִּת י"ב חֹדֶשִׁים, יֵשׁ שְׁשֵׁי חֹדֶשִׁים 'חֹסְרִים' [כ"ט יוֹם], וְשֶׁשֶׁ חֹדֶשִׁים 'מְלֵאִים' [ל' יוֹם], וְיַחַד הֵם שֶׁנ"ד יוֹם. וְאִילוּ בִּשְׁנַת הַחֻמָּה יֵשׁ שִׁס"ה יוֹם, וְנִמְצָא שֶׁהִיא יִתִּירָה עַל שְׁנַת יָרֵחַ פְּשׁוּטָה וְרִגְלִיָּה י"א יוֹם. [אֲמַנָּם לְפַעְמִים עוֹשִׂים בִּשְׁנַת יָרֵחַ אַחַת, רַק חֲמֵשֶׁה חֹדֶשִׁים 'מְלֵאִים', וְאִזּוּ יֵשׁ בִּשְׁנָה שֶׁנ"ג יוֹם. וְלַפַּעְמִים עוֹשִׂים בִּה שְׁבַע חֹדֶשִׁים 'מְלֵאִים', וְאִזּוּ יֵשׁ בִּשְׁנָה שֶׁנ"ה יוֹם]. וְלִיתֵּר בִּיאוּר, חוֹדֶשׁ שְׁמִכֵּר, בְּכָל עֵת בְּפִירוּשׁוֹ לְאַסְתֵּר (אוֹת ה). לְלוֹקָח אֵת כָּל דְּמִיָּה. וְאִם לֹא גַאֲלָה הַמוֹכֵר, עַד שֶׁעֲבָרָה י"ב חוֹדֶשׁ מִיּוֹם שֶׁמְכָרָה, הִיא הִיא נִחְלָטָה בִּיד

שְׁבִיאָרו כָּפֹל הַלְשׁוֹן. ט. רָאָה זֶרַע בְּרַךְ (בְּפִרְשָׁתוֹ דְּרוּשׁ רֵאשׁוֹן ד"ה וְרֵאשׁוֹ, וּבְדִירוּשׁ שֶׁנִּי ד"ה שְׁנִית קִשְׁיָא) שְׁעַמְדָּה בִּזְהָ. וְרָאָה מָה שִׁכְתֵּב בִּזְהָ בְּבִין יְהוּדֵי (קִידוּשִׁין לַח, א ד"ה הַקְּב"ה). י. בְּמַהֲרָש"א (ח"א קִידוּשִׁין לַח, א ד"ה מִמָּלָא) כְּתִיב, שֶׁמָּה שֶׁאֵמֵרוּ שֶׁהַקְּב"ה מִמָּלָא שְׁנוּתֵיהֶם שֶׁל צְדִיקִים מִיּוֹם לְיוֹם וּמִחֹדֶשׁ לְחֹדֶשׁ, אִין הַכוּוֹנָה לְיוֹם הַשְּׁבִיעִי אִלָּא לְיוֹם הַחֹדֶשׁ, כִּמּוּ בְּמַשֶּׁה שְׁבִי' בְּחֹדֶשׁ נִוֹלָד וְכו' בְּחֹדֶשׁ מֵת, עֵינֵינוּ. וְרָאָה בְּבִרְבֵּי רַבִּינוּ בְּפִירוּשׁוֹ לְאַסְתֵּר (אוֹת ה). יא. לְשׁוֹן הַבְּרִיתָא, תְּנוּ רַבְנָן, 'שָׁנָה תְּמִימָה', רַבִּי אוֹמֵר, מוֹנָה שְׁלֹשׁ מֵאוֹת וּשְׁשִׁים וְחֲמֵשֶׁה יָמִים, כִּמְנִין יָמוֹת הַחֻמָּה. וְחֻכְמִים אוֹמְרִים, מוֹנָה שְׁנַיִם עֶשֶׂר חוֹדֶשׁ מִיּוֹם לְיוֹם, וְאִם נִתְעַבְרָה נִתְעַבְרָה לוֹ. יב. הַמוֹכֵר בֵּית בְּתוּךְ עִיר הַמּוֹקֶפֶת חוּמָה [בְּתִי עִיר חוּמָה], יִכּוֹל הַמוֹכֵר לְפָדוֹתָהּ מִיַּד הַלּוֹקָח, כָּל י"ב חוֹדֶשׁ מִיּוֹם שֶׁמְכָרָה, בְּכָל עֵת שֶׁיִּחְזִיר לְלוֹקָח אֵת כָּל דְּמִיָּה. וְאִם לֹא גַאֲלָה הַמוֹכֵר, עַד שֶׁעֲבָרָה י"ב חוֹדֶשׁ מִיּוֹם שֶׁמְכָרָה, הִיא הִיא נִחְלָטָה בִּיד

לִיה, דְּהִינוּ 'מִיּוֹם לְיוֹם' מוֹנֶה לָהֶם יָמִים
בְּסִבְרָא דְרַבִּי דְאָמַר, מוֹנֶה יָמִים. וְעוֹד,
בְּשָׁנוֹת מְעַבְרוֹת נֹתֵן לָהֶם כְּדַבְרֵי
חֲכָמִים 'חֹדֶשׁ' יוֹתֵר, וּבִכְךָ שְׁנוּתֵיהֶם
'תְּמִימִים', דְּהִינוּ שְׁבַקְצַב מִדַּת הַשָּׁנִים
שֶׁנִּגְזְרוּ לָהֶם, לֹא נִשְׁלַם זֶה הַקְצָב עַד
שֶׁיַּעֲבְרוּ עֲלֵיהֶם כָּל תֵּימִים וְהַחֲדָשִׁים
דְּשִׁיכִי לַפְּשׁוּמוֹת וְלַמְעַבְרוֹת שֶׁל כָּל יָמֵי

נִמְצָא דְּבִין לְרַבִּי וּבִין לְרַבְּנָן אִיפָא
קוּלָא וְחוּמְרָא, דְּלְרַבִּי,
בְּשָׁנָה פְּשׁוּמָה אִיפָא י"א יוֹם יִתְרִים,
וְלְרַבְּנָן, בְּשָׁנָה מְעַבְרָת אִיפָא חֹדֶשׁ
יוֹתֵר.

וְלָבִן אָמְרוּ בְּגִמְרָא, שֶׁהַקְדוּשׁ בְּרוּךְ
הוּא נֹתֵן לְצַדִּיקִים בְּתִשְׁלוֹם
שְׁנוּתֵיהֶם, לְמַר כְּדָאִית לִיה וּלְמַר כְּדָאִית

זרע שמשון המבאד

הקב"ה מתנהג עם הצדיקים לטובתם כשתי הדעות

וְלָבִין אָמְרוּ בְּגִמְרָא סוּטָה, שֶׁהַקְדוּשׁ בְּרוּךְ
הוּא מְמַלֵּא אֶת שְׁנוּתֵיהֶם שֶׁל הַצַּדִּיקִים 'מִיּוֹם
לְיוֹם', וְ'מַחְדוּשׁ לַחֲדוּשׁ', פִּירוּשׁ, שֶׁהוּא נֹתֵן
לְצַדִּיקִים יָמִים וַחֲדָשִׁים נוספים בְּתִשְׁלוֹם
שְׁנוּתֵיהֶם, לְמַר כְּדָאִית לִיה - לִפִּי שִׁיטַת
חֲכָמִים, וְלְמַר כְּדָאִית לִיה^{טו} - וגם לִפִּי שִׁיטַת
רַבִּי, כְּלוּמַר, הַקב"ה מְתַנַּהג עִמָּהֶם לטובתם
כְּפִי שְׁתֵּי הַשִּׁיטוֹת, דְּהִינוּ 'מִיּוֹם לְיוֹם',
שֶׁהַקב"ה מוֹנֶה לָהֶם שְׁס"ה 'יָמִים' - לְכָל
שָׁנָה, שְׁמוֹסִיף לָהֶם י"א יוֹם עַל כָּל שְׁנַת יִרְחַ
פְּשׁוּטָה, לְתִשְׁלוֹם שְׁנַת הַחֲמָה, בְּסִבְרָא דְרַבִּי
דְאָמַר מוֹנֶה בְּכָל שָׁנָה וּשְׁנָה שְׁס"ה יָמִים,
וּבְשָׁנָה פְּשׁוּטָה מוֹסִיפִים י"א יָמִים. וְעוֹד
מְתַנַּהג הַקב"ה עִם הַצַּדִּיקִים לטובתם,
שֶׁבְּשָׁנוֹת הַמְעַבְרוֹת, נֹתֵן לָהֶם הַקב"ה
לְצַדִּיקִים, הוֹסֵפָה גַם כְּדַבְרֵי חֲכָמִים, דְּהִינוּ
חֹדֶשׁ יוֹתֵר, בְּנוֹסֵף עַל י"ב הַחֲדָשִׁים שֶׁבְּשָׁנָה
רְגִילָה, וְכֻמוּ שֶׁאָמְרוּ 'מַחְדוּשׁ לַחֲדוּשׁ',
וּבִכְךָ שְׁנוּתֵיהֶם שֶׁל הַצַּדִּיקִים הֵם 'תְּמִימִים'
- שְׁלֵמִים. דְּהִינוּ שְׁבַקְצַב מִדַּת הַשָּׁנִים
שֶׁנִּגְזְרוּ לָהֶם לְצַדִּיקִים, מִתְחִילַת יְצִירַתָּם, לֹא
נִשְׁלַם זֶה הַקְצָב, עַד שֶׁיַּעֲבְרוּ עֲלֵיהֶם כָּל
הַיָּמִים וְהַחֲדָשִׁים דְּשִׁיכִי לַפְּשׁוּמוֹת, וְלַשָּׁנִים הַפְּשׁוּמוֹת,
וְלַשָּׁנִים הַמְעַבְרוֹת שֶׁל כָּל יָמֵי חַיֵּיהֶם^{טז},

עַל שְׁנַת הִירַח. וְזֶה שֶׁאָמַר 'שָׁנָה תְּמִימָה',
בֹּא לְלַמֵּד, שֶׁבְּשָׁנָה מְעַבְרָת - בִּת י"ג חֲדָשִׁים,
נֹתֵנִים לוֹ - מוֹסִיפִים לְמוֹכֵר, אֶת כָּל חֹדֶשׁ
הָעֵיבוֹר, וְהוּא יִכּוֹל לְפַדּוֹת אֶת בֵּיתוֹ, עַד
שֶׁיַּעֲבֹרוּ י"ג חֲדָשִׁים מִיּוֹם הַמַּכִּירָה, עכ"ל^{טז}.

בין לרבי ובין לחכמים יש חומרא וקולא

וּנְמָצָא מִדְּבַרֵי הַגְּמְרָא, דְּבִין לְשִׁיטַת רַבִּי
וּבִין לְשִׁיטַת רַבְּנָן, אִיפָא קוּלָא וְחוּמְרָא
בְּאוֹפֵן הַחֲשָׁבוֹן שֶׁל יְמוֹת הַשָּׁנָה, שֶׁל הַמוֹכֵר
בֵּית בִּבְתִּי עֵרִי חוּמָה, הַנִּלְמַד מִרִּיבֵי
הַפְּסוּק 'שָׁנָה תְּמִימָה'. דְּלְרַבִּי, בְּשָׁנָה
פְּשׁוּמָה אִיפָא י"א יוֹם יִתְרִים עַל שְׁנַת
הַלְבָּנָה, וְהִיא קוּלָא לְמוֹכֵר, שְׁנוֹסְפוּ לוֹ יָמִים
אִלוּ שִׁיכּוֹל לְגַאוֹל אֶת בֵּיתוֹ מִהַקּוֹנָה. וְאִילוּ
בְּשָׁנָה מְעוֹבְרָת יֵשׁ חוּמְרָא לְשִׁיטַתוֹ, שֶׁאֵין
מוֹסִיפִים לוֹ אֶת חוֹדֶשׁ הָעֵיבוֹר. וְלְרַבְּנָן הוּא
לְהִיפֹךְ, שֶׁבְּשָׁנָה מְעַבְרָת אִיפָא חֹדֶשׁ יוֹתֵר,
וְהוּא קוּלָא לְמוֹכֵר, שְׁנוֹסֵף לוֹ חוֹדֶשׁ יָמִים
שִׁיכּוֹל לְגַאוֹל בּוֹ אֶת בֵּיתוֹ מִהַקּוֹנָה, וְהוּא
יוֹתֵר מִי"א יָמִים שְׁמוֹסִיפִים לְשִׁיטַת רַבִּי.
אֲבָל בְּשָׁנָה פְּשׁוּטָה אֵין מוֹסִיפִים לוֹ י"א יוֹם,
וְהִיא חוּמְרָא לְמוֹכֵר. עַל כָּל פְּנִים מְבוֹאֵר
מִדְּבָרֵיהֶם, שֶׁשָּׁנָה 'תְּמִימָה' הֵינּוּ שְׁנַת חֲמָה,
אוֹ כְּשֶׁנִּכְלַל חוֹדֶשׁ הָעֵיבוֹר.

ציזנים ומקורות

באופן המתאים לשיטתו. ואילו כאן כוונת רבינו היא,
שהקב"ה מתנהג לטובת הצדיקים כפי שתי השיטות
וכדלהלן בהמשך הדברים. יז. פירוש, שעבור

'חסרים', כנ"ל. טז. מליצה זו על פי סוטה (טו,
א). אמנם נראה, שרבינו נקטו למליצה בלבד, ששם
כוונת הגמרא היא, שכל אמורא מפרש דברי המשנה

יְהוֹשֻׁעַ (יהושע רמז טו), וּבְמִכְלִילָתָא פְּרִשְׁת
בְּשִׁלַּח (מסכתא דר״ס פְּרִשָּׁה ו¹), מְחַלְקַת עַל יוֹם
מִיתַת מֹשֶׁה, שְׁיֵשׁ אֲמָרִים, ז' שָׁבָט. וַיֵּשׁ
אֲמָרִים, ח' אָדָר.

חַיִּיהֶם, וּבְשִׁשְׁתָּלְמוֹ אֵלּוֹ הַיָּמִים, נִקְרָא
שְׁשֹׁנְתֵיהֶם 'תְּמִימִים', לְפִי שְׁהִשְׁלִים
שְׁנוֹתֵיהֶם מִיּוֹם לְיוֹם וְכו'.
וְהִשְׁתָּא אֲתִי שְׁפִיר, שְׁמַצִּינוּ בְּיָלְקוּמָא

זרע שְׁמִשׁוֹן הַמִּבְאָר

שְׁמַצִּינוּ בְּיָלְקוּמָא שְׁמַעוֹנִי יְהוֹשֻׁעַ (רמז טו)^ט,
וּבְמִכְלִילָתָא פְּרִשְׁת בְּשִׁלַּח (מסכתא דר״ס פְּרִשָּׁה
ו²), מְחַלְקַת בֵּין הַתְּנָאִים עַל יוֹם מִיתַת
מֹשֶׁה, שְׁיֵשׁ אֲמָרִים שְׁמַשָּׁה מֵת בִּז' שָׁבָט,
וַיֵּשׁ אֲמָרִים שְׁמַת בַּח' בְּאָדָר. שְׁלֹאֲוֹרָה
יֵשׁ לַהֲקָשׁוֹת, שֶׁאִם מֵת בִּז' בְּשָׁבָט, נִמְצָא
שֶׁלֹּא מִלֹּא הִקְבִּ"ה אֶת שְׁנוֹתָיו, שֶׁהָיָה מִשָּׁה
נִוְלָד בְּשַׁבְעָה בְּאָדָר (סוּטָה יג, ב³). אֲבָל
לְדַבְּרֵינוּ מִיּוֹשֵׁב, שִׁישׁ לוֹמֵר, שֶׁלְּפִי הַחֲשׁוֹן
שֶׁל הוֹסֶפֶת הַיָּמִים וְהַחֲדָשִׁים, נִשְׁלָמוּ
שְׁנוֹתָיו בִּז' בְּשָׁבָט.

וּבְשִׁשְׁתָּלְמוֹ - כְּשִׁיוֹשְׁלָמוֹ אֵלּוֹ הַיָּמִים
וְהַחֲדָשִׁים, אִזּוּ נִקְרָא שְׁשֹׁנְתֵיהֶם הֵם
'תְּמִימִים', לְפִי שְׁהִקְבִּ"ה הִשְׁלִים אֶת שְׁנוֹתֵיהֶם
'מִיּוֹם לְיוֹם וְכו' - הֵייוֹנוּ שִׁס"ה יָמִים בְּשָׁנָה
פְּשוּטָה, וְזִמְחֻדֶּשׁ לְחֻדֶּשׁ - הֵייוֹנוּ הוֹסֶפֶת
חֻדֶּשׁ בְּשָׁנָה מְעוּבֶרֶת. וְלִכֵּן נִמְצָא, שֶׁבְּרֹב
הַפְּעָמִים, הַצְּדִיקִים אֵינָם מֵתִים בְּיוֹם לִידָתָם
מִמֶּשׁ, לְפִי שְׁמַחְמַת הוֹסֶפֶת הַיָּמִים וְהַחֲדָשִׁים
הַנִּלְ, לֹא נִשְׁלַם קֶצֶב שְׁנוֹתֵיהֶם עַד יוֹם אַחֵר^ט.

יִיבֹשׁ הַשִּׁטָּה שְׁמַשָּׁה מֵת בִּז' בְּשָׁבָט

וְהִשְׁתָּא אֲתִי שְׁפִיר - מוֹבֵן הַיֵּטֵב, מֵה

צִיּוֹנִים וּמִקּוּדוֹת

יט. לְשׁוֹן הִילְקוּט, תְּנִיא, רַבִּי יְהוֹשֻׁעַ אֹמֵר, אַרְבַּעִים
יָמִים אֲכָלוּ יִשְׂרָאֵל אֶת הַמֶּן אַחֵר מִיתָתוֹ שֶׁל מֹשֶׁה,
כִּי־צַד, בְּשַׁבְעָה בְּאָדָר מֵת מֹשֶׁה, וְאֲכָלוּ מִמֶּנּוּ אַרְבַּעַה
וְעֶשְׂרִים שֶׁל אָדָר וְשֶׁשֶׁה עֶשֶׂר שֶׁל נִיסָן וְכו', רַבִּי
אֲלִיעֶזֶר, אֹמֵר שְׁבַעִים יוֹם, בְּשַׁבְעָה בְּשָׁבָט מֵת מֹשֶׁה,
וְאֲכָלוּ מִמֶּנּוּ כִּי־ד שֶׁל שָׁבָט, וְשִׁלְשִׁים שֶׁל אָדָר, וְשֶׁשֶׁה
עֶשֶׂר שֶׁל נִיסָן, וְאוֹתָהּ שָׁנָה לֹא הִיָּתָה מְעוּבֶרֶת.
כ. לְשׁוֹן הַמִּכְלִילָתָא, רַבִּי יְהוֹשֻׁעַ אֹמֵר, אַרְבַּעִים יוֹם
אֲכָלוּ יִשְׂרָאֵל אֶת הַמֶּן אַחֵר מוֹתוֹ שֶׁל מֹשֶׁה, כִּי־צַד
מֹשֶׁה מֵת בְּשִׁמּוֹנָה בְּאָדָר, וְאֲכָלוּ מִמֶּנּוּ עֶשְׂרִים
וְאַרְבַּעַה יָמִים שֶׁל אָדָר וְשֶׁשֶׁה עֶשֶׂר שֶׁל נִיסָן, שְׁנֵאִמֵּר
וַיִּשְׁבּוּת הַמֶּן מִמַּחֲרָת. וְנִמְצָא מְבֹאֵר מְדַבְּרֵי הִילְקוּט
וְהַמִּכְלִילָתָא, שֶׁנִּחְלְקוּ תְּנָאִים בְּיוֹם מִיתָתוֹ.
כא. נִרְאֶה מְדַבְּרֵי רַבִּינוּ, שֶׁהַמְּחַלְקוֹת הֵינָּה רַק עַל יוֹם
פְּטִירַת מֹשֶׁה, אֲבָל לְכוּלִי עֲלָמָא נִוְלָד בְּשַׁבְעָה בְּאָדָר.
אִמְנֵם יֵשׁ לְהַעִיר, שֶׁהָיָה בְּגִמְרָא שֶׁם הוֹכִיחוּ שְׁמַשָּׁה
נִוְלָד בִּז' אָדָר, רַק מִמָּה שְׁמַת בִּז' בְּאָדָר, וְהִקְבִּ"ה
מִמְּלֵא שְׁנוֹתֵיהֶם וְכו', וְאִם כֵּן לְדַעַת הַסּוֹבֵר שְׁמַשָּׁה
מֵת בִּז' בְּשָׁבָט, אֵינָן לָנוּ לִימוּד וּמִקּוֹר עַל תַּאֲרִיךְ
לִידָתוֹ בִּז' בְּאָדָר, וַיִּתְּנֵן שְׁנוֹלָד בִּז' בְּשָׁבָט, כִּיֹּם
מִיתָתוֹ. [אֲלוֹם עֵיין בְּתוֹרָה שְׁלִימָה (שְׁמוֹת ב, יג) שְׁצִיין
לְדַבְּרֵי הַמְּדַרְשִׁים וְהַקְדָּמוֹנִים בְּעִנֵּין עַת לִידַת מֹשֶׁה,
וְנִרְאֶה שְׁמִקּוֹר דְּבָרֵיהֶם אֵינּוּ דוֹקָא מִחֲמַת סִבְרַת
הַגְּמָרָא שֶׁהִקְבִּ"ה מִמְּלֵא שְׁנוֹתֵיהֶם וְכו', וְלִפִּי עַת
מִיתָתוֹ. וְעֵיין שֶׁם שֶׁהָבִיא שִׁטּוֹת נֹסְפוֹת אֹדוֹת זְמַן
מִיתַת מֹשֶׁה].

כִּל שָׁנָה רִגִּילָה שֶׁנִּגְזַר עֲלֵיהֶם לַחֲיוֹת, מוֹסִיפִים לָהֶם
יֵי אִיּוֹם, לְתִשְׁלוֹם שְׁנַת הַחֲמָה. וְאִף שֶׁלְּפִי זֶה לֹא הָיוּ
צִירִכִּים הוֹסִיף לָהֶם אֶת חֻדֶּשׁ הַעֵיבוֹר שֶׁל הַשָּׁנִים
הַמְּעוּבֶרֶת, שֶׁהָלָא הִטְעַם שְׁעוֹשִׁים בְּכָל כְּמָה שָׁנִים,
שָׁנָה מְעוּבֶרֶת, הוּא כְּדִי לְהַשְׁלִים אֶת הַיָּמִים הַחֲסָרִים
בְּשְׁנוֹת הִירָח עַל שְׁנַת הַחֲמָה, מְכָל מִקּוֹם, הִקְבִּ"ה
מוֹנֶה אִף כְּשִׁיטַת חֲכָמִים וְנוֹתֵן לָהֶם לְצַדִּיקִים גַּם אֶת
חֻדֶּשׁ הַעֵיבוֹר. וְעַל כֵּן, נִמְצָא שֶׁתַּאֲרִיךְ הַמִּיתָה שְׁוֹנָה
מִתַּאֲרִיךְ הַלִּידָה, מִחֲמַת הוֹסֶפֶת כִּל הַיָּמִים וְהַחֲדָשִׁים
הָאֵלֶּה, שְׁרוּצָה הִקְבִּ"ה שִׁיָּהִיו כִּל שְׁנוֹתֵיהֶם תְּמִימוֹת.
יח. וְרֹאֵה יַעֲרֹת דְּבַשׁ (ח"ב דְּרוֹשׁ יא) שֶׁכָּתַב לְחַשֵּׁב
הַשְׁלַמַת שְׁנוֹת הַצְּדִיקִים לְפִי מִנֵּין יְמוֹת הַחֲמָה. וְכַעֲנִין
זֶה כָּתַב בַּחֲתָם סוֹפֵר (פְּרִשְׁת וִילָךְ ד"ה כן), וְבִיאָר בִּזֶּה
אֶת לְשׁוֹן הַפְּסוּק (שְׁמוֹת כג, כו) 'אֶת מִסְפַּר יָמֶיךָ
אֲמַלֵּא', שֶׁלֹּא לְבַד שְׁמַלֵּא שְׁנוֹתָיו שֶׁל צְדִיק אֲפִילוּ
מִשְׁעָה לְשַׁעָה, כְּמוֹ מוֹנִין שְׁעוֹת לְקִדְשִׁים, אֲלֹא עוֹד
מִמְּלֵא מִסְפַּר הַיָּמִים הַחֲסָרִים לְהַשְׁלִים יְמוֹת הַלְּבָנָה
לְיְמוֹת הַחֲמָה וְכו', וְהֵייוֹנוּ 'אֶת מִסְפַּר יָמֶיךָ אֲמַלֵּא',
מִסְפַּר אוֹתֵן הַיָּמִים לְהַשְׁלִים שִׁס"ה, אוֹתוֹ אֲמַלֵּא,
ע"כ. וּבְדִרְשׁוֹת חֲתָם סוֹפֵר (ח"א דְּרוֹשׁ לו' אֲדָר תְּקַס"ג
ד"ה וְעַפ"י דְּרַבִּינוּ) בִּיאָר בְּטַעַם שֶׁהִקְבִּ"ה מִמְּלֵא
לְצַדִּיקִים שְׁנוֹתֵיהֶם כְּמִנֵּין יְמוֹת הַחֲמָה, לְפִי שְׁצִדִּיקִים
כָּאֵלוּ דְּמִיירִי בַּהּ הֵךְ קָרָא הֵם בְּכַחֲנִית אֹר הָעֲלִיּוֹן
הַגָּנוּז, כְּמוֹ שֶׁהָיָה שְׁהִיָּה בְּחִינָתוֹ שֶׁל מֹשֶׁה רַבִּינוּ ע"ה
כִּנ"ל, וְשֶׁם אֹר הַלְּבָנָה כְּאֹר הַחֲמָה וְאֵין כָּאֵין חֲסָרוֹן,
עַל כֵּן צִרִיךְ לְהַשְׁלִים 'מִסְפַּר יָמֶיךָ' דִּיִּקָּא.

ספר 'זרע שמשון' בחמש כרכים

בהוצאה
מפוארת מאירת
עינים ועוד
הרבה מעלות

להשיג בכל חנויות הספרים
347-496-5657 02-80-80-500

בספר המנוקד הלאחד הוא תענוז